

**T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
TÜRK İSLAM EDEBİYATI BİLİM DALI**

**ERZURUMLU KETENCİZÂDE MEHMED RÜŞDİ
EFENDİ'NİN MEVLİDİ
(İNCELEME- METİN)**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Ali BEKTAŞ

**Danışman:
Prof. Dr. Bilal KEMİKLİ**

BURSA - 2011

TEZ ONAY SAYFASI

T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Türk İslam Edebiyatı Bilim Dalı'nda 700922011 numaralı Ali BEKTAŞ'ın hazırladığı "Erzurumlu Ketencizâde Mehmed Rüşdi Efendi'nin Mevlidi (İnceleme- Metin)" konulu Yüksek Lisans ile ilgili tez savunma sınavı, 27/09/ 2011 günü 12.30-13.30 saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin başarılı olduğuna oybirliği ile karar verilmiştir.

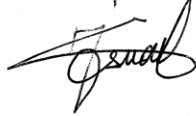

Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı
Prof.Dr. Bilal KEMİKLİ

Üye
Yrd. Doç. Dr. Sadettin EĞRİ

Üye
Doç. Dr. İsmail GÜLER

27/09/ 2011

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı	: Ali BEKTAŞ
Üniversite	: Uludağ Üniversitesi
Enstitü	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	: İslam Tarihi Ve Sanatları Anabilim Dalı
Bilim Dalı	: Türk İslam Edebiyatı Bilim Dalı
Tezin Niteliği	: Yüksek Lisans Tezi /
Sayfa Sayısı	: viii + 144
Mezuniyet Tarihi	: .... / .... / 20.....
Tez Danışman(lar)ı	: Prof. Dr. Bilal KEMİKLİ

ERZURUMLU KETENCİZÂDE MEHMED RÜŞDİ EFENDİ'NİN MEVLİDİ (İNCELEME- METİN)

Mevlid'in ilk örnekleri Arap edebiyatında verilmiştir. Arap edebiyatının önemli şiir türlerinden olan methiye içerisinde Hz. Muhammed'e yapılan övgüler önemli yer tutmaktadır. Hz. Peygamber'in vefatından sonra bu methiyelere bağlı olarak yeni türler gelişmiştir. Mevlid de bu yeni edebi türlerden biridir.

Mevlid, Arap edebiyatında başlamasından hemen sonra Türk edebiyatında da kendini göstermiştir. İlk Türkçe mevlid Süleyman Çelebi'nin 812'de (1409) kaleme aldığı Vesîletü'n-necât adlı eseridir. Birçok Türk şairi mevlid kaleme almıştır; fakat en güzel örneğini Süleyman Çelebi yazmıştır. Türkçe yazılan mevlidlerin sayısı 200 civarındadır. Bunlardan bir kısmı Süleyman Çelebi'nin eserine aynen benzerlik gösterir, bir kısmında küçük farklılıklar vardır; geri kalanları ise, tamamen yeni eserlerdir.

Biz bu çalışmamızda, XIX. yüzyılın sonu XX. yüzyılın başında yaşayan Ketencizâde Mehmed Rüşdi isimli şairin yazdığı Mevlid'i inceledik. Çalışmamızın inceleme kısmı, giriş ve üç bölüm halinde hazırlanmıştır. Giriş bölümünde: Ketencizâde Mehmed Rüşdi'nin yaşadığı XIX. yüzyılın özellikleri, devrin siyasi ve sosyal durumu, kültürel ve edebi hayatı kısaca ele alınmıştır. Birinci bölümde; Ketencizâde'nin hayatı, eserleri ve edebî kişiliği hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde ise, metin tespitiyle ilgili hususlar ele alınmış, nüshaların tanıtımı ve değerlendirilmesi yapılmış, metnin kurulmasında esas alınan teknik özelliklerden bahsedilmiştir. Üçüncü ve son bölümde ise, metnin transkripsiyonlu hali yazılmış, nüshalar arası karşılaştırılmalı metin oluşturulmuştur.

ANAHTAR SÖZCÜKLER

Ketencizâde, Erzurumlu Ketencizâde, Mehmet Rüşdi, Mevlid, Türk İslam Edebiyatı, Tasavvuf

ABSTRACT

Name and Surname	: Ali BEKTAŞ
University	: Uludağ University
Institution	: Social Science Institution
Field	: Main Department of Islamic History and Arts
Branch	: Department of the Turkish-Islamic Literature
Degree Awarded	: Master
Page Number	: viii + 144
Degree Date	: .... / .... / 20.....
Supervisor (s)	: Prof. Dr. Bilal KEMİKLİ

KETENCİZÂDE MEHMED RÜŞDİ AND HIS WORKS: MAWLID

Mevlid is a name for Hz. Mohammed's birthday and the work describing the day and also the ritual performed on the same day. First examples of Mevlid poems were given in Arabic literature. Commendations for Hz. Mohammed cover an important part in "Methiye", one of the most important kinds of poems of Arabic literature. New types relating to "Methiye" flourished after the death of the Prophet, and Mevlid is one of those types.

Mevlid, born in Arabic literature, quickly manifested itself in Turkish literature, too. The first Turkish Mevlid poem is the work called Vesiletü'n Necat written by Suleyman Celebi in 812 (1409). Many Turkish poets wrote Mevlid poems, but the best example was written by Suleyman Celebi. The number of Turkish Mevlid poems is around 200. Some of these closely resemble the work of Suleyman Celebi, and some have a little difference, and the rest are completely new works.

In our study, we examined a Mevlid poem written by a poet named "Ketencizâde Mehmed Rüşdi", who lived at the end of the 19th century and first part of the 20th century. Our study consists preface and three chapters. In the preface, the features of the XIX. century that Ketencizâde Mehmed Rüşdi lived, political and social status, cultural and literary life of his era are briefly discussed. In the first chapter; Ketencizâde's life, literary works and information about his personality is provided. In the second part matters related to finding the text, presentation and evaluation of copies are made based on the establishment of the technical features mentioned in the text. In the third and the last section, the transcription of the text was written and text comparison between the copies was established.

KEYWORDS

Ketencizâde, Erzurumlu Ketencizâde, Mehmet Rüşdi, Mawlid, Turkish-Islamic Literature, Sufism.

ÖNSÖZ

Türk toplumu İslam ile tanıştıktan sonra İslam kültürü edebî hayatı etkileyen en temel unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Dini ve tasavvufî konuların edebi eserleri çeşitli yönlerden etkilemesinin yanında, doğrudan doğruya bu konularda yazılan eserlerde vardır. Bu tür eserlerin en başında Mevlidler gelmektedir. Mevlidler, Hz. Peygamber'in doğum günü, bu günde yapılan dinî merasim ve bu merasimde okunan ve doğumu başta olmak üzere risâletinden, miracından ve vefatından bahseden manzumelerdir.

Türk edebiyatında mevlid metinlerinin sayısı 200 civarında olmasının yanında ilk ve en güzel Türkçe mevlid Süleyman Çelebi'nin 812'de (1409) kaleme aldığı *Vesîletü'n-necât* adlı eseridir. Türk halkı arasında Kuran'dan sonra en çok sevilen ve okunan dinî eser *Vesîletü'n-necât* olmuştur. Süleyman Çelebi'nin mevlidi edebiyatımızda öyle büyük bir etki yapmıştır ki “*Mevlid*” denilince o akla gelir olmuştur. Süleyman Çelebi'den sonra gelen birçok “*Mevlid*” yazarı onun bu mükemmel eserini taklitten öteye geçememiştir. Bununla beraber kimi güçlü şairler her ne kadar ondan etkilenseler de yeni ve güzel *Mevlidler* kaleme almışlardır. Erzurumlu Ketencizâde Mehmed Rüşdi'nin eseri “*İstirhâm*”da kanaatimizce Mevlid türünün güzel örneklerinden biridir.

Akademik çevrelerde bilinmeyen bu değerli eserin derli toplu bir çalışması yapılmamıştı. Gerçi Değerli Koleksiyoncu Naci Elmalı Bey tarafından daha önce Ketencizâde hakkında yapılmış mütevazı bir çalışma vardı; fakat “*İstirhâm*”ı ele alan müstakil bir akademik çalışma yayımlanmamıştı. XIX. yüzyılıda yazılmış ender *Mevlid* örneklerinden olan *İstirhâm*'in gün yüzüne çıkarılıp ilim çevrelerine kazandırılması çok önemliydi bu başarılmak üzere yola çıkıldı.

Bu çalışmada, kendisinin peygamber aşığı olduğuna inandığımız şâirin hayatı, eserleri ve edebi yönünün incelenmesi ve tespit edilen nüshalardan hareketle, “*İstirhâm*”ın tenkitli metninin ortaya konulması amaçlanmıştır.

Bu çalışma, giriş ve üç bölüm halinde hazırlanmıştır. Giriş bölümünde Ketencizâde Mehmed Rüşdi'nin Yaşadığı XIX. yüzyıl'ın özellikleri, devrin siyasi ve sosyal durumu, kültürel ve edebi hayatı kısaca ele alınmıştır. Birinci bölümde Ketencizâde'nin hayatı,

eserleri ve edebî kişiliği hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde ise, metin tespitiyle ilgili hususlar ele alınmış, nüshaların tanıtımı ve değerlendirilmesi yapılmış, metnin kurulmasında esas alınan teknik özelliklerden bahsedilmiştir. Üçüncü ve son bölümde ise, metnin transkripsiyonlu hali yazılmış, nüshalar arası karşılaştırılmalı metni oluşturulmuştur.

“Sonuç” kısmında araştırmada ulaşılan sonuçlardan bahsedilmiştir. Ekler kısmında Ketencizâde’nin hat çalışmalarından örneklere ve *Mevlid* nüshalarının giriş bölümlerine yer verilmiştir.

Çalışmalarım esnasında karşılaştığım her türlü problemin çözümünde en büyük desteği gördüğüm, kıymetli hocam Prof. Dr. Bilal KEMİKLİ’ye en kalbî teşekkürlerimi arz ederim. İkinci olarak bana arşivini açmakta hiç tereddüt etmeyen, elinden gelen bütün kolaylıkları sağlayan, belgelere ulaşmam konusunda yol gösteren, Erzurum Aşığı Sayın Naci Elmalı’ya en içten dileklerle teşekkür ederim. Ayrıca, araştırma aşamasında yardımlarını esirgemeyen Arş. Gör. Kenan ÖZÇELİK’e, metni okuduktan sonra tashihinde bana yardımcı olan Dr. Süleyman EROĞLU’na teşekkürü bir borç bilirim.

Ali BEKTAŞ

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR.....	viii
GİRİŞ.....	1
1. KETENCİZÂDE MEHMED RÜŞDİ'NİN YAŞADIĞI DÖNEMİN ÖZELLİKLERİ.....	1
1.1 Dönemin Siyasi ve Sosyal Durumu.....	1
1.2 Dönemin Kültürel ve Edebi Hayatı.....	3

I. BÖLÜM

KETENCİZÂDE'NİN HAYATI, ESERLERİ ve EDEBİ ŞAHSİYETİ

1. KETENCİZÂDE'NİN HAYATI.....	8
1.1. Doğum Yeri ve Tarihi.....	8
1.2. Ailesi.....	8
1.3. Mahlası	9
1.4. Eğitimi.....	11
1.5. Tasavvufi Yönü.....	11
1.6. Görevleri.....	15
1.7. Vefatı.....	15
2. ESERLERİ.....	17
2.1. Divanı.....	19
2.2. İntibâhu't-Tâlibîn.....	24
2.3. Mevlid (İstirhâm)	24
2.3.1. Mevlid.....	24
2.3.2. İstirhâm'ın Şekil Özellikleri.....	27
2.3.2.1. Şekil ve Vezni.....	27
2.3.2.2. Kafiye ve Redifi	29
2.3.3. İstirhâm'ın Dil ve Üslup özellikleri.....	32
2.3.4. İstirhâm'ın Muhteva Özellikleri.....	37
3. EDEBİ ŞAHSİYETİ.....	53

II. BÖLÜM

NÜSHALARIN TANITIMI ve METİN TESPİTLERİYLE İLGİLİ HUSUSLAR

1. METİN TESPİTİYLE İLGİLİ HUSUSLAR.....	59
1.1. Nüshaların Tanıtımı.....	59
1.1.1. İstirhâm=A.....	59
1.1.2. Nağmetu'r-Rûh=B.....	60
1.1.3. İstirhâm=C.....	63
1.2. Nüshaların Değerlendirilmesi.....	64
2. METİNİN KURULMASINDA ESAS ALINAN TEKNİK ÖZELLİKLER.....	66

III. BÖLÜM

KETENCİZÂDE'NİN MEVLİD'İNİN TRANSKRİPSİYONLU VE TENKİTLİ METNİ

1. TRANSKRİPSİYONLU VE TENKİTLİ METİN.....	67
SONUÇ	132
KAYNAKÇA.....	134
EKLER.....	137

KISALTMALAR

Kısaltma	Bibliyografik Bilgi
AAM	Atatürk Araştırma Merkezi
a.e.	Aynı eser
a.g.e.	Adı Geçen Eser
a.g.m.	Adı Geçen Makale
a.g.md.	Adı Geçen Madde
a.g.tb.	Adı Geçen Tebliğ
a.g.tz.	Adı Geçen Tez
a.y.	Aynı yer
b.a.	Eserin bütününe atıf
Bkz.	Bakınız
bkz. aş.	Eserin kendi içinde aşağıya atıf
bkz. yuk.	Eserin kendi içinde yukarıya atıf
C.	Cilt
çev.	Çeviren
DİA	Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
ed.	Editör
h.	Hicrî
haz.	Hazırlayan
k.g.	Karşı görüş
karş.	Karşılaştırınız
m.	Miladî
md.	Madde
nu.	Numara
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
öl.	Ölüm
örn.	Örnek
S.	Sayı
s.	Sayfa
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
TTK	Türk Tarih Kurumu
vb.	Ve benzeri
vd.	Ve devamı
Vol.	Volume
vr.	Varak
vs.	Vesaire
Yay.	Yayınları

GİRİŞ

1. KETENCİZÂDE MEHMED RÜŞDİ'NİN YAŞADIĞI DÖNEMİN ÖZELLİKLERİ

Ketencizâde'nin, olgunluk dönemini yaşadığı XIX. yüzyılda tüm dünyada özellikle Avrupada düşünce ve teknik alanında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Osmanlıda ise, dağılma süreci başlamıştır.¹ Kişinin yetiştiği kültür ortamının, onun kişiliği üzerindeki etkilerinin bilinmesi, şahsın tanınması açısından önemli olduğu düşüncesine dayanarak, bizi doğrudan ilgilendiren bu dönemin genel siyasi, sosyal, kültürel ve tasavvufî durumunu kısaca ele almakta fayda vardır.

1.1. Dönemin Siyasi ve Sosyal Durumu

Ketencizâde Mehmed Rüşdi 1834-1916 yılları arasında yaşamıştır. Onun yaşadığı dönem, tarihî açıdan incelendiğinde hemen her alanda meydana gelen değişiklikler açısından ne kadar önemli bir zaman dilimi olduğu açıkça görülecektir. Hayatı boyunca beş padişah; II. Mahmut (1808-1839), Abdulmecit (1839-1861), Abdulaziz (1861-1876), V. Murat (1876-1876), II. Abdulhamit (1876-1909), V. Mehmed (Reşat) (1909-1918) dönemini idrak etmiştir.

XIX. Yüzyılda dünya; düşünce, teknik ve coğrafi alanda hızlı gelişmeler yaşarken ve Avrupa ülkeleri birçok konuda ilerleme gösterirken, Osmanlı toplumu gerilemeden bozulmaya, dağılmaya hızlı bir şekilde gitmektedir. Bu durum, tabii olarak tebaanın sosyal ve psikolojik dengesini bozmaktadır.² Osmanlı Devleti'nde ortaya çıkan askerî, siyasi ve sosyal durumlar ve olaylar karşısında yönetim yeni düzenlemeler yapma zorunluluğu

---

¹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, TTK Yay., Ankara 1983, s. 147-148.

² Uzunçarşılı, a.g.e, s. 147-148.

hissetmiştir. Bu konularda hissedilen zorunluluk Tanzimat ve Islahat fermanı ve Meşrutiyet olarak ortaya çıkmıştır. Fermanların ilanı kısa sürede olsa da onların alt yapısının oluşmasının uzun bir süreç olduğu söylenebilir. Fakat bu fermanlar ne ülkenin savaşa sürüklenmesine ne de devlet rejiminin yıkılmasına engel olmuştur. Osmanlı topraklarının her açıdan zenginliği karşısında iştahları kabaran bazı devletler onun çok milletli yapısından faydalanıp bu milletlere çeşitli vaadlerde bulunarak onları bağımsızlık isteğiyle devlete isyana kışkırtmışlar ve bu teşviklerinde başarılı da olmuşlardır. İmparatorluğun çeşitli yerlerinde patlak veren isyanlar karşısında siyasi otoriteler çaresiz kalmışlar ve imparatorluktan kopuşlar hızlanmış, Osmanlı Devleti, dallarının sırayla kesilmesi karşısında çaresizlik içerisinde kıvranan devasa bir çınara benzemiştir. Bu kopuşların sonucunda ise, savaş gelmiştir. Savaş her ne kadar Türk milletinin canını ortaya koymasıyla kazanılmışsa da onun açtığı maddi ve manevi yaraları sarmak uzun yıllar almıştır. İşte bu yaraların sarılması hususunda tasavvufun kurumları, tekke ve zaviyeler sosyal çevrelerde ahlâki bozulmanın ve maddi sıkıntılardan rahatlamanın panzehiri olmuştur. Faziletlerin kaynağı ve düşünce özgürlüğünün sığınağı olarak görülen bu kurumlar, bu dönem boyunca Anadolu topraklarında halkın sevgi ve sığınma yeri olarak kabul edilmiştir.³ Ketencizâde'nin bizzat bu kurumların içerisinde yer aldığı, Küfrevî Dergâhı'yla, Nakşibendiyye ve Kadiriyye tarikatlarıyla bağlantısı dikkate alındığında, onun yetişme tarzı ve kendisini toplumda ön plana çıkaran özellikleri daha iyi anlaşılacaktır.

XIX. Yüzyıl Osmanlı'nın dağılma devridir, İmparatorluk sürekli toprak kaybetmekte, girdiği savaşlarda mağlup olmaktadır. Bunu fırsat bilen İtilaf Devletleri yer yer işgale başlamıştır. 1877-1878 yıllarında, 160.000 kişilik ordusuyla sınırlarımıza saldıran Rus kuvvetlerine, Gazi Ahmet Muhtar Paşa 57.000 kişilik kuvvetle karşılık vermiş. Ruslar'ın kaybı, bizden çok olmasına ve muharebelerin çoğunu kazanmamıza rağmen, kuvvetlerimizin yetersizliği ve zayıflarımızın telafi edilmemesi nedeniyle

---

³ Nazif Öztürk, **Türk Yenileşme ve Tarihi Çevresinde Vakıf Müessesesi**, TDV Yay.,Ankara 1995, s. 33.

ordumuz Erzurum kalesine geri çekilmek zorunda kalmıştır⁴.Bu güç durum karşısında halk batıya göç etmek zorunda kalmış, Ayestafanos anlaşması ile Osmanlı kuvvetleri geri çekilmiş, Erzurum Rus Ordularına bırakılmıştır. Berlin Antlaşması ile Kars, Ardahan, Batum, Rusya'ya verilmiştir⁵. 1829-30 Osmanlı Rus savaşı ile işgale uğrayan Erzurum, I. Dünya savaşının sonuna kadar zaman zaman işgale maruz kalmıştır. Erzurum, 1829 ve 1878'deki işgallerden sonra üçüncü defa 16 Şubat 1916'da Rus hâkimiyetine girmiştir⁶.Bütün bu yaşananlar 1834-1916 yılları arasında yaşamış olan Ketencizâde'yi derinden etkileyen olaylar olmuştur. Sonuç itibariyle, Ketencizâde'nin yaşadığı dönem siyâsî karışıklıklarla dolu bir dönemdir ve siyâsî alandaki karışıklıklar yaşamın her alanına yansımıştır.

1.2. Dönemin Kültürel ve Edebi Hayatı

Ketencizâde Mehmed Rüşdi'nin yaşadığı dönem; sosyal, siyâsî ve edebî yapı arasındaki etkileşimin çokça görüldüğü bir dönemdir. Bu dönemde toplumda meydana gelen değişiklikler siyâsî ve edebî yapıyı etkilemiş, onlarda meydana gelen değişiklikler de sosyal yapıyı etkilemiştir. XIX. Asır Osmanlı siyasetçisi ve edibinin, edebiyat ve olaylara bakışı ile bir önceki dönemdekilerin bakışları arasında bazı farklılıklar görülmektedir. Bir önceki asırda Osmanlı'nın hastalığını keşfeden ve onu kendi dairesi içinde tedavi etmeye çalışan devlet adamları ve yazarlar, medeniyet değiştirmeyi hiç düşünmeksizin, topluma ait eski dinamikleri yeniden canlandırıp kazandırma gayreti içerisine girmişlerdi.⁷

---

⁴ Tahsin Akgün, "Rusya'nın Tarihi Emelleri ve Erzurum", **Tarih Yolunda Erzurum Dergisi**, (Mart, 1959),sy.2, s.12.

⁵ Haluk Selvi, **Milli Mücadelede Erzurum (1918-1923)** ,AAM Yay., Ankara, 2000,s.4.

⁶ Enver Konukçu, **Selçuklulardan Cumhuriyet'e Erzurum**, YÖK Matbaası, Ankara, 1992, s.678.

⁷ Ahmet Atilla Şentürk- Ahmet Kartal, **Eski Türk Edebiyatı Tarihi**, Dergâh Yay., İstanbul ,2004, s. 462.

Osmanlı toplumunda XIX. Asrın ikinci yarısı, Tanzimat ve ıslahat hareketlerinin ilmiye, askeriye, adliye, maliye vb. alanlardaki etkisinin bütün sıcaklığıyla yaşandığı bir dönemdir. İlmiye teşkilatında Batı hayranlığının etkisiyle dini değerlerimizin yeniden gözden geçirilmesine kadar uzanan akımlar ortaya çıkmıştır. Bu akımların birçok alandaki yansımaları, bu dönemde başlayan Batı eserlerinin tercüme edilmesi sürecidir. Bu süreçten, eğitim-öğretim sistemimizin şekil ve muhteva yönüyle sorgulanması da fazlasıyla nasibini almıştır. İslâm toplumlarında çok yönlü ulvi kurumlar olarak görülen vakıflar, medreseler, tekke ve zaviyeler, ülkenin her tarafında mantar gibi çoğalan azınlık ve yabancı okullarıyla çeşitli açılardan karşılaştırılarak, önceki kurumların meşruluğuna dair sorgulayıcı bakış oluşmuştur.

Bu dönemde Osmanlı aydınlarında çeşitli fikir kaymaları oluşmuştur. Osmanlı'nın geri kalmasını -batı pozitivisminin de etkisiyle- dine ve dini değerlere bağlayanlar dini kurumlara karşı tavır almaya başlamışlardır. Diğer taraftan millî mânevî değerleri savunan kesimde de teknolojiye geri kalmışlığımızın dinî değerlerimizden kaynaklanmadığı, ancak eğitim sistemimizle doğrudan bağlantılı olduğu, genel kabul görmeye başlamıştır. Bu tehlikeli gidişi fark eden Osmanlı toplumunun manevî mimarları da, millî-manevî değerlerdeki aşınmanın önüne geçmek için, farklı tür ve üslupta edebi eserler verip, farklı yöntemlerle bu değerlerin halka mal edilmesini sağlamaya çalışmışlardır.

XIX. Yüzyıl, Osmanlılarda tasavvuf kültürü açısından önemli olayların gelişimine şahit olmuştur. Örneğin, bu yüzyılda Yeniçerilikle birlikte Bektaşilik tarikatı da kapatılmıştır. II. Mahmut'un tekke ve tarikat hayatını yakından ilgilendiren 1811 tarihli fermanıyla, saray, resmen tarikatların bazı geleneklerine müdahale etmiştir. Fakat tekke mensuplarının yetkilerinin bazılarını dokunulmamıştır.⁸

Tasavvuf kültürünün kurumları, Türk örf ve adetlerine olumlu yönde renk katmış, Türk kültürünün değerini yükseltmede önemli katkı sağlamış ve halkın geleneklerine

---

⁸ Mustafa Kara, **Tekkeler ve Zaviyeler**, Dergâh Yay, İstanbul, 1999, s. 187.

mânevî bir haz vermiştir.⁹ XIX. Yüzyılda mutasavvıfların verdiği eserlerin büyük bir çoğunluğu naat, kaside, gazel, mersiye gibi tekke edebiyatının bütün türlerini ihtiva eden “*Dîvân*”lardan oluşmaktadır.

Osmanlı coğrafyasında örgün eğitim kurumlarının yanında tasavvuf ağırlıklı bir yöntemle verilen yaygın eğitim, millî- manevî değerlerin geniş halk kitlelerine öğretilip benimsetilmesi açısından hayati öneme sahiptir. Kurum olarak tekkeler, yaşadıkları süre zarfında milyonlarca insanın gönüllerine çare olmuş, insanların kafalarındaki soru işaretlerine cevap vermiş, ümitsizliklerini ortadan kaldırmış, çaresizlik ve dağınlıklarını yok etmiştir. XIX. Yüzyılda, Osmanlı idaresi altındaki toprakların her tarafına dağılan tekkeleri ve her hangi bir otoriteye bağlı olmayan mutasavvıfları tek elden kontrol etmek için, Şeyhülislâma bağlı olan merkezde Meclis-i Meşâyih, taşrada ise, Encümen-i Meşâyih kurulmuştur.¹⁰

Osmanlı coğrafyasında Erzurum da tasavvuf kültürüyle destekli medrese eğitimi veren önemli ilim merkezleri arasındadır. Ahmet Hamdi Tanpınar, Erzurumda 1913 yılında otuz sekiz medrese ve elli dört cami olduğunu belirtmektedir¹¹. Sadece bu bilgi bile Erzurum’da bu yaygın eğitimin en etkili şekilde verildiğini göstermektedir. Ketencizâde bu tarikatlarla iç içe büyümüş ve Erzurum’un en merkezi camisi olan “Ulucami”nin imamlığını yapmıştır.

Osmanlı kültür hareketlerinin belli merkezî şehirler etrafında toplanmış olması tabiidir. Hiç şüphesiz İstanbul bu merkezlerin başında gelmektedir. Bununla beraber çok geniş Osmanlı coğrafyasında eski İslâm ve Türk başşehirleri veya beylik merkezleri de, ilim sanat ve kültür odakları olma özelliklerini muhafaza etmişlerdir. Osmanlı Devleti

---

⁹ Bk., C.S. Revnakoğlu, "Tarikatların Tarihine Toplu Bir Bakış.XIII" **Tarih Dünyası** c. 2. sy.15, Nisan 1957, İst. 1954, s. 631.

¹⁰ Mehmet Demirci, “Türkiye'nin Çağdaşlaşma Süresinde Tarikatlar”, **Türkiye Günlüğü**, sy, 45, İst. 1997, s. 17.

¹¹ Ahmet Hamdi Tanpınar, **Beş Şehir**, Dergâh Yay., İstanbul -1999, s.159.

tarihi içinde Erzurum'un da böyle bir görevi vardır. Bu görev şehrin Doğu Anadolu'da aynı zamanda mühim iktisadî merkezlerden biri oluşuna, kültür faaliyetlerinin de canlılığını devam ettirmesine yol açmıştır. Bu kültür faaliyetleri içerisinde en etkili alan edebiyattır. Edebiyatımızın yenileşme devresine kadar Erzurum ve havalisinde, Kadı Darir, Nefi, Hâzık, İbrahim Hakkı gibi divan ve mesnevi sahibi büyük şairler bu külürün devamını sağlamışlardır. Halk şiiri alanında: Erzurumlu Emrah, Erbabî, Feryâdî, Firaki, Süm mânî, gibi âşıklar; Dinî-tasavvufî şiir yazar: Muhammed Lütî, Ketencizâde gibi Erzurum'un irfan ve edebiyat tarihini asırlar boyu şereflendirmiş büyük kıymetler yetişmiştir.

I.BÖLÜM
KETENCİZÂDE'NİN HAYATI,
ESERLERİ ve EDEBÎ ŞAHSİYETİ

1. KETENCİZÂDE’NİN HAYATI

1.1 Doğum Yeri ve Tarihi

“İstirhâm” adlı yazma mevlidin ve 1914 (1332) yılında Envâr-ı Şarkî Matbaasında “İstirhâm” adıyla basılan mevlidin sonundaki kendisinin dörtlük şeklinde düştüğü şu nottan:

“Ne ‘ilmim var ne â’mâlim ne mâlim

Ne hayr u tâ’ata kaldı mecâlim

İrişdi seksene ğafletle sâlim

‘Aceb rûz-ı cezâda nola hâlim”

eserini neşrettiğinde 80 yaşında olduğu sonucunu çıkarıyoruz. Buna göre Ketencizâde’nin doğumu 1834 yılına denk gelmektedir. Babası Bekir Efendi merhum aslında Rizeli olmakla beraber Ketencizâde Erzurum’da doğmuştur. ¹

1.2. Ailesi

Ketencizâde’nin babası Bekir Efendi aslen Rizeli ve keten bezi alıp satmakla meşgul olan bir tüccardır. Bu bilgiye biz Erzumiyatçı olan Cemaleddin Server Revnakoğlu’nun araştırmalarından ulaşıyoruz. Revnakoğlu, “Ulucami Hatibi, Ketencizâde Hafız Mehmed Rüşdü Efendi” başlıklı 27 Eylül 1962 tarihinde Erzurum Radyosunda yapmış olduğu konuşmada: “Keten bezi satmakla geçinen, bundan dolayı Rize’den

---

¹ Cemalettin Server Revnakoğlu, “Erzurum Radyosunda Bir Konuşma”, **Tarih Yolunda Erzurum**, 3(13-14), Kasım 1962, s.29. [Erzurum Tarihini Tanıtma ve Araştırma Derneği Yayın organı olan *Tarih Yolunda Erzurum*’un Ahmet Fidan’ın koordinesiyle Erzurum 2011 projesi kapsamında tıpkıbasımı yapılmıştır (Ankara 2010). Derginin bu koleksiyonundan yararlanılmıştır.]

Erzurum'a gelip giden babası Bekir Efendi merhum, aslında Rize'li olmakla beraber Ketenci'nin kendisi Erzurum'da doğmuştur.”² diyerek bize bu bilgiyi vermektedir.

Ketencizâde bir evlilik yapmış bu evliliğinden iki kız ve bir erkek çocuğu olmuş fakat erkek çocuğu erken yaşlarda ölmüş. Bu konuda “Güz Destanı” adlı meşhur manzumesinden öğrendiğimize göre soyunu yürütecek bir oğlunun olmayışından yakınıyor.

Kim güvensin bu cihanda bir tıfil oğlum da yok

Dedi: Sıdk ile Huda'dan isteyip etfâl da al³

Bu manzume bize çocuğun ölüm tarihi ile ilgili birşey söylememektedir.

Kaynak olmamakla beraber halk arasındaki yaygın kanıya göre Ketencizâde'nin Şakire ve Sakine adında iki kızını varmış, fakat onların çocuklarının olduğuna dair hiç bir kaynaktan bir bilgiye rastlayamadık. Başka bir rivayete göre Esmâ adında manevi bir kızını varmış. Aşağı Mumcu Camisi İmamı İbrahim Özdemir Hoca bizzat Esmâ Ablayla komşuluk etmiş, İbrahim Hocaya yazma Mevlidin nüshasını da bu hanım son günlerinde (1977) vermiştir.⁴

1.2. Mahlası

Keten bezi alıp satmakla meşgul olan babasından dolayı Mehmed Rüşdi Efendi “Ketencizâde” lakabıyla anılmış ve kendisi de şiirlerinde bu mahlası kullanmıştır. Bizim incelediğimiz mevlidinin 63. Beytinde:

“Desti-gîr odur bütün üftâdeye

Cümleden efkar **KETENCİZÂDE**'ye” bu mahlasını kullandığı görülüyor.

---

² Revnakoğlu, a.g.m, s. 29.

³ Naci Elmalı, **Erzurumlu Ketencizâde Mehmet Rüştü Efendi**, Elmalı Yay., Ankara 1984, s.101.

⁴ Elmalı, a.g.e, s. 22.

Yine divanında bulunan birçok şiirinde de bu mahlası kullandığı görülüyor.

Ketencizâde'yi eltâfına mazhar buyur yâ Rab

Bi-nûr-ı âyat-i Kur'ân bi-sırr-ı Sûre-i İsrâ⁵

Ketencizâde mahlasının yanında divanında **Rüşdi** mahlasını da kullanmıştır.

Ne istersin Ebü'l-Kasım kapısından dile **Rüşdi**

O feyz-i pâkidir her mü'minin dil-şâdına bâ'is⁶

Hatta her iki mahlasını aynı şiirde kullandığı da olmuştur. Örneğin: “Güz Destanı” olarak ünlene eserinde her iki mahlasını bir arada kullanmıştır.

...

Bulmak istersen eğer **Rüşdi** metâ'-ı izzeti

Kendini genc-i kanaat içre kıl, idhal da al

Lutfuna mazhar buyur yâ Rab **Ketencizâde**'yi

Cürmünü meccânen afv et koyma bu işgalda al⁷

Bazı şiirlerinde mahlasını **Ketencizâde Rüşdi** şeklinde kullandığı da görülmektedir.

Ketencizâde Rüşdi pür-kusûrum

Gulâm-ı dergeh-i şâh-ı risâlet⁸

---

⁵ Elmalı, **Erzurumlu Ketencizâde Mehmet Rüşti Efendi**, s.155.

⁶ Elmalı, a.g.e, s. 167.

⁷ Elmalı, a.g.e, s. 101-102.

⁸ Elmalı, a.g.e, s. 211.

1.4. Eğitimi

Ketencizâde Mehmed Rüşdi'nin bütün eğitim hayatı Erzurum medreselerinde geçmiştir. Bu konuda Revnakoğlu: “Ketenci'nin kendisi Erzurum'da doğmuş, büyümüş, ilmî ve meslekî bütün tahsilini Erzurum mektep ve medreselerinde yapıp bitirmiş; hocalık icâzetnâmesini (diploma) burada almış, şairlikteki erişilmez şöhret ve şahsiyetini de yine bu şehrin içinde yapmıştır.”⁹ diyerek onun Erzurumda eğitimini tamamladığına dikkat çekmektedir. Fakat burada belirtilmesi gereken bir şey var ki Revnakoğlu'nun bahsetmiş olduğu bu icazetnameye hiç bir kaynakta raslanamamıştır. İlerde görevleri kısmında bahsedileceği üzere Ketencizâde Erzurum Ulu Cami gibi büyük ve merkezi bir camiye İmam Hatiplik yapabildiğine göre bu icazeti almış olması gerekir.

Ketencizâde'nin hattatlık yönü de vardır. Ortaya koyduğu eserlerden bu anlaşılabilir. Fakat bu konuda eğitimini kimden, nerede aldığına dair bir bilgi bulunmamaktadır.

1.5. Tasavvufi Yönü

İncelediğimiz “Mevlid”inde kullandığı tasavvufi terimlerin çokluğundan, divanında yazmış olduğu kasidelerden anlaşıldığı üzere Ketencizâde Mutasavvıf bir kişiliğe sahiptir ve tasavvuf kültürüyle yetişmiştir. Erzurum'da özellikle tekkelerin sayıca çok ve güçlü olduğu bir dönemde yetişmiş, bunlardan nasibini almasını da bilmiştir.

Ketencizâde Mehmed Rüştü Efendi, Nakşibendî tarikatına gönül vermiştir. İlk olarak Kışalı (Tortumlu) Hacı Feyzullah Efendi'ye bağlanmıştır. Divanında Feyzullah Efendi için yazmış olduğu kasidenin başında ona olan bağlılığını şöyle dile getirmektedir: “Müceddid-i tarîk-i Nakşibendî Mevlâna Şeyh Hâlidü'l-Bağdâdî Kuddise, sırruhu Hazretlerinin Hulefâ-yı mu'teberânından şeyhim azizim el-hacc Feyzullah el-Hulûsî et-

---

⁹ Revnakoğlu, a.g.m, s.29.

Tortumî hazretlerinin hakkında ‘âcizâne söylenilen kasidedir.’¹⁰ Bu kasidenin içeriğinden şeyhine karşı büyük bir muhabbeti olduğu, onu bir kutup olarak gördüğü anlaşılıyor. Bundan dolayı da Ketencizâde şeyhinin ölümünden çok etkilenmiş ve bir süreliğine Erzurumu terk etmiştir. “Ketencizâde birinci ve çok sevdiği şeyhi Hacı Feyzullah Efendi ölünce Erzurum’a küsüp ayrılmış, oldukça uzun bir zaman gurbet elde gezmiş, dolaşmış. Bir ara Hacca giderek bu dinî görevi de yerine getirmiş. Bu arada nice insan-ı kâmilleri ziyaret etmiş, derdine derman aramış. Bursalı Şeyh Süleyman Efendi’yi bulmuş, ona gönül vermiş.”¹¹

Yukarıda bahsi geçen, divanında ikinci şeyhim¹² dediği ve kutbu’l-ârifin olarak vasıflandırdığı Şeyh Süleymân el-Bursevî’nin, Bursalı Süleyman Senih Efendi olduğu kanaatindeyiz. Ketencizâde’nin muasırı olan Süleyman Senih Efendi¹³, Bursa’da doğmuş, Erzurum-Kars vilayetlerinde görevler yapmış daha sonra da Surre Eminliği yapmış bir Mevlevî Şeyhidir. Ketencizâde’nin bu zatla Erzurum’da tanışmış olması kuvvetle muhtemeldir. Bilahere Süleyman Senih Efendi ile beraber Hac yolculuğu yapma ihtimali vardır. Çünkü divanında Süleyman Bursevî için yazmış olduğu müseddesin her bendinin nakaratında:

“Kâfile-sâlâra uysın¹⁴ beyt-i Mevlâ reh-revi

Ger sorarsın kimdir o şeyhim Süleymân Bursevî”¹⁵

---

¹⁰ Elmalı, **Erzurumlu Ketencizâde Mehmet Rüştü Efendi**, s. 127

¹¹ Elmalı, a.g.e, s. 21

¹² Elmalı, a.g.e, s. 129

¹³ Bkz. Mustafa Kara; “Vefatının 110. Yılında Süleyman Senih Efendi”, **Tasavvuf Dergisi**, sayı 25, İstanbul 2010, s.107-121

¹⁴ Naci Elmalı bu kelimeyi “uy sen” şeklinde okumuştur; ancak Naci Elmalı Koleksiyonunda bulunan bir kopyasını da bizim incelediğimiz yazma divanda (s.80-81) söz konusu kelime “اوبسين” olarak yazılmıştır. Her ne kadar “üveysin-?” şeklinde harekelenmiş olsa da kanaatimizce vezin ve anlam gereği “uysın/ uysun” olarak okumalıdır.

¹⁵ Elmalı, a.g.e, s. 129-130. ¹⁵, Ketencizâde, **Divan**, Naci Elmalı Koleksiyonu, 39b.

“kâfile-sâlâr” olarak vasıflandırılan Süleymân Bursevî pekâlâ Surre Eminliği yapmış olan Süleyman Senih Efendi olabilir. Bu bilgiler ışığında Ketencizâde’nin Mevlevî kültürüne de aşına olduğu söylenebilir.

Ketencizâde’nin alakadar olduğu üçüncü şeyh Nakşibendî geleneğine mensup Bitlisli Küfrevî ailesinden Şeyh Muhammedini’l- Küfrevî’dir. Şairin Divanında bu zat için bir çok kaside yazdığı görülmektedir. “ Cenâb-ı gavs-i a’zam Mevlânâ Şeyh Halid kuddise, sırruhu hazretlerinin hulefâ-yı mu’teberânından kutbu’l-aktâb Mevlânâ Şeyh Abdullah el-Hakkâri kuddise, sırruhu hazretlerinin hulefâ-yı mu’teberânından Şeyh es-Seyyid Tâhâ kuddise, sırruhu hazretlerinin halifesi belde-i Bitlis’de umûmen ehl-i İslâmın irşâdına me’mur gavs-i a’zam pirim ve iki âlemde dest-gîrim Şeyh Muhammedini’l- Küfrevî kuddise, sırruhu hazretlerinin hakkında ‘âcizane yazılan kasidedir: ”¹⁶ diye başlık koyduğu kasidesinde ona karşı olan duygularını şöyle dile getirmektedir.

Semiyy-i Fahr-i âlem olduğu-çün şâh-ı Küfrevî

Sırr u şâna mutâf oldu dilâ dergâh-ı Küfrevî

Tarîk-i Hazret-i Sıddîkdır bil râh-ı Küfrevî

Ömer-veş Hakka tâbidir dil-i âgâh-ı Küfrevî

Cihânı seyredir Osmân gibi çün mâh-ı Küfrevî

Ziyâde âlîdir sırr-ı Alî-veş câh-ı Küfrevî

---

¹⁶ Elmalı, **Erzurumlu Ketencizâde Mehmet Rüştü Efendi**, s. 133.

Rızâ-yı Hakdır ancak rûz u şeb dil-hâh-ı Küfrevî

Müridi zulmet-i gaflette koymaz âh-ı Küfrevî¹⁷

Ayrıca Divanında yer alan Tevhîd’indeki:

“Kalbini eyle hâzır Lâ ilâhe illallâh

Kalbine Hak’dır nâzır Lâ ma’bûde illallâh

Pîrimiz Abdulkâdir Lâ maksûde illallâh

Böyle olurdu zâkir Lâ mevcûde illallâh”¹⁸

beyitlerden Ketencizâde’nin Kadiri tarikatıyla da alakası olabileceği çıkarılabilir.

Erzurum milletvekilliği de yapmış olan değerli düşünür ve ilim adamı Yeşilzâde Mehmed Salih Efendi’nin; Ketencizâde’nin İstanbul Ali Emiri Millet Kütüphanesinde bulunan 900/2 kayıt numaralı mevlidinin ilk sayfasına düşmüş olduğu notta : “Bu “Nağmetu’r-Rûh” nâm manzûme-i merğûbe Erzurum ulemâsından ve tarîkat-ı Nakşibendiyye hulefâsından ‘âşık-ı bi’llâh Ketancızâde Hacı Hâfız Rüşdî Efendi tarafından inşâd buyurulmuşdur.” diyerek Ketencizâde’nin Nakşibendiyye halifesi olduğuna dikkatlerimizi çekmektedir.

Bütün bu bilgilerden Ketencizâde’nin çok yönlü bir insan olduğu, başta Nakşibendiyye olmak üzere Kadiri ve Mevlevi tarikatlarıyla da alakalı olduğu anlaşılmaktadır.

---

¹⁷ Elmalı, **Erzurumlu Ketencizâde Mehmet Rüşdî Efendi**, s. 133.

¹⁸ Elmalı, a.g.e., s. 83. ¹⁸, Ketencizâde, **Divan**, Naci Elmalı Koleksiyonu, 33a.

1.6. Görevleri

Ketencizâde, bir süre Erzurum'da Kavak Camisinde müezzinlik yapmış. Daha sonraları Erzurum Ulu Cami gibi büyük bir camiye imam-hatip olmuş. Uzun yıllar burada görev yaptığı için "Ulu Cami İmamı" olarak tanınmıştır.

1.7. Vefatı

29 Eylül 1962 Erzurum'da Milletın Sesi gazetesinde yayımlanan "Ketencizâde Kimdir ?" başlıklı bir haberde: "Bu değerli insanın vefatı tarihi olan 12 Mayıs 1332, her yılda kutlanacak ve merhumun hatıraları anılacak"¹⁹ denmektedir. Buradan Ketencizâde'nin 25 Mayıs 1916 tarihinde vefat ettiği anlaşılmaktadır. Yine aynı gazetenin aynı tarihli başka bir haberinden Belediye Reisi (Başkanı) Hadi Koçak'ın yapmış olduğu konuşmada Ketencizâde, Yetim hoca gibi büyük zatların kabirlerinin bulunduğu bölgeye "Söğütlü Çarşı"²⁰ yapılmasından dolayı kabirleri Asri mezarlıkta "Meşhurlar Suffesi" denen yere nakledildiği belirtilmektedir.

29 Eylül 1962 tarihinde Erzurum gazetelerinden Hürsöz'de yayımlanan aşağıya metninin tamamını aldığımız haber yazısı da bize bu konuda bir fikir vermektedir.

"KETENCİZÂDE, GÜMRÜKÇÜ VE YETİM HOCA'NIN KEMİKLERİ MERASİMLE DEFNEDİLDİ"

Ketencizâde, Gümrükçü ve Yetim Hoca Efendi'nin bulunan mezarları dün saat: 15'te yapılan bir merasimle yeni mezarlıktaki (Meşhurlar Suffesi)ne nakledilerek defnedildi.

Merasime Belediye Reisi Hadi Koçak, Müftü Sakıp Danişmen, mezarların yerlerini tespit eden üstad Cemâleddin Server Revnakoğlu Eğitim Enstitüsü edebiyat muallimi Sıtkı

---

¹⁹ Revnakoğlu, a.g.m, s.32.

²⁰ Elmalı, **Erzurumlu Ketencizâde Mehmet Rüştü Efendi**, s. 60.

Dursunoğlu, lise, muallimlerinden Mehmed Müftügil, emekli maarif müfettişlerinden Ahmet Yeşiloğlu, din adamları ve basın mensupları iştirak etmişlerdir.

Ketencizâ'denin taşına Salim Bağcı tarafından yazılan aşğıdaki kitabe kazılmıştır:

HÜVELBÂKİ

Kalbi mahzûn, ciğeri hûn bülbül-veş dildâdedir

Sönmez aşkın sebebi içtiğı bir bâdedir.

Hem Hafız Rüştü derler idi, hem Hâtip

Üslûbu gayet akıcı, lisanı hoş-sâdedir

Tam seferberlik içinde etti ukbaya avdet

331 yılında ölüme amadedir

1962 Eylül'unda nakleden

Şairi (meğfûr hüve) bizzat Ketencizâde'dir."²¹

Naci Elmalı'nın kitabının 62. Sayfasında düştüğü notta: “Ketencizâde'nin mezarına yazılması için hazırlandığı söylenen bu kitabe kazılmamış olacak ki, bir yerde rastlanılmadı. Nitekim yeni mezar taşı Gömlekçi Hatem Usta tarafından yaptırıldı (1984).” şeklinde bir yorum yapıyor. Biz de yaptığımız araştırmalar ve ziyaretler sonucunda böyle bir kitabe rastlamadık. Ketencizâde'nin kabrini ziyaret ettiğimizde üzerinde Arap harfleriyle “Hüve'l-Bâkî”, Latin harfleriyle “KETENCİZÂDE HACI HAFIZ MUHAMMED RÜŞTÜ EFENDİ RUHUNA FATİHA D. 1834 Ö. 1916” yazan yeni bir mezar taşı olduğunu müşahede ettik.

Bütün bu bilgiler ışığında, Ketencizâde'nin 1916 yılında 82 yaşında hakkın rahmetine kavuştuğı söylenebilir.

---

²¹ Elmalı, **Erzurumlu Ketencizâde Mehmet Rüştü Efendi**, s.63.

2. ESERLERİ

Ketencizâde şair ve mutasavvıf olmasının yanında hattatlık yönü de olan bir mütefekkindir. Hatla ilgili birçok eser vermiştir. *Yazma Kur'an-ı Kerim* bunlardan biridir. Naci Elmalının “Erzurumlu Mehmed Rüştü Efendi” adlı eserinde var olduğunu söylediği bu esere bütün aramalarımıza rağmen ulaşamadık. Başka hiçbir kaynakta bu eserle ilgili bir bilgiye rastlayamadık. Naci Elmalı da bu konudaki bilgisini halk arasındaki rivayetlere dayandırmaktadır. O da bu eserin aslına ulaşamadığını: “Ketencizade'nin kendi hattıyla yazılmış olan Kur'an-ı Kerim'in çok aramamıza rağmen ne kendisini, ne de bir izini bulabildik.” diyerek itiraf etmektedir.

Ketencizâde'nin eli ürünü olan manzum levhalar da hattatlık ürünleri olarak değerlendirilebilecek eserlerdir. Bu levhaların 10-15 civarında olduğu tahmin edilmektedir.²² Bu levhaların birçoğu günümüze ulaşamamıştır. Elimizde Naci Elmalı'nın çektiği ve halen kendi arşivinde bulunan birçok fotoğraf vardır. Bu fotoğraflardan bazılarını tezin ekler kısmında yer vereceğiz. Levhalardan bazıları şunlardır:

1. Ketencizâde'nin Ünlü Devriyesi (Nûn İle Başlayıp Biten İnşâ Levha): Ketencizade'nin bu inşa levhası başlı başına bir sanat eseridir. Bu levhayı Erzurumlu eski aileleri ile bazı camii ve mescitlerde bulmak mümkündür. Lalapaşa Camii'nde, Ketencizade Mescidinde olduğu gibi... Bu levhanın bir örneği Naci Elmalı koleksiyonunda, bir örneği de Süleymaniye Kütüphanesi Cemaleddin Server Revnakoğlu Arşivi 78. dosyada bulunmaktadır.

2. Bakırcı Camii'ndeki İnşâ Levha: Erzurum Bakırcı Camii'nin tarihçesini anlatan ve 94x67 cm boyutlarındaki bu inşa levhanın yazısı da Ketencizâde'ye aittir olduğu düşünülmektedir.

---

²² Bkz. Elmalı, *Erzurumlu Ketencizâde Mehmet Rüştü Efendi*, s.247-267.

3. Gürcü Mehmet Camii'ndekî İnşâ Levha: Gürcü Mehmet Camii'nin tarihçesini anlatan ve yazısı da Ketencizâde'ye ait olan 50x40 cm. Boyutlarındaki bu levha, ta'lik yazıyla yazılmıştır.

4. Cedid Camii'ndeki İnşâ Levha: Cedid Camii'nin tarihçesini olan bu levha 40x65 cm boyutlarındadır.

5. Emîr Şeyh Camii'ndeki İnşâ Levha: Emir şeyh camii tarihçesi olan bu inşa levha, 36x51 cm. boyutlarında olup ta'lik yazıyla yazılmıştır.

6. Alaftarbaşı Mehmet-Zâde Abdurrahim Bey'in Değirmenindeki İnşâ Levha:

“Tarih Yolunda Erzurum”²³ dergisinin (15-16.) sayısında bahsedilen bu inşa levhada da Ketencizâde'ye aittir.

7. Abdulhamit Bey Konağı İçin Yazılan İnşâ Levha: Ta'lik yazıyla yazılan, 11 beyitten oluşan bu inşa levhanın metni Ketencizâde'ye; hattı ise Erzurum Eski Müftülerinden Ömer Fazıl Efendi'nin oğlu Abdullah Edib Efendi Hoca'ya aittir.

8. Sultan Reşad'a Kaside: Ta'lik yazıyla yazılan bu inşa levha halen Baltacılar'ın Hacı Ömer Efendi'de bulunmaktadır.

9. Şüşecizâde Süleyman Saib'in Doğumu İçin Yazılmış İnşâ Levha: Ta'lik yazı ile yazılan bu inşa levha, halen Cevdet Saruhan'da bulunmaktadır.

10. Tebrîzkapı Baraka Kahvesindeki Levha: Ta'lik ile Divan-ı Celis karışımı bir yazıyla yazılmış, Erzurum Tebrizkapı'da, Emir Şeyh Türbesinin karşı sırasındaki “Baraka Kahvesi” ya da Yaşlılar Kahvesi diye bilinen Selahattin Erdoğan'ın kahvesinde yer almaktaydı. Fakat bu işyerlerinin yapılan tadilat nedeniyle yenilenmesi sonucu eserin nereye kaldırıldığı bilinmemektedir.

---

²³ Erzurum Tarihini Tanıtma ve Araştırma Derneği Yayın organı olan **Tarih Yolunda Erzurum**'un Ahmet Fidan'ın koordinesiyle Erzurum 2011 projesi kapsamında tıpkıbasımı yapılmıştır (Ankara 2010). Derginin bu koleksiyonundan yararlanılmıştır.

Ketencizâde'nin tespit edilebilmiş manzum mezartaşı kitabeleri de vardır. Bu kitabeler 5-6 civarındadır.²⁴ Onlardan bazıları şunlardır:

1. Kışalı Hacı Feyzullah Efendi'nin Mezartaşı Kitabesi: Bu manzum kitabe, Kışalı (Tortum) Şeyh H. Feyzullah Efendi'nin mezar taşında yer almaktadır.

2. Zorvans (Toparlak) Baba Diye Tanınan Zatın Mezartaşı Kitabesi: Bu manzum kitabe, Erzurum'un merkeze bağlı köylerinden bu zatın adını taşıyan Toparlak (Zorans) köyündeki türbede bulunmaktadır.

3. Zorvans (Toparlak) Baba'nın Torunu Sarıbeyin Mezartaşı Kitabesi: Bu kitabe de Toparlak (Zorvans) Baba Ziyaretgâhında bulunmaktadır.

4. Soğukçeşme Sokak'taki Tekke Şeyhlerinden Eşref Efendi'nin Mezartaşı Kitabesi: Tokatlı İsmail Efendi'nin halifesi olan Eşref Efendinin mezar kitabesidir.

5. Seyfullah Çeşmesi Kitabesi: Erzurum'un en güzel çeşmelerinden biri olan bu Seyfullah Çeşmesi Dere Mahallesindeki Yazıcı Çeşmesi yolu üzerindedir. Kırmızı Kanber taşından yapılan çeşmenin hemen arkasında da hayır sahibi Seyfullah Efendi'nin kendi evi vardır.

Yapılan araştırmalar sonucunda Ketencizâde'nin üç büyük eserinin olduğu tesbit edilmiştir bunlar:

2.1. Divanı

Ketencizâde'nin divanın bilinen tek nüshası Naci Elmalı'nın şahsi arşivinde bulunan ve kendisinin Ketencizâde Mescidi'nde uzun süre imamlık ve müderrislik yapmış olan H. Nazif Şehidoğlu'nun hususi kütüphanesinden temin ettiğini söylediği fotokopidir. Biz Naci Elmalı'dan aldığımız bu bilgiyle H. Nazif Şehidoğlu'na ulaşmaya çalıştık; fakat

---

²⁴ Bkz. Elmalı, **Erzurumlu Ketencizâde Mehmet Rüştü Efendi**, s.267-272.

buna muvaffak olamadık. Bu Divan ilk sayfasında “ Yüksek Tahsil” yazan bir defter içerisine yazılmış; 49 varak, 99 sayfadan oluşan bir eserdir. Bu eserin sonundaki kayıttan anlaşıldığına göre, bu nüsha 1959 yılında İbrahim Toraman tarafından istinsah edilmiştir²⁵.

Ketencizâde divanının bu yazma nüshası bir divanda tam olarak bulunması gereken düzenle yazılmamıştır. Mesela; Ketencizâde divanına bir “na‘t”la başlamaktadır. Bilindiği üzere divanlar genellikle “Tevhid” le başlar. Araştırmacı-yazar Naci Elmalı “*Ketencizâde Mehmed Rüşti Efendi*” adlı eserinde divanı mürettep hala getirmiştir. Ketencizâde divanında Divan Edebiyatı nazım şekillerinden birçoğunu kullanmıştır. Divanın içinde 1 tevhid, 3 na‘t, 4 münâcât, 2 kaside, 1 murabba, 7 tahmis, 4 muhammes, 9 müseddes, 1 müsebbâ, 1 müsemmen, 1 mersiye, 1 müstezad, 1 mesnevi, 4 ilahi, 49 gazel, 1 nazım, 3 kıt‘a, 15 de müfred yer almaktadır.

Divanından da anlaşılacağı gibi Ketencizâde, en çok gazel yazmıştır. “49 gazellerinin 15’i yedi beyitli, 9’u dokuz beyitli, 8’i on beyitli, 6’sı 11 beyitli, 2’si 17 beyitli, birer tanesi de dört, altı, sekiz, on iki, on üç, on beş, yirmi beş, yirmi yedi, otuz beş beyitlidir.”²⁶Ketencizâde gazellerinde daha çok tasavvufi konuları işlemiştir.

Aşk-ı pâkin ver bana yâ Rabbenâ

Beyt-i dilde kalmaya senden sivâ²⁷

bu beytinde görüldüğü gibi Allah aşkını istemekte, gönül evinde O’ndan başkasına yer ayırmamaktadır.

Dinî fikirlerini, inançlarını şiirleriyle dile getirmek isteyen Ketencizâde; Allah’a kul olmanın her türlü makam ve mansıptan daha üstün olduğunu düşünmektedir. Nitekim divanındaki aşağıya aldığımız mısraları bu konuda bize yol göstermektedir.

---

²⁵Ketencizâde, **Divan**, Naci Elmalı Koleksiyonu, 49a.

²⁶ Elmalı, **Erzurumlu Ketencizâde Mehmet Rüşti Efendi**, s.73.

²⁷ Ketencizâde, **Divan**, Naci Elmalı Koleksiyonu, 7a.

...

Sana kulluk bana bin pâdişâhlıktan olur evlâ

Rızân üzre sana lutfunla eylersem ubûdiyyet

Beni benden alıp fâni buyur sen de ayâ

Mevlâ özün fânî bilen âriflere dünyâda var cennet²⁸

...

Ketencizâde tam bir Kur'an aşığıdır:

“Kur'an u ahâdîs gibi devlet bize besdir

A' dâmız olur sâye gibi hâk ile yeksân”²⁹

Yukarıda ki mısralarda da görüldüğü gibi Ketencizâde'ye göre Kur'an ve Hadis her yönden insanlara yeterlidir; başkaca “devlet” aramaya gerek yoktur.

Müfredleri genellikle tek beyitten oluşan Ketencizâde; Müseddes, Münâcât, Muhammes nazım şekillerini de kullanmıştır. Nazire ve tahmis geleneğini sürdüren Şair; Divan Edebiyatı'nın ünlü şairlerinin değerli eserlerine yapmış olduğu tahmisleri vardır. Bunlardan biri Bağdatlı Rûhî'nin

“Sanma ey hâce ki senden zer ü sîm isterler

Yevme lâ-yenfe'uda kalb-i selîm isterler”

matlı gazeline yapmış olduğu tahmisidir.

---

²⁸ Ketencizâde, **Divan**, Naci Elmalı Koleksiyonu, 15b.

²⁹ Ketencizâde, a.g.e, 33b.

Kulluğunda seni ey sūfi mukîm isterler

Şîşe-i kalbini zan itme dü-nîm isterler

Her neye mâlik isen cümle ‘adîm isterler

Sanma ey hâce ki senden zer ü sîm isterler

Yevme lâ-yenfe‘uda kalb-i selîm isterler

Âşık-ı sâdık isen şem‘a gibi sūzân ol

Genc-i esrâr olayım dersen eğer vîrân ol

Vuslat-ı yâre irem dersen eger kurbân ol

Unutup bildiğini ‘ârif isen nâdân ol

Bezm-i vahdetde ne ‘ilim ne ‘âlîm isterler³⁰

...

Bu “tahmis”inden de anlaşılacağı üzere gayet başarılıdır.

Ketencizâde divan edebiyatı geleneğine uygun olarak aruz ölçüsünün birçok kalıbını ustaca kullanmıştır. Onlardan bazıları şunlardır:

1. Fâilâtün/fâilâtün/fâilâtün/fâilün:
2. Mefâilün/mefâilün/mefâilün/mefâilün:
3. Mef‘ûlü/mefâilü/mefâilü/feûlün
4. Müstef‘ilün/müstef‘ilün/müstef‘ilün/müstefilün:

---

³⁰ Ketencizâde, **Divan**, Naci Elmalı Koleksiyonu, 46a/b.

5. Müfteilün/müfteilün/fâilün:

Tasavvuf edebiyatının nazım şekli olan “İlahi”yi de kullanmıştır.

Aşığım ben sana rûz-ı ezelden

Sen benim şahımsın ben senin benden

İster öldür kulun ister çirâğ et

Râzıyım her ne ki gelirse senden

Cismim de senindir bu cân da senin

Mukîm de senindir mihmân da senin

Derdim de senindir derman da senin

Ben senden geçemem cân çıksa tenden

Sana kulluk için cihâna geldim

Lîk gayet yaman zamâna geldim

Bed-hûylar elinden âmâna geldim

Ayırma RÜŞDİ'yi hulk-ı hasenden³¹

6+5 =11’li hece ölçüsüyle yazdığı bu ilahiden onun “Hece Vezni”ni de ustaca kullandığını anlıyoruz.

---

³¹ Elmalı, **Erzurumlu Ketencizâde Mehmet Rüşti Efendi**, s.150.

2.2. İntibâhu't-Tâlibîn

Süleymaniye Kütüphanesi Cemaleddin Server Revnakoğlu Arşivi 78. dosyada bulunan Rika hattıyla yazılmış, Ketencizâde'nin Tasavvufi şiirlerini içeren, 92 sayfalık bir yazma eserdir. Bu eseri ayrıntılı olarak inceleyemedik. Fakat Revnakoğlu'nun düştüğü nottan ve şiirlerdeki mahlaslardan bu şiirlerin Ketencizâde'ye ait olduğu sonucuna varılabilir. Bu eser ileride başka bir çalışmanın konusu yapılabilir.

2.3. Mevlid (İstirhâm)

2.3.1. Mevlid

Ketencizâde'nin "İstirhâm" adlı bu eseri mesnevî nazım şekliyle kaleme alınmış bir mevliddir. Mevlid (çoğulu: Mevâlid, Mevâlîd) kelimesi, kök itibariyle, "v l d " kökünden masdar, ism-i zaman, ism-i mekân olur. Anlamı ise, "Doğma, velâdet, doğum yeri, doğum zamanı, meskıt-ı re's"³² demektir. Terim anlamı ise, Hz. Peygamberin doğumu başta olmak üzere hayatı, mu'cizeleri, gazâları, ahlâkı, vefatı ve Hilve'sini anlatan eserler, demektir. Mevlid'ler, çoğunlukla mesnevî tarzında yazılmışlardır. Hz. Peygamber'in doğum günü dolayısıyla yapılan şenlik ve merâsimlerde okunma amacıyla kaleme alınmışlardır.

Mevlid'in ilk örnekleri Arap edebiyatında verilmiştir. Arap edebiyatının önemli türlerinden olan methiye içerisinde Hz. Peygamber'e yapılan övgüler önemli yer tutmaktadır. Hz. Peygamber'in vefatından sonra bu methiyelere bağlı olarak yeni türler gelişmiştir. Mevlid de bu yeni edebi türlerden biridir.³³Fakat genel olarak Mevlid

---

³² Mevlid'in etimolojik yapısı için Bkz. Ş. Sâmî, **a.g. 1**, s. 1433 (**Mevlid** mad.); Ahte- rî, Mustafa b. Şemseddin Karahisârî, **Ahter-i Kebîr**, İstanbul 1321, s. 1054 (**Mevlid** mad.). M. Tayyib Okiç, **Çeşitli Dillerde Mevlidler ve Süleyman Çelebi Mevlidinin Tercemeleri**, A. Ü. İslâm'ı İlimler Fakültesi Dergisi, Erzurum 1976, Sayı: 1/Aralık 1975, s. 19. **DİA** maddeleri.

³³Selami Bakırcı, **Mevlid, Doğuşu ve Gelişmesi**, Akademik Araştırmalar Yay.,İstanbul 2005, s.3.

müellifleri, başta Ka'b b. Zübeyr'in Kasidetü'l- bürde'si olmak üzere bu eserin çok sayıdaki nazireleriyle Hasan b. Sâbit'in Peygamberimiz için yazdığı şiirlerden, Abdullah b. Revâha ve diğer sahâbilerin nazmettiği methiyelerden ilham almışlardır. Ancak, mevlidlerin mevzu itibariyle asıl kaynağını siyer, megâzî ve şemâil kitapları oluşturur.

604 (1207) yılında Erbil Atabegi Muzafferüddin Kökböri tarafından düzenlenen ihtişamlı mevlid kutlamalarında okunmak üzere İbn Dîhye el- Kelbî'nin mensur olarak kaleme aldığı ve sonunda bir methiyenin bulunduğu et-Tenvîr fî mevlidi's-sîrâci'l-münir adlı eseri şöhretinden dolayı ilk mevlid kitabı kabul edilir. Bununla beraber Arap edebiyatında "mevlid" terimi II. (VIII) asrın sonlarına doğru ortaya çıkmıştır, yani mevlid literatürü İbn Dîhye'den çok önce başlayıp gelişmiştir.³⁴ Şî Fâtimiler zamanında devlet tarafından küçük kutlamalar yapılmış olsa da halkın geniş kesiminin katılımıyla yapılan ilk mevlid merasimleri Kökböri zamanında yapılan bu kutlamalar olarak kabul edilir. Osmanlı zamanında da ilk mevlid törenleri daha önceleri küçük çapta görülse de III. Murad (1588) devrinde resmî olarak kutlanmaya başlanmıştır.

Mevlid Arap edebiyatında başlamasından hemen sonra Türk edebiyatında da kendini göstermiştir. İlk Türkçe mevlid hakkında kaynaklarda açık bir bilgi yer almamakta ve Süleyman Çelebi'nin 812'de (1409) kaleme aldığı Vesîletü'n-necât adlı mesnevisinin ilk Türkçe mevlid olduğu görüşü yaygın bir şekilde kabul görmektedir. Ancak bundan önce yazılmış Türkçe mevlid benzeri eserlerin varlığı da bilinmektedir. Bunlardan biri Ahmed Fakih'e (öl. 650/1252) ait Çarhnâme'dir. Süleyman Çelebi'den kısa bir süre önce Erzurumlu Mustafa Darîr'in yazdığı manzum-mensur eseri Terceme-i Siyer-i Nebî de (yazılışı: 790/1388) yer yer mevlidi hatırlatmaktadır. Vesîletü'n-necât ın bazı yerleri Darîr'in eseriyle ciddi benzerlikler gösterdiği için Darîr'in siyerindeki manzum kısımların Türk edebiyatındaki ilk mevlid metni olması gerektiği ileri sürülmüştür.³⁵ Ancak, şu da bir gerçektir ki Türk edebiyatında "Mevlid" denilince akla gelen ilk, hatta tek isim Süleyman

---

³⁴İsmail Durmuş, "Arap Edebiyatında Mevlid", **DİA**, Ankara 2004,C.29, s.480.

³⁵Hasan Aksoy, "Türk Edebiyatında Mevlid", **DİA**, Ankara 2004, C.29, s.482.

Çelebi'dir. Türk halkı Süleyman Çelebi'nin mevlidini çok sevmiş ve mevlid gecelerinde sadece Vesiletü'n- necat'ı okur olmuştur.

Edebiyat tarihimiz içinde 200 civarında mevlid yazılmıştır. Bunlardan bir kısmı, Süleyman Çelebi'ye nazire olarak yazılmış, bir kısmının bazı motifler yönünden ayrılık gösterdiği tespit edilmiş; geri kalanların ise, tamamen farklı olduğu ortaya konmuştur.³⁶ Türk edebiyatındaki mevlid metinlerinin sayısı burada tek tek sayılamayacak kadar çok olduğu için sadece 19. yüzyılda yaşamış mevlid şairlerinin isimleri verilecektir³⁷:

1. Hasan İlmî(Kozanlı, yazılışı: 122.6/1811, İstanbul'da basılan eserin baskı tarihi belli değildir)
2. Halil Siirdî(ö. 1843)
3. Râgıb Efendi (ö. 1848; Hacı Selim Ağa Ktp., Aziz Mahmud Hüdâyî, nr. 1453)
4. Tâhir Ağa (es-Seyyid Mehmed Tâhir, yazılışı: 1279/1862-63, eser 1326'da (1910) basılmış olup baskı yeri belli değildir)
5. Kâmî (Şâban Âmidî, yazılışı: 1279/1862-63; Süleymaniye Ktp., Kadızâde Burhâneddin, nr. 146/4)
6. Mehmed Sâlih Nihânî (İstanbul 1308)
7. Edirne Müftüsü Fevzi Efendi (ö. 1900; bahir aralarında okunacak tevşihleri de kendine ait olmak üzere iki Türkçe, bir Arapça mevlid yazmıştır, bu eserler matbu olup biri hariç baskı yeri ve tarihleri belli değildir)

---

³⁶ Bilal Kemikli, **Türk İslam Edebiyatı-Giriş**, Emin Yay., Bursa 2010, s.121

³⁷ Aksoy, a.g.m, s.482

8. Keşfi-i Saruhânî(ö. 1900; Mehmed Gökalp, "Keşfi'nin Mevlid-i Nebevîsi", Türk Dünyası Araştırmaları, sy. 94 (1995), s. 205-225)

9. Rif'at (Manastırlı, ö. 1907 (?))

2.3.2. İstirhâm'ın Şekil Özellikleri

Bu bölümde eserin dış yapısı değerlendirilecektir. Mevlid'in içinde yer alan nazım şekilleri, beyitlerde kullanılan vezinler ayrıca mısraların kafiye ve redifleri incelenecektir.

2.3.2.1. Şekil ve Vezni

Mevlid türünde kaleme alınan eserlerde kullanılan hâkim nazım şekli "mesnevi"dir. Bu eser de de "mesnevi" nazım şekli kullanılmıştır. Edebiyatta genellikle uzun mevzuları anlatmak için tercih edilen bir nazım şeklidir. Mevlidler umumiyetle tevhid, münâcât ve na't ile (bazılarında ashâb-ı kirâma, çe- hâr-yâr-ı güzîne methiye ile) başlamakta, kâinatın zuhur kaynağı olan Nûr-ı Muhammedi'den bahsedilerek Hz. Peygamberin doğumuna geçilmekte, onun mi'racı ve diğer mûcizelerinin anlatılmasının ardından vefatı konusuna yer verilmekte, en sonunda Resûl-i Ekrem ve ashabı başta olmak üzere eseri yazan, okuyan ve dinleyenler için bir dua ile sona ermektedir. Hemen her faslın bitiminde içinde Hz. Peygamber'e salâtın da bulunduğu tekrar beyitleri yer almaktadır.³⁸

Ketencizâde Mehmed Rüşdî Efendi: "Çâle Resûlul-lâh şallâllâhu 'aleyhi ve sellem : " İzâ ehâbbal-lâhu 'abden ye'huzu hâbîbetâhu" şadağa men na'tağa"³⁹ cümleleriyle "Mevlid"ine başlar. Bundan sonra kaside tarzında yazılmış bir "na't" gelmektedir. Aslında bu durum, "mevlid"leri de oluşturan klâsik mesnevîlerin başlangıcında görülen geleneksel

³⁸ Aksoy, a.g.m, s.483

³⁹ Rasulullah Sallallahu aleyhi vesellem şöyle buyurdular: "Allah bir kulu severse iki sevdiğini alır" konuşan en doğru konuştu

yapıdan farklıdır. Burada geleneğe uyularak önce "tevhid"le başlanmamıştır. Aruz vezninin remel bahrinin fâilâtün/ fâilâtün/ fâilün kalıbıyla yazılmış olan Na't bölümü ile başlanmıştır. (1-17)17 beyitlik bu bölümden sonra; hezec bahrinin mefûlü/mefâîlü/mefâîlü/feûlün kalıbıyla yazılmış (18-38)21 beyitlik kaside nazım şeklinde bir "tevhid" vardır. Ketencizâde, bundan sonraki bölümlerin hepsini aruz vezninin remel bahrinin fâilâtün/ fâilâtün/ fâilün kalıbıyla yazmıştır.

Mevlid mesnevilerinde şekle dair en belirgin özelliklerden biri de haneli şiirlerde rastlanılan vasıta beyitlerinin tekrarlanmasıdır. Bu durum Ketencizâde'nin Mevlid'inde de kendini göstermektedir.

Ger dilersin maḥvola her seyyiāt

Rūḥ-ı pāk-i Ahmede vir çoḡ şalāt

(64)

gibi, veya;

Ger 'ubūdiyyette istersiñ şebāt

Rūḥ-ı pāk-i Aḡmede vir çoḡ şalāt

(110)

gibi beyitlerle karşımıza çıkmaktadır.

Ketencizâde vezin konusunda acemi değildir; ama usta da kabul edilemez. Mevlid'de kusursuz beyitler bulunsa da eser, imâle, zihâf vb. aruz kusurlarından tamamen arınmış değildir. Bu durum halk tipi mesnevilerde sıkça karşılaşılan bir husustur. Bazen Türkçe kelimelerde uzun ünlü bulunmamasına rağmen şairin med yaptığı görülür.

Kim anı bil /di bilür Mev/lāsını

Fâ i lâ tün / fâ i lâ tün/fâ i lün

Aranılmaz/ Kâ‘bede kıb/le-nümâ

(5)

Ketencizâde’nin vezni ustaca uyguladığı beyitlerde mevcuttur:

Kâ‘be-āsâ / batnına taş /bağladı

Fâ i lâ tün / fâ i lâ tün /fâ i lün

Rûz u şeb zem /zem mişâli /ağladı

Fâ i lâ tün / fâ i lâ tün/fâ i lün

(114)

2.3.2.2. Kafiye ve Redifi

Ketencizâde’nin Mevlid’inde klasik edebiyat geleneğinin estetik anlayışına bağlı olarak, ses benzerliğinden çok, harf benzerliğine dayanan göz kafiyesi vardır.

Oldı her eşyâ bir ismiñ mazharı

Cümleye mazhar nebîler serveri

(55)

Anı kıl kim bizlere pâyân-ı kâr

Sen olasıñ râzı biz de rest-gâr

(71)

Kafiyenin ses benzerliğinden ziyade harf benzerliğine dayanması sebebiyle ahengin aksadığı az sayıda beyitlere de rastlanmaktadır:

Hiç birine itmedi o şâh meyl

Hep giçer bunlar buyurdi misl-i sîl

(128)

Mâ-ğâşal o çeşm-i mâ zâğa'l-başar

Ser ider 'âlemleri hep ser-te-ser

(106)

Eserde bu genel anlayışın dışında kullanımlara da rastlamaktayız

Ehl-i 'işyân aña kılsun ilticâ

Bâb-ı ğufrânı aña virmiş Ğudâ

(76)

Metinlerde her türden kafiyeye rastlanmakla birlikte, en çok tam ve zengin kafiyelere yer verilmiş, yarım kafiyeler daha az kullanılmıştır.

Nâm-ı Haqqı yâd idenler şâd olur

Mihnet ü ğamdan bütün âzâd olur

(46)

Eserde Arapça ve Farsça kelimelerle oluşturulmuş kafiyeler göze çarpsa da Türkçe kelimelerle yapılmış kafiyeler de vardır.

Ben ne ħâkem ben ne mürem ben neyem

Kim anıñ vaşfında bir söz söyleyem

(100)

Ketencizâde'nin eserinde ahengi zenginleştirmek ve eserin müzikalitesini oluşturmak için özellikle tunç kafiyelere yer verdiği görülür.

Her isimden var müsemmâya sebîl

İsm-i a'zam gördüğün esmâyı bil

(56)

Hem anîñ 'ışkına Rabbü'l-'âlemîn

Mihnet-i dâreyniden kılsun emîn

(109)

Ketencizâde eserinde bazen bir kelime bazen de bir kelimedenden uzun redifler kullanmıştır. Bu redifler kimi beyitleri adeta birer ahenk manzumesine dönüştürmektedir.

Yâ Resûlallâh şefâ'at kııl bize

Çaresiz kaldık 'inâyet kııl bize

(245)

Bendelerde hiç liyâkat mı olur

Çadrini bilmekde tâkat mı olur

(102)

Hem didi 'izzim celâlim haqqı-çün

Hem didi sırr-ı cemâlim haqqı-çün

(163)

2.3.3. İstirhâm'ın Dil ve Üslup özellikleri

Mevlidler sanat göstermekten çok bilgi vermek ve okunmak için yazılan eserler olduğu için genelde sade dille yazılmışlardır. Ketencizâde'nin bu eseri de, 19.Yüzyıl Anadolu Türkçesinin telaffuz ve gramer özelliklerini taşır. Eserde Eski Anadolu Türkçesinde kullanılan bazı eklerin devam ettiği de görülmektedir.

Örn: -dikde:

Bunları Cebrâ'îl **itdikde** beyân

Didi o Peygamber-i âhîr zamân

(271)

Örn: -sin:

Ger **dilersin** maḥvola her seyyiât

Rûḥ-ı pāk-i Ahmede vir çok şalât

(64)

“İstirhâm” dini içerikli bir eser olduğu için Arapçadan, klasik edebiyatımızın ürünü olması yönüyle de Farsçadan etkilenmiş bir dile sahiptir.

Mevlid-i pāk-i ḥabîb-i kibriyâ

Çeşm-i dârene olupdır tütîyâ

(1)

Mevlidler, halk tipi mesneviler olması yönüyle Türkçe kelimelerin yapısı, deyimler, atasözleri ve halk söyleyişleri açısından da zengin bir kaynak durumundadırlar:

Aña baħş itmiş cenāb-ı Kibriyā

Aña olmışdır ħitābı *Ķul kefā*

(327)

Aña geldikde *Feterzā* āyeti

Ser-firāz oldu anıñ hep ümmeti

(328)

Rūşen itdikde yeri ol āfitāb

Gök didi *yā leyteni küntü tūrāb*

(332)

Üslup açısından bakıldığında, Mevlidlerin üslubunda hâkim olan en belirgin çizgi, Allah inancı ve Peygamber sevgisinin coşkunluğundan doğan lirizmdir. Her Mevlid şairinde aynı ölçüde olmamakla birlikte birçoğunda bunu açıkça hissedebilmek mümkündür. Ketencizâde Mehmed Rüşdi de bu coşkun üsluba sahip olan şairlerimizdendir. Mesela; Hz. Muhammed'in doğumunu, bu doğuşa layık bir heyecanla karşılayan şu:

Merĥabā ey bā'is-i ğufrānımız

Merĥabā ħurbān saña hep cānımız

Merĥabā ey muĥtedā-yı enbiyā

Merĥabā ey pişuvā-yı evliyā

Merhabā ey raḥmeten li'l-‘ālemīn

Merhabā sensin şefī‘a'l-müznibīn

Merhabā ey münteḥabdan münteḥab

Merhabā maḥbūb-ı müsteşnā-yı Rab

Merhabā Ādem ḥaberdir zātınā

Merhabā sensin mu'ahḥar mübtedā

Merhabā ey muḥteremden muḥterem

Merhabā ey menba‘-ı cūd u kerem

Merhabā ey enbiyālar serveri

Merhabā ey ins ü cin peygamberi

Merhabā ey merkez-i nüh dā'ire

Ḥaḳ buyurmadı *feterdā sā'ire*

Saḥā kılmışdır *Le‘amrükle ḳasem*

Merhabā ey ma‘den-i luṭf u himem

(236-244)

beyitlerde ortaya çıkan sıcak ve akıcı üslup, mevlid geleneğimizde eşine az rastlanır söyleyişlerden biridir.

İstirhâmda öğretici amaçlı, didaktik üslupla yazılan bölümler de vardır. Bu bölümlerde genellikle ağır bir dil söz konusudur.

Allâh diyeniñ hâfız u hâmisîdir Allâh

Allâh di ki bu zulmet-i ğaflet ola nâ-bûd

Allâh diyerek albiñi pâk eyle sivâdan

Allâh ile yâr ol bütûn aġyâr ola marûd

Allâh ulına eram u eşfa dü-cihânda

Allâhı bil ancak odır ey cân saña mabûd

(24-26)

Kâ'be-âsâ batnına taş baġladı

Rûz u şeb zezem mişâli aġladı

(114)

Yukarıdaki beyitte (114) Ketencizâde divan şairlerinin çoġunda bile az bulunabilecek kudretli bir sanat yapma becerisiyle çok yerinde ve mükemmel bir benzetme yapmıştır. Bilindiġi gibi Ka'be'nin duvarında meşhur Hacerü'l-esved taşı vardır, Hacerü'l-esved taşının Ka'be'nin karnında olmasıyla Hz. Peygamberin açlıġını bastırmak için karnına taş baġlama olayını birbirine benzetmiştir. Dolayısıyla bu olaya gönderme yaparak telmih yapmıştır. “zezem misâli aġladı” derken Hz İsmail'in aġlamasıyla zezem suyunun bulunması olayında bir telmih vardır. Aynı zamanda zezem, taş, kabe

kelimeleriyle tenasüb yapmıştır. Bir beyite bu kadar çok sanatı ve anlamı derc edebilmiş olması onun üslubunun kudretini göstermektedir.

Aşağıdaki şu beyitler de bize Ketencizâde'nin yine ne kadar kuvvetli bir üslubu olduğunu göstermesi açısından çok önemlidir:

‘Âleme rahmetdir ol zât-ı Resûl

Rahmet-âsâ kıldı bir anda nüzûl

Rüşen itdikde yeri ol âfitâb

Gök didi *yâ leytenî küntü türâb*

(331-332)

"*yâ leytenî küntü türâb* ", yani, "Keşke ben de toprak olaydım. Bu iktibasla Ketencizâde, hem Nebe suresi 40. ayetine gönderme yapıyor, hem mükemmel bir benzetmeyle Hz Peygamber'i güneşe benzetiyor, hem de göğü konuşurmakla intak sanatı yapıyor. Bütün bunlardan gerçekten kuralları çok iyi bilen ve bunları yerli yerinde kullanabilen bir divan şairi olduğunu çıkarabiliriz.

2.3.4. İstirhâm'ın Muhteva Özellikleri

İstirhâm; didaktik ve lirik bir konunun işlendiği manzum bir eserdir. Halka yönelik dînî eserler olan Mevlidlerin konuları genelde sâde ve yalındır. Bunun başlıca sebebi; halkın içinden gelen şâirlerin, çoğu zaman, onları aydınlatma amacı gütmeleridir. Ketencizâde de vermek istediği mesajı Mevlid kalıpları içerisinde vermiştir. Yer yer duygulu yer yer didaktik mısralarla eserini oluşturmuştur. Burada muhteva bakımından

irdelenen mevlidin kaç bölümünden oluştuğu ve her bir bölümün nelerden bahsettiği incelenecektir.

Ketencizâde Hazreti Peygambere hitâben yazmış olduğu 17 beyitlik kaside tarzında düzenlenmiş, bir Na‘t-ı Şerîfle eserine başlamaktadır.

Mevlid-i pâk-i ħabîb-i kibriyâ

Çeşm-i dârene olupdır tûtiyâ

mısralarıyla başlayan bu Na‘t Peygamber efendimizin çeşitli sıfatlarına dikkat çekerek onu nazara vermektedir. Bu bölümde şair, insanlığın her iki âlemde de şefa‘at isteyen Hz. Muhammed'in mevlidini daima okuyup okutmasını tavsiye eder. Hz. Muhammed'i hoşnut edenin Allah'ı da hoşnut edeceğini söyler. Kendisini "livâ"nın altında fahr-i âlemlerle bir araya getirmesi için Allah'a yalvarır.

Ketencizâde;

Allâh diyelim kim açıla ğonce-i maķşûd

Allâh diyene toĝdı dilâ neyyir-i mes‘ûd

Allâh ile bir iş ki ola ħayr olur elbet

İsnâd-ı saĥîĥ-ile bu fermân bize mevrûd

beyitleriyle başlayan ve bize, merhum Süleyman Çelebi'nin;

"Allah âdın zikr idelim evvelâ

Vâcib oldur cümle işde her kula

Allah âdın her kim ol evvel ana

Her işi âsân ide Allah ana"

beyitlerini hatırlatan kaside tarzında yazılmış, toplam 21 beyitten oluşan bir “tevhid” le eserine devam eder. Bu bölümde, Hakk'ın mevcudiyetinden ve vahdaniyetinden bahsedilmektedir. Allah'ın kendi zatını bildirmek için insanı ve cini halk ettiğini ve bunlara hoca olarak da Âlemlerin Efendisi Hz. Muhammed'i gönderdiğini anlatılır. Ayrıca, Allah'ı seven sevdiğini-ki bu Hz. Muhammed'dir- sevmeli candan; sevdiğini sevince Hazret-i Allah'ın hoşnut olacağını bildirir.

İstirhâm'ın bölüm başlıklarının yine beyitler halinde ve manzum olarak söylenmiş olması dikkat çekicidir. Bölüm adları, bölümlerin hangi beyitler arasında oldukları ve beyit sayıları sırasıyla şöyledir:

a. Mevlūd-ı Hâtimü'l-Enbiyâ /şallâ 'aleyhi Hâlıkü'l-eşyâ: (39-64) . 26 beyitten oluşan bu bölümün girişinde bismelenin ve zikrin fazileti üzerinde durulur. Bunu şu şekilde ifade eder:

Çünkü Bi'smi'llâhi'r-Raḥmâni'r-Raḥîm

Oldı miftâh-ı der-i genc-i ḥaḳîm

Her kimiñ ḳalbinde zikrul-lâh olur

Genc-i ḥikmetden o dil âgâh olur

Besmeyleyle her işe ḳıl ibtidâ

Yâriñ olsun 'avn-i Ḥaḳ her dü-serâ

(39-41)

Yine bu bölümde yaratıcıya gerçek imanın ondan bir lahza ayrı olmamaya ve zikrini hiç terk etmemeye bağlı olduğunu söyler:

Bir nefes Hakkı ferāmūş eyleme

Zıkr i Hakkdan albi hāmūş eyleme

(58)

Ketencizâde Peygamberler Rehberi olan Hz. Muhammed'in şefaatçi edinilmesini salık verir:

Hem şefi' idinelim ol serveri

Kim odır peygamberānıñ rehberi

(62)

Bu bölümü bir salavat isteğiyle bitirir:

Ger dilersin maħvola her seyyiāt

Rūh-ı pāk-i Ahmede vir ođ alāt

(64)

b. Sebeb-i tertīb-i kitāb-ı Mevlūd /Salla'llāhu 'alā men ismuhu Mahmūd: (65-84)

20 beyit olan bu bölümde şair, öncelikle kendi acizliğinden bahseder, Allah'ın razı olacağı ve kendisinin de kurtuluşuna vesile olacak bir amel düşünürken kalbine apaık bir mananın geldiğini belirtir:

Anı ıl kim bizlere pāyān-ı kār

Sen olasıñ rāzı biz de rest-gār

Bu niyāzı dilde eylerken hemān

Gönlüme bu ma'nā geldi nāghān

(71-72)

Kendi kurtuluşuna bir vesile kılmak için Hz. Muhammed'in mevlidinden çok az bir miktar bahsedeceğini, bir "Mevlid" yazmak niyetinde olduğunu anlatır.

Bildim anı her kim itmezse delîl

İki 'âlemde olur ħor u zelîl

Bu sebebden mevlidinden ol ŧehiñ

Cüz'ice vaŧf ideyim ben ol mehiñ

(77-78)

c. Der-sîreti Cenâb-ı Peyğamber-i zî-ŧân /'aleyhi ŧalavâtu'r-Raħmân: (85-110) 26

beyit uzunluğunda olan bu kısım âlemlerin peygamberinin hilyesinden bahsetmektedir.

Güş-ı hüş-ıla efendim dinlegil

Leŧker-i ğaflet ola ta muzmahil

(85)

mısralarıyla başladığı bu bölümde Ketencizâde Hz. Peygamber'i şöyle vasfeder: "Ona göre Hz Muhammed; ay ve güneşin yanında birer zerre hükmünde olduğu bir nûrdur. O, boy-posta emsali görülmemiş bir tuba fidanıdır. Arş, kürsî, sidre, levh ü kalem hep O'nun için yaratılmıştır. O'nun mübarek bedenindeki koku misk saçan ceylanları bile baştan çıkaracak güzelliكتedir. Hüma kuşu, kıyamete kadar havada uça da O'nun gölgesine bile ulaşamaz. O'nun ayağının tozu iki dünyanın gözüne sürme olur. Güneş, ışık almak için her gün onun ayağına yüz sürer. İnsanlar, cinler ve melekler onun tutkunu, cihanın sultanları onun ancak dilencisidir. O'nu Allah övmüşse, böyle bir insanı benim gibi toprak, karınca dahi olmayan aciz bir kul nasıl anlatabilir ki."der. Bu ve benzeri övgü içeren sözlerle Hz Muhammed(sav)'i vasfeder.

d. Der-sireti muhāṭab-ı Levlāk /şalli ‘aleyhi ḥālīku’l-eflāk: (111-140) toplam 30 beyitten oluşan bu bölümde de Hz. Peygamberin hilyesinden anlatmaya devam eden Ketencizâde; Hz. Peygamberin temiz yaratılışından bahsedip kendi halimizi düşünmemizi salık verir.

Ḥulḳ-ı pākinden biraz zıkr idelim

Ḥālimiz inşāf idüp fikr idelim

(111)

Sonraki beyitlerde ise,

Altına şarmış idi ḳurı ḥaṣīr

Kapusında ḳul iken cümle emīr

(112)

Diñle n’itdi ol ḥābīb-i müste‘ān

Yasdıḡıñ līf ü firāşıñ saḥtiyān

(113)

“Bütün emirler (yöneticiler) O'nun kapısında birer kul iken, O, altına sadece bir kuru hasır seriyordu. Yastığı bir lif, yatağı da bir deri parçasıydı.” diyerek Hz. Peygamber’in tevazusuna dikkat çeker.

Kā‘be-āsā baṭnına taş baḡladı

Rūz u şeb zemzem mişāli aḡladı

(114)

Bu beyitte Ketencizâde divan şiirinde bile az görülebilecek güzel bir benzetmeyle; Hz. Muhammed’in aklıktan karnına taş bağlaması hadisesini Ka‘be'nin baḡrına konmuş

olan Hacerü'l-esved taşı gibi düşünmektedir. Ka'be nasıl Hacerü'l-esved'i bağrına basmışsa, Hz Peygamber de taşları öyle bağrına basmıştır” diyerek eşine az rastlanır bir benzetme sanatı yapmaktadır. Yine bu beyitte “Tenasüb” sanatı gereği Ka'be, taş, zemzem ve ağlamak kelimelerini bir arada kullanmıştır. Bu ve benzeri kullanımlara bakarak Ketencizâde'nin şairliği değerlendirilebilir.

Kahkahayla gülmedi o gül-'izâr

Tâ'at idi şugli hep leyl ü nehâr

(115)

Ketencizâde'ye göre O dünya gülistanının gülü hiç kahkaha ile gülmemiştir. Gece ve gündüzünü Allah'a itaatle ibadetle geçirmiştir.

Takip eden beyitlerde Ketencizâde Hz. Muhammed'i şöyle vafsetmektedir: O, konuştuğu zaman vahiyle konuşurdu. Yolda kime rastlasa herkese şefkat ve merhametle selam verirdi. Gamlı ve kederli olanların gönüllerini alır, onları neşelendirirdi. Özellikle yetimleri sevindirmek onun işiydi. Hastaları arar sorar, kimsenin gönlünü kırmaz, her işinde dilinden besmeleyi eksik etmezdi. Cömertti, cömertliğine asla sınır yoktu. Hiç kimseye eza cefa etmezdi, ne ederse Allah rızası için yapardı. Bu ve benzeri vasıfları saydıktan sonra:

Ol sebebden cümle evzâ'-ı Resûl

Pür-ḥikemdir aña irişmez 'uḫûl

(136)

“Bütün peygamberlerin halleri hikmetlerle doludur, akıllar onu anlayamaz.”der. Daha sonraki beyitlerde bu hikmeti ancak Allah'ın bileceğini, kulların bunu anlamayacağını belirtir.

Ḥikmetiñ ancaḳ bilür Bārī Ḥudā

Yoksa mümkin mi bile bay u gedā

(139)

e. Mebde'-i ḥilḳat-i nūr-i ḥābīb-i ḳibriyā /ṣallū 'aleyhi ḥālīḳu'l-arḳı ve's-semā.

(141-170) 30 beyitten ibaret bu bölümde Ketencizâde; Hz. Muhammed'in Nûrunun yaradılışının başlangıcını anlatır.

Cān u dilden diñle ey māh-ı likā

Kim ne ḥalḳ itdi Ḥudā fi'l-ibtidā

(141)

beytiyle girer söze. Burada Allah'ın öncelikle neyi yarattığını anlatır. Süleyman çelebi gibi kozmogoniye izahla söze başlar. Her şeyin evveli ve her şeyin nihayeti olan ve her şeye gücü yeten kâdir Allah, henüz hiçbir varlıktan eser yokken "ol" emrini verir. O anda âlemlerin rabbi olan Allah'ın sevgilisinin nûru çıkar ortaya. Aynı anda Allah'ı tesbîh etmeye, tevhîd ve tahmîd etmeye başlar. Sonra bu nûrdan 12 unsur doğar. Bunlar kudret, rifat, nübüvvet, merhamet, ta'zîm, kerâmet, menzilet, minnet, tâ'at, şefâ'at, hidâyet ve sa'âdet olurlar. Yerlerin ve göklerin yaratıcısı bundan sonra dört deryayı halkeder. Birisi rahmet deryâsıdır. Ondan kâinâtın sevgilisi yaratılır. Bir diğerdinden yerler ve gökler yaratılırken, diğerdeleri arş, kürsî, sidre, levh ü kalem olur.

Soñra fermān itdi o şāhib-kerem

Her ne kim emrim ola yaz yā ḳalem

Ne yazayım didi ey Bārī Ḥudā

Emriñe fermān-berem yā Rabbenā

Didi hiç benden sivā ma'būd yok

Ya'ni benden özge hiç mevcūd yok

Ferd ü tenhāyem şerik olmaz baña

Hem hābībimdir Muḥammed Muştafā

Nām-ı pāk-i Ahmedi duydu o dem

Ḥayretinden iki şak oldu kalem

(156-160)

Burada da çok güzel bir hüsn-i ta'lil örneği sergilenir. Kalemin ikiye ayrılması, onun hayretine bağlanır. Oysa eskiden kullanılan saz, kamış kalemler zaten ortasından ikiye ayrılmış olarak kullanılırdı.

f. Der-zuhūrı envār-ı Muḥammedī / 'aleyhi şalavātü's-Şamedi: (171-190) 20 beyitten oluşan bu bölüm her iki âlemin şâhı, hikmet burcunun mâhı olan Hz Muhammed'in bu âlemi teşrifleri anlatılmaktadır. Ketencizâde'ye göre peygamber âdemoğlunun izzetini yüceltmek için bu âleme gelmiştir:

Şimdi teşrif eylesün bu 'âleme

'İzz ü rif'at virmek için âdeme

(174)

Sonraki mısralarda şair, Hz Muhammedin Nûrunun nasıl Hz Âdem'den Hz Havva'ya, ondan da diğer peygamberlere geçtiğini anlatır.

Kağı yüzde oldu ise, âşikâr

Hîç birinde kılmadı aşlâ karar

(179)

Bu beyitte de şairin belirttiği gibi o nûr hiçbir kişide karar kılmaz; ta ki asıl sahibini buluncaya kadar, devreder durur.

Çün Emîne hûriazretine irdi nûr

Nîce esrâr-ı ğarîb itdi zühûr

(181)

Hız Peygamberin Nûru en son annesi Âmine'ye intikal eder. Bundan sonra birçok sırlı olaylar meydana gelir. Ketencizâde devamla bu olaylardan bahseder. Nebilerin temiz nûrları Âmine'yi ziyarete gelmiştir, bütün muhterem rûhlar O'na saygıyla selam vermeye gelmişlerdir.

Ketencizâde Hz Âmine 'ye seslenerek:

“Şad-hezâr olsun beşâretler saña

Çünkü oldıñ hâmil-i sırr-ı Hudâ

(189)

sana yüz bin müjdeler olsun, çünkü sen Huda'nın sırrının hâmilisi oldun.” der.

g. Der-velâdeti Seyyidü'l-Mürselin / şallâ 'aleyhi Rabbü'l-'âlemîn : (191-246) 56 beyitten oluşan bu bölümün 235 - 244 beyitleri arası “Merhaba Faslı”dır. Bu bölüm, esasen "velâdeti" yani Hz. Muhammed'in doğumunu anlatır. Doğum hadisesi, annelerin en

6muhteremi, en talihlisi Hz Âmine'nin dilinden anlatılmaktadır. Hz. Muhammed'in dünyaya gelişinin öncesi ve sonrası bütün açıklığıyla dile getirilmektedir. Ketencizâde öncelikle erini kaybetmiş olan Hz Âmine'nin yalnızlığını ve Allaha yakarışını hissettirir bize.

Yalñızam yâ İlâhî nideyim

Bilmezem yâ Rab ne tedbîr ideyim

(198)

Sonra, bu yalnızlıktan kurtarmak için Allahın ilham ile Hz Âmine'ye yalnız olmadığını, her kolaylığın ona sağlanacağını bildirdiğini ifade eder.

Yâ Emîne ben saña oldım naşîr

Cümle 'usretler olur saña yesîr

(201)

Şair, bu yardımın gerçekleştirilmesi için Allah tarafından yabancısı olmadığımız bir birinden güzel üç peri yüzlü hûrinin gönderildiğini bildirir.

Bu tahayyürle bakarken her yaña

Geldi üç hûrî leţâfetle bana

(204)

Aslında biz onları Süleyman Çelebi'nin mevlidinden tanırız. Bunlar; Meryem, Asiye ve Sârâ'dır. Bu üç hûri:

Bî-nihâye baña i'zâz itdiler

Mustafâyı vaşfa âgâz itdiler

(210)

Hz Âmine'ye sonsuz hürmet ederler ve Hz Mustafa'nın çeşitli vasıflarını dile getirirler. Daha sonra doğum esnasında ve sonrasında gerçekleşen olaylar anlatılır. Meleklerin, doğumdan sonra Hz. Âmine'nin evini tavaf etmeleri, kiliselerin yıkılması, putların devrilmesi, şarkta ve garpta üç sancağın dikilmesi gibi olaylardan bahseder.

On ikisiydi Rebî'ü'l-evveliñ

Hem dü-şenbe gicesi idi biliñ

(230)

Bu mısralarda Hz Muhammed'in doğum gününü Rebîü'l-evvel ayının 12. Pazartesi gecesini bildiren. Pazartesi günü Farsça olarak "*Dü-şenbe*" şeklinde verilmiştir.

Yekser 'âlem sevnîşüb virdi şadâ

Didiler ehlen ve sehlen merhabâ

(235)

Ketencizâde, bu mısralarla hemen her mevlidde bulunan Hz. Peygamber'in bu dünyayı teşrifini kutlamak için yazılan "Merhaba" faslına giriş yapar. Bu kısım, "mevlid" in en lirik, en başarılı bölümlerinden birisidir denilebilir.

j. Der -beyânı mi'râc -ı Hâtemü'l-Enbiyâ / şallâ 'aleyhi Hâliķu'l-eşyâ : (247-333)

87 beyitten oluşan bu bölüm, Hz. Peygamber'in "Mi'râc" mucizesini anlatan, bir Mi'râciyyedir. Bu bölüm "Mevlid" in en hacimli bölümdür.

Nûr-ı Hâķķıñ diñlegil mi'râcını

Giymek istersin sa'âdet tâcını

(247)

Beytiyle başlayan bölüm Zübde-i'âlem olan Hz Muhammed'in Mi'rac'a yükselmesini İsrâ süresine göndermeler yaparak anlatır. Bu hadisenin akıl dışı bir şey olmadığını örneklerle açıklar. Cebrâil ile Hz Muhammed arasındaki bir diyalog esnasında Ketencizâde, belki Süleyman Çelebi'nin “ Gel habibim sana âşık olmuşam” cümlesinin etkisiyle:

Ḥazret-i Allāh selām itdi saña

Didi yârim bu gice gelsün baña

(261)

mısralarında Hz Muhammed'i “Allah'ın Yâri” olarak vasıflandırıyor.

Takip eden beyitlerde Ketencizâde; Cebrâil'in rehberliğinde yolculuğun bütün durak ve aşamalarından bahsederek eserine devam eder. Bu bölümde Ayet-i Kerimelere çokça göndermeler yapıldığını görmekteyiz.

Luṭf kı1 yâ Rab deyü kıldı niyâz

Ümmete farz oldu bu beş vaḳt namâz

(305)

Dedikten sonra Ketencizâde'nin, namazın önemini anlatma gayreti içerisine girdiğini görüyoruz. Mi'rac'ın zevkinin ne olduğunun bilinebilmesi için namazın huzurla kılınması gerektiğini söyler. Namazı ve içindeki rükünlerinin önemini uzun uzun anlatır. Şair bu bölüme,

Tuḥfe-i nūr-ı salât-ile müdām

Ravzasıñ pür-nūr ide Rabbü'l-enām

(333)

beytiyle son verir.

k. Münacât: Kaside nazım şekliyle yazılmış olan bu bölüm (334-357) 24 beyitten oluşmaktadır. B nüshasında bu bölüm “*Şalât ü Selâm*” olarak isimlendirilmiştir.

Eş-şalâtü ve’s-selâm ey şâdıku’l-va‘di’l-emîn

Eş-şalâtü ve’s-selâm ey raḥmeten li’l-‘âlemîn

(334)

Beytiyle başlayan bu bölümde şair, “Es-selâm ey” diye devam ettiği mısralarında Hak’tan Efendimizin yüzü suyu hürmetine merhamet diler ve Hakk’ın Habîbi’nin şefaatinu umar. Son olarak da

‘İzz ü kadriñce şalât-ile selâm olsun saña

Eş-şalâtü ves-selâm ey şâdıku’l-va‘du’l-emîn

(357)

beytini söyleyip eserini bitirir.

Mevlid mesnevilerinde en belirgin özelliklerden biri de haneli şiirlerde rastlanılan vasıta beyitlerinin tekrarlanmasıdır. Ketencizâde Mevlid’in bölümlerini, hemen her bölümün sonunda tekrarlanan:

Ger dilersin maḥvola her seyyiât

Rûḥ-ı pāk-i Ahmede vir çok şalât

(64)

Bulmaḫ istersin eger ḥüsn-i ḥıtām

Ḥazrete vir çok şalât ile selâm

(84)

Ger ‘ubūdiyyette istersin̄ şebāt

Rūḥ-ı pāk-i Aḥmede vir çok şalāt

(110)

gibi vezinli beyitlerle ve salāt u selâmlarla bitirir.

Türk-İslam Edebiyatının temel kaynakları Kur’an ve Hadislerdir. Nitekim Ketencizâde, Mevlid’inde Ayet ve Hadis iktibaslarına çokça yer vermiştir.

“*Fezkurūni*” âyetin der-ḥâṭır it

Ġāfil olma ḳalbi dâim ḥâzır it

(44)

Bakara suresi 152. ayet.

Vaḥdet-i Ḥaḳ rā delīl in̄ mişved

Ḥaḳ buyurdu “*Ḳul ḥüvâ’illāhu eḥad*”

(53)

İhlâs suresi 1. ayet

‘Ācizem bî-çāreyem cürmim kesir̄

Sensin̄ ancaḳ *ḳüllî şey’ üzre ḳadîr̄*

(68)

Mülk süresi 1. Ayeti

Mā-ḥāşal o çeşm-i mā zāğā'l-başar

Ser ider 'ālemleri hep ser-te-ser

(106)

Necm suresi 17. ayet.

Evvel āḥir bāṭın u zāhir odır

Küllü şey' üzre hemān Ḳādir odur

(142)

Hadîd suresi 3. ayet.

Yok iken maḥlûḳdan hırgız eşer

"Kün" deyü emreyledi Rabbü'l-beşer

(143)

Yasin suresi 82. ayet.

Ḳābe Ḳavseyni ev ednā'ya ḳadem

Başdıgınca külli şey' olur 'adem

(287)

Necm suresi 9. Ayet

Tâc-1 *Levlāk ü Le‘amrük* tahtını

Cümle ‘âlemde sa‘âdet rahtını

(326)

“*Levlāke Levāk lema ħalaqtü’l-eflāk*” kutsi hadis olarak rivayet edilen bu sözün ilk kelimesini iktibas etmiştir.

Yukarıdaki örneklerden Şairin özellikle ayetleri tercih ettiği anlaşılmaktadır.

3. EDEBİ ŞAHSİYETİ

Ketencizâde üzerinde ilk defa müstakil bir çalışma yapan Naci Elmalı'nın Erzurumlu *Ketencizâde Mehmet Rüştü Efendi* adlı kitabına yazmış olduğu takrizde Orha Okay: “Ketencizâde Mehmed Rüştü Efendinin şiirleri, umumi karakteri itibariyle dinî-tasavvufî bir görünüş arz etmektedir. Bu bakımdan onu bölgenin büyük âlim ve sofi şairi İbrahim Hakkı Efendi'nin mektebi içinde düşünmek mümkündür. Bundan başka “Mesarif Destanı”nda olduğu gibi, bazı şiirlerinde görülen şakacı ve babacan üslûp da yine hemşehrisi Nef'inin hiciv zekâsının mirası olduğu kadar, İbrahim Hakkı Efendi'de örneklerine rastlanan dadaşça ve dervişâne bir tavır olarak düşünülmelidir.”⁴⁰ diyerek Ketencizâde'nin edebi kişiliğinin babacan üslubuna dikkat çekmektedir.

Ketencizâde hayatını yazarak geçirmiş velut bir şâirdir. Erzurum ile ilgili her şey onun yazmasına yeter bir sebeptir. Erzurum'un taşı, toprağı, kışının sert veya yumuşak geçmesi, bir dükkânın açılışı, çeşmeler, hemen her şey şiirlerinin konusu olmuştur. Erzurum için söylemediği şiir ve medhiye bırakmamış, yerli hafızaya ve tarihimize, vesika olabilecek yüzlerce manzum hatıra bırakmıştır. Hâlâ herkesin elinde, dilinde ve gönlünde dolaşan manzumeler, gazeller ve kasideler meydana getirmiş, türlü konularda destan, koşma ve ağıtlar yazmıştır. Ketencizâde Erzurum'da olup biten her şeyi, bir “vak'anüvis”⁴¹ dikkati ile takip ve tesbit ederek her birini ayrı ayrı nazma döken bir şairdir.

Aynı zamanda hem halk mütefekkeri, hem de mutasavvıf bir şair olan, Ketencizâde'nin ortaya koymuş olduğu ürünler; Halk ve Divan Edebiyatı'nın özelliklerini birlikte barındırmaktadır.

---

⁴⁰ Elmalı, *Erzurumlu Ketencizâde Mehmet Rüştü Efendi*, s.8

⁴¹ Revnakoğlu, a.g.m, s. 29.

Ketencizâde; şehrin içindeki toplumsal ve günlük olayları kaleme alıp, onları birer birer canlandırma konusunda çok yeteneklidir. Şehrin esnafları için söylemiş olduğu şiirler hem nükteli, hem eğitici. Meselâ demirciler için söylediği:

Yansam da ocak gibi gamım eylemem izhâr

Sokma beni âteşler ey çarhı cefâkâr⁴²

Manifaturacılar (bezzazlar) için kaleme aldığı:

Hor görme sakın san‘atını, sıdk ile sa’y et,

Ser mezhebimiz Hazret-i Nu‘man idi bezzaz.⁴³

Ayrıca kahveciler hakkında:

Hâli dünya gûyiyâ bir kahvehâne sevdiğim

Halka bak bir bir gelir; bir bir gider, âlem bu yâ.⁴⁴

Erzurum’un ova köylerinden “Akdağ”ı övmek için bakınız neler diyor:

Erzurum’da her kimin seyrangehi Akdağ ola,

Görmeye cev-ü meşakkat, cism ü cânı sağ ola,

Bir teferrüçgâhtır kim belde içre misli yok

Bed nazarlardan, kederlerden bütün irâğ ola.⁴⁵

Ketenci’nin buna benzer birçok şiiri halk arasında dolaşmaktadır.

Ketencizâde’nin eserlerinde hem halka, hem de aydınlara bakan bir yön vardır. Şiirlerinde edebi sanatlara yer verdiği gibi halkın kullandığı atasözlerine, deyimlere ve

---

⁴² Revnakoğlu, a.g.m, s. 29.

⁴³ Revnakoğlu, a.g.m, s. 29.

⁴⁴ Revnakoğlu, a.g.m, s. 29.

⁴⁵ Elmalı, **Erzurumlu Ketencizâde Mehmet Rüştü Efendi**, s.56

mahâlli ifadelere de yer verir. Ketencizâde'nin şiirlerinden bazıları halk arasında dilden dile dolaşacak; sohbetlerde, muhabbetlerde kullanılacak kadar etkilidir. Bu şiirler o kadar etkili olmuştur ki daha sonra gelen bazı şairler bu şiirlere nazire yazmışlardır. Naci Elmalı *“Erzurumlu Ketencizâde Mehmed Rüştü Efendi”* adlı eserinde bu konuyu şöyle dile getirmektedir. *“Mehmed Rüştü Efendi bu “Güz Destanı” adlı şiiriyle Erzurum’da büyük bir ün sağlamıştır. Hatta bu şiiriyle kimi şairleri öylesine etkilemiştir ki, onların kendi şiirine nazireler yazmasına neden olmuştur. Meselâ: Hüseyin Köycü, Ketencizâde’nin bu şiirinin etkisinde kalarak “Getir Ha Getir” adlı şiirini, İhsan Coşkun Atılcan da “Kilernâme” adlı şiirini yazmıştır.”*⁴⁶

Ketencizâde'nin hem medrese tahsili yapması, hem tasavvuf ehli oluşu onun şiirlerinde dinî, tasavvufî unsurların çokça yer almasını sağlamıştır. Divan edebiyatı geleneğinin ağırlığı göze çarpar. Şiirlerinin büyük bir bölümünü aruz ölçüsüyle yazmıştır. Ketencizâde'nin birçok eseri kaybolmuştur. Gerek Birinci Dünya Savaşı'nda, Erzurum'un Rus işgali sırasında yapılan tahribat, gerekse daha sonraki yıllarda eski alfabeye yazılan kültürel değerlerimize karşı takınılan tavır bu eserlerin kaybolmasına sebep olmuş.

---

⁴⁶ Elmalı, *Erzurumlu Ketencizâde Mehmet Rüştü Efendi*, s.102

II. BÖLÜM

NÜSHALARIN TANITIMI

ve METİN TESPİTLERİYLE İLGİLİ HUSUSLAR

1. METİN TESPİTİYLE İLGİLİ HUSUSLAR

1.1. Nüshaların Tanıtımı

1.1.1.İstirhâm: Yazma Mevlid, Naci Elmalı Koleksiyonu, Erzurum (=A)

Siyah renkli mukavva bir cilt içinde 16 varaklı, 32 sayfadan oluşan bir nüshadır. Beyaz kâğıda, cetvelli çift sütun hâlinde tanzim edilmiştir. Her bir sütun ortalama 12 satırlı harekeli nesih hatla yazılmıştır. Sayfaların cetvelleri kırmızı mürekkeple çizilmiştir. Bölüm başlıkları da kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

İstinsah kaydında: “Ketebehu el-fakîr Hüseyin ‘Avni min telâmîz-i Hâfız Mehmed ‘Âşım Efendi fî Receb1324 sene (H.1906)”¹ yazmaktadır. Buradan Hafız Mehmed Efendinin talebesi Hüseyin Avni tarafından Recep 1324 (H. 1906)tarihinde istinsah edildiğini anlıyoruz.

Bu nüsha Naci Elmalı'nın Erzurum'daki özel arşivinde bulunmaktadır. Naci Elmalı'nın eserin baş sayfasına 15.05.1979 tarihinde kendi el yazısıyla: “1324 yılında Hüseyin Avni tarafından yazılan, “İstirhâm” adıyla basılan matbunun asıl el yazması olan ve İbrahim Özdemir'e Ketenci'nin evlatlığı Esmâ Abla (ki Kadir Efendi'nin de hanımıdır) tarafından verilen el yazması nüshanın fotokopisidir.”² şeklinde bir not düştüğünü görüyoruz. Naci Elmalı ile Erzurum'da 2010 yılında görüştüğümüzde isimlerinden bahsettiği kişilere ulaşmak ve eserin aslını bulmak için kendisinden aldığımız bilgi çerçevesinde araştırmalar yaptık. Bu araştırmalar sonucunda, Esmâ Abla diye bahsettiği kişinin vefat ettiğini teessüfle öğrendik. Erzurum Aşağı Mumcu Camii (Emekli) İmamı İbrahim Özdemir'in ise, geçirmiş olduğu bir trafik kazası sonucu hafızasını kısmen

¹ Ketencizâde, İstirhâm(yazma) Mevlid, Naci Elmalı Koleksiyonu,16a.

² Ketencizâde, a.g.e, kapak arkası.

kaybettiğini ve esrin aslını nereye koyduğunu veya kime verdiğini hatırlayamadığını öğrendik. Yazma eserlerin bulunduğu kütüphanelerde; bazılarını bizzat giderek, bazılarını internet üzerinden, bazılarını da telefonla arayarak yaptığımız araştırma sonucuna göre göre eserin tek nüshası şuan Naci Elmalı'nın özel arşivinde bulunmaktadır. Ketencizâde'nin 1916 tarihinde vefat ettiğini göz önüne alırsak Eserin istinsah edildiği tarihte hayattadır. Naci Elmalı:“ ‘Matbu’nun son sayfasında yer alan açıklama niteliğindeki bitim sayfası sonradan “yazma”ya da eklenmiştir.”³diyerek kanaatini belirtmektedir. Biz de aynı kanaatteyiz.

İstirhâm adlı yazma nüshanın:

Başı:

Mevlid-i pâk-i ḥabîb-i kibriâ

Çeşm-i dâreyne olupdır tütîâ

Sonu:

‘İzz ü ḳadriñce şalât-ile selâm olsun saña

Eş-şalâtü ves-selâm ey şâdiḳu’l-va‘du’l-emîn

1.1.2.Nağmetu'r-Rûh: Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Efendi Bölümü, Numara 900/2, CD.9259. (=B)

Bez kaplı bir cilt içinde 13 varaklı, 26 sayfadan oluşan bir nüshadır. Krem kâğıt üzerine cetvelsiz, çift sütun hâlinde tanzim edilmiştir. Her bir sütun ortalama 11 satırlı hareketli nesih hatla basılmıştır. Bölüm başlıkları kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

---

³ Elmalı, **Erzurumlu Ketencizâde Mehmet Rüşü Efendi**, s.48.

Eserin son sayfasındaki istinsah kaydından 1320 (1902) yılında Karahanoğlu Mustafa Muhtar tarafından istinsah edildiği anlaşılmaktadır.

Nüshanın ilk sayfasında, eseri Ali Emiri Kütüphanesine bağışlayan Erzurum eski mebuslarından Yeşilzade Mehmed Salih Efendi şöyle bir not düşmüştür: “Bu “Nağmetu'r-Rûh” nâm manzûme-i mergûbe Erzurum ‘ulemâsından ve tarîkat-ı Nağşbendiyye hulefâsından ‘âşık-ı bi’llâh Ketenci-zâde Hâcî Hâfız Rüşdî Efendi tarafından inşâd buyurulmuştur.”

“1351(1935) Esbak Erzurûm meb‘ûsu Muhammed Şalîh Yeşil-zâde Milletde Emîrî Efendi Kitâb-hânesine mevkuftur.”⁴

Yukarıda metni alınan bu nottan da anlaşılıyor ki bu eser 1935 yılında Erzurum eski Milletvekillerinden M.Salih Yeşilzâde tarafından İstanbul Millet Kütüphanesi Ali Emiri Kısımına bağışlanmıştır.

“Nağmetu'r-Rûh” diye adlandırılan bu nüsha “Mevlid”in diğer nüshalarına göre oldukça eksiktir. Diğer nüshalardaki bazı bölümünler bu nüshada yoktur. Bu nüshada olmayan bölümleri “İstirhâm Yazma” nüshayı dikkate alarak sıralayacak olursak sırasıyla şöyledir:

1. İstirhâm varak 1/a-b de var olan Na‘t burada yoktur.
2. İstirhâm varak 11/b, 12/a-b, 13/a-b, 14/a-b, 15/a var olan “Der Beyân-ı Mi‘rac-ı Hatemü'l-Enbiya Salla Aleyhi Haliku'l Eşyâ” başlıklı bölüm burada yoktur.

Buna göre “İstirhâm Yazma ve Matbu” nüshaları 356 beyitten oluşmasına rağmen “Nağmetu'r-Rûh” nüshası 255 beyitten oluşmaktadır. Bu da bu nüshanın oldukça eksik olduğunu gösterir.

Ayrıca burada “Nağmetu'r-Rûh” nüshasında olup diğer nüshalarda olmayan bir beyitten de söz etmek gerekir. Bu beyit:

---

⁴ Ketencizâde, **Nağmetu'r-Rûh**, Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Efendi Bölümü, Numara 900/2,CD.9259, 1a.

“Öyle bir devlet saña yüz tutdı kim

‘Āşıkı anıñ Ĥudā-vendi kerīm”⁵dir.

“İstirhâm” nüshalarında “Münâcât” olarak isimlendirilen mevlidin son bölümü “Nağmetu'r-Rûh” da “Salât u Selâm” olarak isimlendirilmiştir.

Nağmetu'r-Rûh adlı yazma nüshanın:

Başı:

Allâh diyelim kim açıla ğonce-i maķşūd

Allâh diyene toĝdı dilâ neyyir-i mes‘ūd

Sonu:

‘İzz ü ğadriñce şalât-ile selâm olsun saña

Eş-şalâtü ves-selâm ey şâdiķu’l-va‘du’l-emîn

1.1.3. İstirhâm: Matbu Mevlid, Naci Elmalı Koleksiyonu, Erzurum (=C)

Siyah renkli mukavva bir cilt içinde 12 varaklı, 23 sayfadan oluşan bir nüshadır. Beyaz kâğıda, cetvelli çift sütun hâlinde tanzim edilmiştir. Her bir sütun ortalama 17 satırlı, harekeli nesih hatla basılmıştır. Sayfaların cetvelleri siyah mürekkeple çizilmiştir. Bölüm başlıkları da siyah mürekkeple yazılmıştır.

Bu nüsha Naci Elmalı’nın Erzurum’daki özel arşivinde bulunmaktadır. Naci Elmalı’nın eserin baş sayfasına 02.02.1982 tarihinde kendi el yazısıyla: “ ‘İstirhâm’ adıyla

---

⁵ Ketencizâde, **Nağmetu'r-Rûh**, Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Efendi Bölümü, Numara 900/2,CD.9259, 9b.

Envâr-ı Şarkî Matbaası'nda 1330 yılında basılan ve halen Nûrettin Ortakale'de bulunan asıl nüshanın fotokopisidir.”⁶ şeklinde bir not düştüğünü görüyoruz.

Bu matbu eserin çokça yıpranmış olan birinci yaprağının ilk sayfasında: “Mehmed Ketencizâde'nin eseri Mevlûdi Nebi ‘aleyhi’s-salâtü ve’s-selâm fi sene 1330”⁷ şeklinde bir not olduğunu görüyoruz.

Bütün bunlardan eserin 1332 (H. 1914) yılında Erzurum'da Envâr-ı Şarkî Matbaası'nda basıldığını anlıyoruz. Eserin son sayfasında bizzat Ketencizâde tarafından dâhil edildiğini düşündüğümüz bir açıklama metni vardır. Ketencizâde'nin 1916 yılında vefat ettiğini göz önünde bulundurursak bunun hiçte yanlış olmayan bir kanaat olduğu anlaşılacaktır.

Hem Ketencizâde burada düşmüş olduğu notta: “Mu'allâ câyigâh mazhar-ı elţâfi'l-lâh (1332) kelimât-ı tayyibesine muşâdif ve hayr-ı reşâdiye (1330)Sene'-i mâliyesine muvâfiķ bu İSTİRĤÂM ismiyle mevsûm Mevlûd-i Nebi ‘alehi’s-şalatü ve’s-selâm Arzırûm Envâr-ı Şarkî Maţbağasında bi-mennihi te‘âlâ tab‘ ve temşîl kıldı”⁸ diyerek eserin basım tarihini ve matbaasını belirtmesinden kendisinin de bundan haberdar olduğunu ve bu yazıyı yazdığını anlıyoruz.

Başı:

Mevlid-i pâk-i ĥabîb-i kibriâ

Çeşm-i dâreyne olupdır tütîâ

Sonu:

‘İzz ü ĳadriñce şalât-ile selâm olsun saña

Eş-şalâtü ves-selâm ey şâdiķu'l-va‘du'l-emîn

⁶ Ketencizâde, **İstirhâm(matbu) Mevlid**, Naci Elmalı Koleksiyonu, temellük kaydı.

⁷ Ketencizâde, a.g.e, Naci Elmalı Koleksiyonu, 1a.

⁸ Ketencizâde, a.g.e, Naci Elmalı Koleksiyonu, 12b.

1.2. Nüshaların Değerlendirilmesi

“İstirhâm” adlı mevlidin tenkildi metni hazırlanırken yazma eserler kütüphanelerinin tamamının araştırılmasına azami gayret gösterilmiştir. Kültür Bakanlığının yazma eserlere ulaşılması için oluşturduğu internet sitesi ayrıntılı olarak araştırılmıştır. Erzurum’daki kütüphaneler bu konuda taranmıştır. Daha önce bu konuda çalışma yapmış olan değerli yazarların eserleri üzerinde ayrıntılı incelemeler yapılmıştır. Bütün bu çalışmalar sonucunda Ketencizâde’nin Mevlidi’nin üç nüshasına ulaşılabilmektedir.

Ketencizâde’nin Mevlid’inin tenkitli metni için üzerinde çalışılan nüshalar ve bu nüshaların metin içinde kullanılan kısaltmaları şöyledir:

1. Naci Elmalı Koleksiyonu, İstirhâm, yazma, (=A)
2. Millet Ktp., Ali Emîrî Ef. Bl., Manzum Eserler, Nr. 900/2, (=B)
3. Naci Elmalı Koleksiyonu, İstirhâm, matbu, (=C)

Bu nüshalar; içerdikleri beyit sayısı, beyitlerin sıralanışı, bölümler ve bölüm başlıkları ile şekil özellikleri bakımından incelenmiştir. İnceleme sonucunda; A ve C nüshalarının tamamen aynı olduğu kanaatine varılmıştır. “Nağmetu’r-Rûh” adlı B nüshası ise, A ve C nüshalarına göre bir kaç bölümün yer almadığı eksik bir nüsha olduğu tespit edilmiştir. A ve C nüshaları 356 beyitten oluşmasına rağmen B nüshası 255 beyitten oluşmaktadır. Bu da B nüshasının oldukça eksik olduğunu göstermektedir.

A ve C nüshaları birbirleri arasında gerek imla gerek hata gerekse tertip noktasında birbirlerine daha yakındır. B nüshası ise, belirtilen hususlar yönüyle diğer iki nüshadan farklılıklar arz etmektedir. Bunun yanında B’de bulunan bazı beyitlerin diğer nüshaların hiçbirinde bulunmaması B’nin farklılıklarındandır. Her üç nüsha da harekeli olarak yazılmıştır.

A nüshası Hicri Receb 1324 (Ağustos, 1906)’da Hafız Mehmed Asım Efendi’nin talebesi olan Hüseyin Avni tarafından istinsah edilmiştir.

Erzurum'un eski Milletvekillerinden Yeşilzade Mehmed Salih Efendi tarafından 1351 (1935)'de bağışlanmış olan B nüshası ise, 1320 (1902) yılında Karahanoğlu Mustafa Muhtar tarafından istinsah edilmiştir.

C nüshası A nüshasının matbu versiyonudur.

Bu bilgilerden hareketle en güvenilir nüshalar A ve C nüshaları olarak kabul edilebilir.

2. METNİN KURULMASINDA ESAS ALINAN TEKNİK ÖZELLİKLER

1. Ketencizâde'nin şiirinin özellikleri dikkate alınarak nüshalar arasında vezin ve anlam bakımından en uygun olanı metne alınmış, nüsha farkları aparatta belirtilmiştir.

2. Kurulan metinde olup diğer nüshalarda bulunmayan ve ya tersi durumdaki beyitler "****" işaretiyle dip notta belirtilmiştir.

3. Nüsha farkları belirtilirken, metnin düzenlenmesinde kullanılan beyit sayısı yazıldıktan sonra, farklılık bulunan kısmın, önce oluşturulan metnin içindeki şekli yazılıp ":" işareti konulduktan sonra diğer nüshadaki veya nüshalardaki farklılık belirtilmiş ve hemen yanına da nüshanın kısaltmaları kaydedilmiştir.

Örnek: 60 hırmen-i: hırman-ı B

4. Nüsha farkları gösterilirken aynı beytin bir mısraındaki birden fazla değişiklik arasına "/", mısralar arasındaki farklılıkları belirtmek için ise, "/" işareti konulmuştur.

5. Metinde karşılaşılan vezin bozuklukları, anlam da dikkate alınarak giderilmeye çalışılmıştır. Bu hususta eklenen ses, hece ve kelimeler köşeli parantez [ ] içinde, metinden çıkarılması zaruri olan ses, hece ve kelimeler ise, normal parantez ( ) içinde belirtilmiştir.

6. Türkçe kelimelerde vezin gereği imâleli olan ünlülerin uzatması gösterilmemiştir: anı, anın... gibi.

7. Uzaklaşma ve bulunma hâli ekleri sadece d'li şekliyle imlâ edildi: Genc-i hikmetden, gökde, Hâkdan... gibi.

8. İsme ve fiile gelen birinci teklik şahıs ekinin vokali düz-geniş olarak yazılmıştır: -am, -em gibi ekler; dilerem, kılam... gibi örnekler.

9. Soru eki daima kelimedenden ayrı ve düz-dar vokalli şekliyle gösterilmiştir: liyâkat mı, tâkat mı... gibi.

10. Bildirme ekinin daima düz-dar sesli şekli kullanılmıştır. Sessiz uyumuna da dâhil edilmemiştir: olupdır, oğudır, odır... gibi.

11. Geçmiş zamanın hem hikâyesi hem de rivayeti düz-dar vokalli olarak yazılmıştır: kılmış, koymış; toğdı, oldu... gibi.

12. Sesliyle biten bir kelimedenden sonra sesliyle başlayan başka bir kelime geldiğinde vezin gereği seslilerden biri düşürülünce iki kelime bitişik yazılarak sesin düştüğü yer kesme işaretiyle belirtilmiştir: n'iylerse gibi

13. -ınca, -ince, -unca, ünca zarf-fiil eki -ınca, -ince şekliyle yazılmıştır: olunca, geldigince, başladığınca ... gibi.

14. Kelimelerin dönem özellikleri korunmuştur: didi, dinür, kılursañ, aña... gibi.

15. Arapça terkipler Arapça terkip kuralına göre imlâ edilmiştir: şâdiķu'l-va'di'l-emīn, imāmü'l-muttaķīn... gibi.

16. Farça terkiplerde muzaf ve izafet kesresi ile izafet-i maklûb neticesi oluşan bileşik isim ve sıfatların arasına tire (-) konulmuştur: tabīb-i pür-şafā, selātin-i cihān.... gibi.

17. Aynı iki ismin arasına gelen Farsça edatlar tireli yazılmıştır: dem-ā-dem,
18. Bir ön edatla bir ismin birleşmesi sonucu oluşan kelimeler ile bir edat vasıtasıyla bitişen iki kelime tire (-) ile yazılmıştır: dü-serā, dest-gīr, nükte-şinās... gibi.
19. Windows Word'da "Oktay New Transkripsiyon" karakterli yazı çeşidi kullanılmıştır.
20. Arapça ve Farsça kelimelerdeki uzun ünlüler aşağıdaki şekilde imlâ edilmiştir.

Ī:Āā   Ū: Ūū   Ī: Īī

21. Farça'daki Vâv-ı ma'dûleler ise, " ħ^v" şeklinde gösterilmiştir.
22. Metnin kuruluşunda tenkitli basımı yapılan ilmi eserlerde kullanılagelen transkripsiyon sistemi uygulanmıştır. Buna göre Arapça harflerin ve Osmanlıca bazı karakterlerin karşılıkları aşağıdaki tabloya göre uygulanmıştır.

ا (ا)	a, ā	ص	ş
ا (ا)	a, e, ı, i, u, ü	ض	z, d
ب	b, p	ط	t
پ	p	ظ	z
ت	t	ع	'
ث	ṯ	غ	ğ
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	k
ح	ḥ	ك	k, g, (ñ)
ڭ	ḥ	ڭ	ñ
د	d	ل	l
ذ	z, d	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ج	j	ه	h, a, e
س	s	لا	la, lā
ش	ş	ی	y, ı, i, ī
		ء	'

III. BÖLÜM

KETENCİZÂDE'NİN MEVLİDİNİN

TRANSKRİPSİYONLU VE TENKİTLİ METNİ

1. TRANSKRİPSİYONLU VE TENKİTLİ METİN

[1^a]

Ḳāle Resūlul-lāh şallāllāhu ‘aleyhi ve sellem: “İzā eḡābbal-lāhu ‘abden ye’ḡuzu ḡābībētāhu” şadaḡa men naḡaḡa¹

İSTİRḤÂM

Bi’smi’llāhi’r-Raḡmāni’r-Raḡim

(Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilün)

1. Mevlid-i pāk-i ḡābīb-i kibriyā
Çeşm-i dārene olupdır tütüyā
2. Her dü-‘ālemde şefā‘at isteyen
Mevlidiñ oḡur oḡudır dāimā
3. Bāb-ı vālā-yı Ebu’l-Ḳāsımda bil
Ḳısmetiñ i‘ḡā ider Allāh saña
4. Bā‘is-i ĩcād-ı her kevn ü mekān
Anı ḡılmış Ḥālık -ı arz u semā

---

¹ Bu kısım B ve C nüshalarında yoktur.

5. Kim anı bildi bilür Mevlāsını
Aranılmaz Kā‘bede kıble-nümā
6. Ümmü’l-eşyādır o hikmet maşdarı
Zān sebab ümmī-laḳab dindi añā
7. Hāḳ rızāsıñ ister iseñ cān-ı men
İşr-i pākine anıñ kıl iḳtidā
8. Reddi red maḳbūli maḳbūldir anıñ
‘İnd-i Mevlāda ‘azīzim muḳlaḳā
9. Anı hoşnūd it Hudā hoşnūd ola
Oḳu diñle mevlidiñ şubḫ u mesā
10. İsm-i a‘zam nām-ı pākidir anıñ
Doḳsan iki kerre oḳu kıl du‘ā
11. Şıdḳ-ıla oḳu şalāt-ile selām
Her du‘āda ibtidā vü intihā

12. Hāl ider müşkilleri Perverdigār

Cümle emrāza virir Allāh şifā

13. Hem refāhiyyet bulursın her zamān

Hem saña meftūh olur bāb-ı ğınā

14. Mevlidiñ ta‘zīm ile gūş iyleyen

Görmeye rû-yı cefā sū’-i kızā

15. Añladıñ hāşıyyet-i mevlūdını

Diñle yüz bin ‘acz ile kılam edā

[1^b]

16. Hāşr u cem‘ it fahr-ı ‘ālemle bizi

Rabbenā yā Rabbenā tahte’l-livā

---

14 iyleyen: eyleyen C

17. Şalli yâ Rabbi ‘alâ rûhî’l-vücûd

Şalli yâ Rabbi ‘alâ şemsi’l-hüdâ

Bismi’l-lâhi’r-Raḥmāni’r-Raḥîm

(Mef’ûlü Mefâ’îlü Mefâ’îlü Fe’ûlün)

18. Allâh diyelim kim açıla ğonce-i maḳşûd

Allâh diyene toĝdı dilâ neyyîr-i mes’ûd

19. Allâh ile bir iş ki ola ḥayr olur elbet

İsnâd-ı saḥîḥ-ile bu fermân bize mevrûd

20. Allâh diyelim ‘aşk-ıla Allâh için ey dil

Allâh bizi her dürlü mekirden kıla meb’ûd

21. Allâh diyene fetḥ olur ebvâb-ı ‘inâyet

Allâh diyene bâb-ı rızâ olmadı mesdûd

22. Allâh ile ol ḥalvet ü celvetde dem-â-dem

Allâh saña ‘avn eyleye şetân ola merdûd

23. Allāh dise bir kerre eger ‘aşk-ıla ādem

‘Ālemde bütün itdigi ‘ışyān ola mefķūd

24. Allāh diyeniñ hāfız u hāmīsīdir Allāh

Allāh di ki bu zulmet-i ğaflet ola nā-būd

25. Allāh diyerek ķalbiñi pāk eyle sivādan

Allāh ile yār ol bütün aġyār ola maṭrūd

[2^a]

26. Allāh ķulına erhām u eşfāk dü-cihānda

Allāhı bil ancaķ odır ey cān saña ma‘būd

27. Varlıġına birligine şāhid iki ‘ālem

Ṭut ķible-i maķsūda yūziñ bil anı mescūd

28. Allāhı seven sevdigini sevmeli cāndan

Sev sevdigini Ḥazret-i Allāh ola hoşnūd

29. Hâlk eyledi ‘irfân için Hâk cin ile insi

Bu ma‘rifetin h‘acesidir mef‘âr-ı mevcûd

30. Ol h‘ace-i dānāyı bilen bildi Hudāyı

Ol menba‘-ı ‘irfāna dinür Aḥmed ü Maḥmūd

31. Hâk kim anı vāṣṣāf ola hādīm daḥı Cibrīl

Mümkin midir evṣāfi cihānda ola ma‘dūd

32. Her kim ki ṣalāt-ile selām eyler o ṣāha

Hâkdan dilerem ‘ömri ola ḥar ile memdūd

33. Ol rütbe ṣalāt-ile selām olsun aña kim

‘İzz ü şerefi tek o daḥı olmaya maḥdūd

34. Hâzır bulıñ ey dil ki budır vaḳt-i icābet

Çün leyle-i ḳadr oldı bize bu ṣeb-i mevlūd

35. Ah eyleyerek ağlayarak iste ṣefā’at

Maḳṣūd-ı diliñ her dü-cihānda ola meṣhūd

36. Ervāḥ-ı muḳaddes bize hem-meclis olurlar

Tekrīm idelim anlar için gel yaḳalım ‘ūd

37. ‘Afv iyle İlähî bizi maḥbûbîna baḥş it

Senden irişür ḳullara luṭf u kerem ü cūd

[2^b]

38. Ol zümre-i pāk ile ḳulîñ Rüşdiyi ḥaşr it

Kim rûz-ı ezel luṭfiñ idi anlara mev‘ūd

Allāhümme ṣalli ve sellim ‘alā seyyidinā Muḥammedin ve ‘alā muḥibbiḥî kemā
tuḥibbü ve terḳā bi-‘adedi fezāili lâ-ilāhe illallāh Muḥammedün Resūlul-lāh.

Mevlūd-ı Hātīmü'l-Enbiā şallā 'aleyhi hālīķu'l-eşyā

Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

39. Çünki Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm

Oldı miftāḥ-ı der-i genc-i ḥaḳīm

40. Her kimiñ ḳalbinde zıkrul-lāh olur

Genc-i ḥikmetden o dil āgāh olur

41. Besmeleyle her işe ḳıl ibtidā

Yāriñ olsun 'avn-i Ḥaḳ her dü-serā

42. Zıkr ü fikri her kimiñ Allāh ola

Ma'nide ol bende iken şāh ola

43. Her kimiñ ḳalbinde zıkrul-lāhı var

O gönilden Ḥaḳķa toğrı rāhı var

44. *Fezkurūnī* āyetin der-ḥāṭır it

Ġāfil olma ḳalbi dāim ḥāzır it

45. Gel ḥulūş-ıla anı yād idelim

Cism içinde rūḥımız şād idelim

[3^a]

46. Nām-ı Ḥaḳḳı yād idenler şād olur

Miḥnet ü ğamdan bütün āzād olur

47. Gerçi esmā-i şerīfi çok anıñ

Hiç şerīk ü hiç nazīri yoḳ anıñ

48. Varlığı birliği kendinden hemīn

Böyledir ‘ilme’l-yaḳīn Ḥaḳḳa’l-yaḳīn

49. Evveli hem āhiri yoḳ bī-ğümān

Çünki ğiçmez ḥazret-i Ḥaḳḳa zamān

50. Her ne kim halk oldu der-arz u semā

Cümle dir birdir Hudā birdir Hudā

51. Her ne icād itdi Hallāk u Celīl

Cümlesi birliğine oldu delil

52. Hağdan özge olsa ger Rabbü'l-‘ibād

Yerde gökde elbet olurdu fesād

53. Vağdet-i Hağ rā delīl in mişevd

Hağ buyurdu “*Kul hüvā’llāhu ehad*”

54. Dest-i kudretde hep eczā-yı cihān

Andadır cümle tasarruf bi-gümān

55. Oldı her eşyā bir ismiñ mazharı

Cümleye mazhar nebīler serveri

56. Her isimden var müsem māya sebīl

İsm-i a‘zam gördigin esmāyı bil

57. Lafzatu'llāh cāmi'-i esmā olur

Zikr idenler vāşıl-ı Mevlā olur

[3^b]

58. Bir nefes Hāḳḳı ferāmūş eyleme

Zikr i Hāḳdan ḳalbi hāmūş eyleme

59. Rāh-ı Hāḳda kim vücūdın hāḳ ide

Ḳalbini cümle sivādan pāk ide

60. Ma'rifet deryāsına olur yaḳın

Hırmen-i hikmetden olur dāne-çin

61. Gel mezellet hāḳine yüz uralım

Sıdḳ ile dergāh-ı Hāḳḳa ṭuralım

62. Hem şefi' idinelim ol serveri

Kim odır peygamberānıñ rehberi

63. Anıñ ‘aşkına Ğudāvend-i mecīd

İki ‘ālemde bizi kılsun sa‘īd

64. Ger dilersin maḥvola her seyyiāt

Rūḥ-ı pāk-i Ahmede vir çok şalāt

Sebeb-i tertīb-i kitāb-ı Mevlūd

Salla’llāhu ‘alā men ismuhu Mahmūd ***

65. Nice müddetdir gönülde bu ḥayāl

Bağrımı ḥūn eyledi ḳaddim hilāl

66. Kim benim tek yok cihānda rû-siyāh

Çāre ancak sen ḳılursañ yā İlāh

67. Cümle ahvālim ki ma‘lūmdır saña

Nefs elinde komağıl yā Rabbenā

---

63 ‘aşkına : ‘ışkına B

*** tertīb-i : terkīb-i B// ‘alā : te‘alā B

66 ḳılursañ: ḳılursıñ B

68. ‘Ăcizem bî-ĉāreyem cürmim kesîr

Sensiñ ancaĉ *külli şey*’ üzre *ĉadîr*

[4^a]

69. Yoĉ elimde zerre miĉdârı ‘amel

Tâ‘atında nefsime gelmiş kesel

70. Yâ İlâhî sensiñ ihsân eyleyen

Cümle ehl-i derde dermân eyleyen

71. Anı ĉıl kim bizlere pâyân-ı kâr

Sen olasıñ râzı biz de rest-gâr

72. Bu niyâzı dilde eylerken hemân

Gönlüme bu ma‘nâ geldi nâgihân

73. Hâlîĉ-ı arz u semâvât u zemîn

Cümleniñ derdine Rabbu1-‘âlemîn

---

72 ma‘nâ: ma‘nî B

74. Hikmetinden bir řabīb-i pür-řafā

‘Āleme gönderdi kim Rabbü’l-‘ulā

75. Ol ola āhir zamān peygamberi

Mazhār-ı esmā nebīler serveri

76. Ehl-i ‘iřyān aña kılsun ilticā

Bāb-ı ğufrānı aña virmiş Ğudā

77. Bildim anı her kim itmezse delīl

İki ‘ālemde olur ğor u zelīl

78. Bu sebebden mevlidinden ol řehiñ

Cüz’ice vaşf ideyim ben ol mehiñ

79. Bu vesīleyle ola kim ol řabīb

Bu dil-i mecrūhıma ola řabīb

80. Desti-g̃ir odır bütin üftādeye

Cümleden efkar Ketencizādeye

[4^b]

81. Ola kim luḡf-ıla kıla bir nigāh

Ol mürüvvet ma‘deni feż-i İläh

82. Bu ḡaḡıre kim ide ḡar-ı du‘ā

ḡaḡ aña ‘izzet vire her dü-serā

83. Her kim istiḡfār ide li‘l-mü‘minīn

Raḡmetu‘l-lāhi ‘aleyhim ecma‘īn

84. Bulmaḡ istersin eger ḡüsn-i ḡıtām

ḡazrete vir çok ḡalāt ile selām

---

80 Desti-g̃ir: Dest-g̃ir B

82 ḡar-ı du‘ā: ḡar du‘ā B

Der-sîreti Cenâb-ı Peyğamber-i zî-şân

'aleyhi şalavātu'r-Rahmân

85. Gûş-ı hûş-ıla efendim dinlegil

Leşker-i ğaflet ola ta mızmahil

86. Kim ne nürdür bilesiñ ol pâdişâh

Zerre olmuşdır aña şems-ile mâh

87. Nağl-i tûbâ kıddine olmaz mişâl

Vech-i pâkidir anıñ dâru'l-cemâl

88. Hep anıñ-çün halk olundı lâ-cerem

'Arş u kürsî sidre vü levh ü kalem

89. Cism-i pâkinde o vâhdet bûları

Eyledi şeydâ bütün âhûları

90. Sâyesin bulmaz anıñ murğ-ı hümâ

Tâ kıyâmet tayr kılsa ber-hevâ

91. Hāk-i pāyi ol ḥābīb-i kibriyā

Çeşm-i dāreyne olupdır tūtiyā

[5^a]

92. Feyz-i pāk-i ḥazret-i Peyğamberi

Vecde koymış selsebīl ü kevseri

93. İstifāza eyleyüp bād-ı şabā

Kū-ı pākinde gezer şubh u mesā

94. İtmek için dāimā nūr iktisāb

Yüz sürer ol ḥāke her gün āfitāb

95. İns ü cin cümle melā'ik mā'ili

Hep selāṭin-i cihāndır sā'ili

96. Hāḡ aña ol rütbe kılmış iḥtirām

Pādişāhlar hep aña olmuş gulām

---

91 Çeşm-i dāreyne: Çişm-i dāreyne B

94 Yüz sürer ol ḥāke her gün āfitāb: Yüz sürer her gün o ḥāke āfitāb B

97. Gülşen-i fazlında başlar top olur

Sünbül-i bâğ-ı İrem çârüb olur

98. Şer‘-i pâki oldı çün dârü’n-necât

Mesken itdi zulmeti âb-ı hayât

99. Hazret-i Haq kim anı meddâh ola

Hazret-i Ruhu’l-emîn şerrâh ola

100. Ben ne hâkem ben ne mürem ben neyem

Kim anıñ vaşfında bir söz söyleyem

101. Mürdan aşğar za‘îfem muṭlaqâ

Höd Sülemân da ider aña şenâ

102. Bendelerde hiç liyâkat mı olur

Qadrini bilmekde tâqat mı olur

103. Hüsni hep Leylâları Mecnûn ider

Nîm-nigâhı ‘âlemi memnûn ider

[5^b]

104.Maḥz-ı rahmetdir ne kim kılsañ dilek

Reddi kılmaz bil o maḥdūm-ı melek

105.Kim aña dirse daḥīlek yā Resūl

Anı bir erde Ḥudā kılmaz melūl

106.Mā-ḥāşal o çeşm-i *mā zāğa'l-başar*

Ser ider 'ālemleri hep ser-te-ser

107.Kim şalāt-ile selām itse aña

Fez-i istiḳbāl ider andan aña

108.Maḳşadım budır o maḥbūb-ı Ḥudā

Desti-gīr ola bize her dü-serā

---

104 Reddi kılmaz: Redd kılmaz B

106 çeşm-i: çişm-i B

108 Desti-gīr: Dest-gīr B

109 'ışķına : 'aşķına B // Miḥnet-i dāreyniden: Miḥnet-i dāreynden B

109.Hem anîñ ‘ışkına Rabbü’l-‘âlemîn

Mihnet-i dâreyniden kılsun emîn

110.Ger ‘ubūdiyyetde istersîñ şebât

Rûh-ı pāk-i Ahmede vir çok şalât

Der-sîreti muhâtab-ı Levlāk

Şalli ‘aleyhi hālîku’l-eflāk

111.Ĥulq-ı pākinden biraz zıkr idelim

Ĥālimiz inşâf idüp fikr idelim

112.Altına şarmış idi kırı haşîr

Kapusında kul iken cümle emîr

113.Diñle n’itdi ol hâbîb-i müste‘ân

Yasdıgıñ lîf ü firâşîñ sahtiyân

---

110 istersîñ: isterseñ B

112 sarmış: sermiş B

113 firâşîñ: ferrâşîñ B

114.Kā'be-āsā batnına taş bağladı

Rûz u şeb zemzem mişâli ağladı

[6^a]

115.Kahkahayla gülmedi o gül-'izâr

Tâ'at idi şugli hep leyl ü nehâr

116.Bendeñi dirdi eyâ Hay ü Qadīm

Qıl 'ubūdiyyet maqāmında muqīm

117.Vahy ile eylerdi eylerse kelām

Halka rıfķ-ıla virirdi hoş selām

118.Her kimi görmüş olaydı ger melūl

Hātırñ taṭyīb iderdi ol Resūl

119.Siyyemā görse yetīm ü yā za'īf

Anı memnūn eyler idi ol şerīf

120. Her işi işlerdi Bismi'llāh ile

Gönli dā'im hāzret-i Allāh ile

121. Kimseniñ hātırcıgıñ yıkmadı ol

Rāh-ı Hāqdan bir nefes çıkmadı ol

122. Hāsteyi sormağda o kān-ı hayā

Pek iverdi nitekim bād-ı şabā

123. Ya'ni her kıanda ola bir bī-nevā

Aña elbetde iderdi bir devā

124. 'Ādeti olmuş idi cūd u kerem

Hālka ihsān itmede ol muhterem

125. Kimseye menn ü ezā kıılmazdı ol

Hāk için eylerdi n'iylerse Resūl

126.Ḥaḳ murādıdır baña dirdi murād

Bundan özge yoḳ baña rāh-ı sedād

[6^b]

127.Her ne kim ḥalk eyledi Rabbü'l-enām

Cümlesi olmuş idi ḥükmine rām

128.Hiç birine itmedi o şāh meyl

Hep giçer bunlar buyurdi misl-i seyl

129.Hem buyurdi ḥazret-i Ḥaḳdan sivā

Dost tutunmaḳ cā'iz olsaydı baña

130.Dost tutardım ben Ebübekri hemān

Rāh-ı Ḥaḳda bezl kıldı māl ü cān

131.Daḥı bir yerde buyurdi ol hümām

Ḥazret-i Sıddıḳaya bir ḥoş kelām

---

128 itmedi o: itmedi ol B // giçer: geçer B

132.Kim seniñ yā ‘Āiše ħubbuñ baña

Bir ip üstinde düğümdür gūyiyā

133.Bir maĥabbet olsa ez-behr-i Ĥudā

Ĥaĥqa rāci‘dir efendim muṭlaĥā

134.Aşl için fer‘i seven aşlı sever

Bu işāret ehl-i ‘irfāna yeter

135.Bunları fehm eyledi nükte-şinās

Bunlar ile eyledi işi kıyās

136.Ol sebebden cümle evzā‘-ı Resūl

Pür-ĥikemdir aña irişmez ‘uĥūl

137.Her ne kim aĥvāl ü ef‘āl-i Ĥābīb

Vāĥı‘ oldı ise ey merd-i edīb

138.Sa‘y idüb anlar ile eyle ‘amel

İrmeden evvel saña peyk-i ecel

[7^a]

139.Ĥikmetiñ ancağ bilür Bārī Ĥudā

Yoğsa mümkin mi bile bay u gedā

140.Behre-yāb olmağ dilersiñ ey hümām

Oğı şıdğ üzre salāt-ile selām

Mebde’-i ĥilqat-i nūr-i ĥābīb-i ĥibriyā

Şallū ‘aleyhi ĥālīqu’l-arzı ve’s-semā

141.Cān u dilden diñle ey māh-ı likā

Kim ne ĥalğ itdi Ĥudā fi’l-ibtidā

142.Evvel āñir bāñın u zāñir odır

Küllü şey’ üzre hemān Ķādir odur

143.Yoq iken maḥlūḳdan hırgız eṣer

“*Kūn*” deyü emreyledi Rabbü’l-beṣer

144.Bir ‘acā’ib nūr zuhūr itdi hemīn

Māye’-i maḥbūb-ı Rabbi’l-‘ālemīn

145.Başladı tevḥīd ü taḥmīde hemān

Ḥaḳḳı tesbīḥ eyledi ḥayli zemān

146.Soñra on iki ḥicāb oldı o nūr

Şāni’iñ şun’ı idüp andan zuhūr

147.Bunları bilmek dilersen ibtidā

Vāşf ideyim saña bā-‘avn-i Ḥudā

148.Ḳudret ü rif‘at nübüvvet merḥamet

Daḥı ta‘zīm ü kerāmet menzilet

---

143 Yoq iken: YoḡikenB /hırgız: hergız B

144 ‘acā’ib : ‘acāyib B // *Rabbi’l-‘ālemīn* : *Rabbu’l-‘ālemīn* B

149.Minnet ü ʔāʔat Őefāʔatdir daĥı

Hem hidāyet hem saʔādet ey aĥı

[7^b]

150.Baʔdezin ĥalk itdi o Rabbüʔl-ʔulā

Çār-ı deryā Ĥālık-ı arz u semā

151.Biri raĥmet baĥrı kim ġāyet ʔazīm

Aña ġarĥ itdi o nūrı ol Ĥakīm

152.Çıĥdı andan soñra bir dürr-i yetīm

Sırrını ancaĥ bilür Ĥayy u Ĥadīm

153.Aña heybetle nazār kıldıĥda Ĥaĥ

Oldı o demde ĥayādan iki Őaĥĥ

154.Birisinden ĥalk olundı bu cihān

Yaʔni kim cümle zemīn ü āsumān

---

150 Çār-i deryā: Çār deryā B

155.Digerinden halk olundı lâ-cerem

Arş u kürsî sidre vü levh ü kalem

156.Soñra fermân itdi o şahib-kerem

Her ne kim emrim ola yaz yâ kalem

157.Ne yazayım didi ey Bârî Hudâ

Emriñe fermân-berem yâ Rabbenâ

158.Didi hiç benden sivâ ma'bûd yok

Ya'ni benden özge hiç mevcûd yok

159.Ferd ü tenhâyem şerîk olmaz baña

Hem hâbîbimdir Muhammed Muştafa

160.Nâm-ı pāk-i Ahmedi duydu o dem

Hayretinden iki şak oldu kalem

161.Didi yā Rab kimdir o kân-ı hayā

Kim bu ‘izzetle ḥabīb olmuş saña

[8^a]

162.Didi luṭf-ıla o ḥällāk-ı cihān

Bil odır peygamber-i āḥir zemān

163.Hem didi ‘izzim celālim ḥaḳḳı-çün

Hem didi sırr-ı cemālim ḥaḳḳı-çün

164.Zerre ḥalḳ itmez idim hiç bir zamān

Olmasaydı ger o ḥurşīd-i cihān

165.Oldığı-çün Ādeme ḥayru’l-ḥalef

Ol sebebden ins ü cin buldı şeref

166.Ādem ü İdrīs ü Şāliḥ Nūḥ u Hūd

Sāye’-i Ahmedle bulmuşdır vücūd

---

161 kimdir o: kimdir ol B

167.Ya'ni İbrāhīm H̄alilu'l-lāh iken

H̄azret-i Mūsā Kelimu'l-lāh iken

168.Oldılar cümle o şāhīñ ümmeti

Hiç kes bulmuş degil bu rif'ati

169.Bunları vaşf itmede 'âciz-zebān

Līk deryāya olur kaçre-nişān

170.Ger dilersin her dü-'ālemde necāt

Rūh-ı pāk-i Muştafāya vir şalāt

Der-zuhūrı envār-ı Muḥāmmedī

'Aleyhi şalavātü's-Şamedī

171.Cennet ü dūzaḥ zemīn ü āsumān

H̄alk olundıkda didi ol Müste'ān

---

169 Leyk-i deryāya, :Leyk deryāya B

172.Mülk benimdir hâṭır-ı yârim için

Eyledim ĩcâd Muhtârım için ***

[8^b]

173.Çünki her dü-‘âlemin şâhı odur

Ya‘ni evc-i hikmetiñ mâhı odur

174.Şimdi teşrîf eylesün bu ‘âleme

‘İzz ü rif‘at virmek için âdeme

175.Böyle kim ferman-ı Hâḡ itdi zuhûr

Cebhe’-i âdemde zâhir oldu nûr

176.Ba‘dezin Hâvvâya itdi intiḡâl

Ya‘nî o nûr-ı ḡâbîb-i zü’l-Celâl

177.Soñra ḡâmil oldu bunca enbiyâ

Saḡışın ancak bilür Bârî Hudâ

*** Bu mısırada vezin uyumsuzluğu vardır fakat bütün nüshalarda(A,B,C) bu şekilde yazıldığı için müdahale edilmedi.

176 Ya‘nî o: Ya‘nî ol B

178.Lîk her kimde z̤uhūr itdi o nūr

Zāhir oldı anda envā‘-ı sūrūr

179.Çanğı yüzde oldı ise āşikār

Hîç birinde kılmadı aşlā qarār

180.İrdi ‘Abdu’llāha çün o dürr-i nāb

Maṭla‘ıñ buldı mişāl-i āfitāb

181.Çün Emīne ḥazretine irdi nūr

Nīce esrār-ı ġarīb itdi z̤uhūr

182.Evvelā ervāḥ-ı pāk-i enbiyā

Hep ziyāret itmege geldi añā

183.Ḥaml-i pāke bunca ervāḥ-ı kirām

Geldi ta‘zīm-ile virdiler selām

184.Emīne ḥazretleri dir kim baña

Didiler ey ḥāmil-i sırr-ı Ḥudā

---

177 bunca enbiyā: bunca evliyā B

180 Maṭla‘ıñ: Maṭlabıñ B

[9^a]

185.Öyle bir devlet saña yüz tıtdı kim

‘Āşıkı anıñ Hudā-vendi kerīm ***

186.Öyle bir rif`at saña virdi Hudā

Sāyeñi bulmağ diler murğ-ı hümā

187.Hazret-i Hağka yoğ andan sevgili

Çün odır bāğ-ı hüviyyet bülbüli

188.Yā Emīne böyle bir dürr-i yetīm

Saña ancağ virdi Allāhu ‘azīm

189.Şad-hezār olsun beşāretler saña

Çünki oldıñ hāmīl-i sırr-ı Hudā

190.Ger dilersiñ bulasıñ ‘ālī-mağām

Rūz u şeb oğı şalāt ile selām

*** Bu beyit (185) B nüshasında var, A ve C nüshalarında yoktur.

187 bāğ-ı hüviyyet: bāğ-ı hüveyyet B

Der-velâdeti Seyyidi'l-Mürselin Şallâ

'Aleyhi Rabbü'l-'âlemîn

191. Hâzret-i Emîne dir ki bir gice

Hânem içre otururdım maḥfice

192. Müddet-i ḥâmlim meger olmuş ḡarîb

Yalınız ḡalmış idim mişl-i ḡarîb

193. Ḥayret el virdi didim yâ Rabbenâ

Dest-gîr olmaz ḡula senden sivâ

194. Ben za'ife merḡâmet ḡıl yâ İlâh

Zümre'-i üftâdeye sensiñ penâh

195. Senden özge ḡâlîme âḡâh yoḡ

Dergehiñden özge bir dergâh yoḡ

---

193 Desti-gîr olmaz: Dest-gîr olmak B

196.Sen beni kılma İlähî şermesâr

Böyle tenhâlıkdan oldım bî-ķarâr

[9^b]

197.Yâ İlähî sensiñ ‘allâmü’l-ğuyüb

Āşikârdır saña esrâr-ı ķulüb

198.Yahñızam yâ İlähî nideyim

Bilmezem yâ Rab ne tedbîr ideyim

199.Ĥâl-i nisvânı ne bilsün merdümân

‘Ār olur hem sırrı eylersem ‘ayân

200.Bu niyâzı dilde eylerken hemân

Sırrıma irdi ĥıķâb-ı müste‘ân

---

197 ‘allâmu’l-ğuyüb: ‘allâme’l-ğuyüb B
200 Sırrıma: sem‘ise B / müsteĥân: müste‘ân B

201.Yā Emīne ben saña oldım naşır

Cümle ‘usretler olur saña yesİR

202.Her ki tefvīz-i umūr eyler baña

Dest-gİrem her dü-‘ālemde aña

203.Dilde gāyetle sürūr itdi zuhūr

Cismimi ser-tā-ķadem ğarķ itdi nūr

204.Bu taħayyürle baķarken her yaña

Geldi üç ħūrī leķāfetle baña

205.Ġāyeten ta‘zīm ü tekrīm itdiler

Ĥamlime bisyār-ı taħrīm itdiler

206.Didiler ĥidmet içün Rabbu’l-‘ulā

Saña gönderdi bizi ey meh-liķā

207.Emriñe fermān-beriz ey mihr-i cān

Her ne emriñ var ise eyle beyān

208.Bunları gördikde böyle hoş-ıışāl

Nām-ı pākiñ anlarıñ kıldım su'āl

[10^a]

209.Biri Meryem Āsiye Sārā biri

Birbirinden hūb-ter mişli peri

210.Bi-nihāye baña i'zāz itdiler

Mustafāyı vaşfa āgāz itdiler

211.Didiler elhāmdülillāhi'l-kerīm

Geldi şādī zā'il oldu havf u bīm

212.Buña mānend 'ālem içre bir ehad

Sanma kim halk itdi Allāhu'ş-Şamed

213.Ḥaḡ saña virdi çünin bir tıfl-ı pāk

Pāyine seb‘ u semāvāt ola ḡāk

214.Bir kitāb Allāh aña iḡsān ider

Kim ḡamu ‘āḡilleri ḡayrān ider

215.Nāzil olunca bu nūr üzre o nūr

Nesh olur Tevrāt u İncil ü Zebūr

216.Ḥādīm olur aña Cibril-i emin

Ḡul olur ehl-i semāvāt u zemīn

217.Bu zevāt-ile kim oldım encümen

Güiyā ḡıldım sefer-ender vaḡan

218.Nice esrār-ı nihān oldı ‘ayān

Ḡāle gelmez kim lisān itsün beyān

---

213 çünin:çüneyn B // ola: oldı B

214 Bir kitāb Allāh: Bir kitābu’llāh B

215 Nesh olur: Fesh olur B

219.Cümle ‘âlem oldu bir el ayası

Çünkü eşyânîñ bu nûrdır mâyesi

220.Bu havâtîñ itmeden hatm-i kelâm

Bir melek geldi baña virdi selâm

[10^b]

221.Görmez idim rûyını söyler sühan

Söyledikçe lerze-nâk olurdu ten

222.Didi kim şimdi Muḥammed Muştafâ

‘Âleme virir kudûm-ile şafâ

223.Yâ Emîne şad-hezârân müjdeler

Tâze cân buldı bütün pejmürdeler

224.Ḥazret-i Emîne dir buña cevâb

Virmeden ref’ oldu çeşmimden hicâb

---

224 çışmimden: çeşmimden B

225.Ḥayr-ı maḳdemle cihān ʔoldı ʃadā

Nūra ğark oldı bütün arz u semā

226.Bir de gördüm çok melā'ik sīne-ʃāf

Kā'be-āsā ḥānemi eyler ʔavāf

227.Cümle bütler ser-nigün olmiş hemīn

Hep yıķılmış kande vardır metīn

228.Maşrıķ u mağribde beyt üzre hemān

Üç 'alem dağı dikilmiş ol zamān

229.Bu 'alāmetler olunca āşikār

Ehl-i ʃirk oldı ķamuşı ʃerme-sār

230.On ikisiydi Rebi'ü'l-evveliñ

Hem dü-şenbe gicesi idi biliñ

---

229 ʃerme-sār: ʃerme-şār B

230 dü-şenbe: dü-şenbi B

231.Zâhir olmağda iken o mihr-i cân

Baňa geldi bir ħarâret ol zamân

232.Bir ħadeħle virdiler âb-1 ħayât

İnne luṭfe'r-Rabbi yemħu's-seyyi'ât

[11^a]

233.Geldi bir murğ-1 münevver ol zamân

Geldigince tazelendi cism ü cân

234.İtdi Őefķatle baňa ħafz-1 cenâħ

İzṭırabımdan o dem buldım felâħ

235.Yekser 'âlem sevnıŐub virdi Şadâ

Didiler ehlen ve sehlen merħabâ

236.Merħabâ ey bâ'is-i ħufrânımız

Merħabâ ħurbân saňa hep cânımız

237.Merhabā ey muḳtedā-yı enbiyā

Merhabā ey pīşuvā-yı evliyā

238.Merhabā ey raḥmeten li'l-‘ālemīn

Merhabā sensin şefī‘a'l-müznibīn

239.Merhabā ey münteḥabdan münteḥab

Merhabā maḥbūb-ı müsteşnā-yı Rab

240.Merhabā Ādem ḥaberdir zātīnā

Merhabā sensin mu'aḥḥar mübtedā

241.Merhabā ey muḥteremden muḥterem

Merhabā ey menba‘-ı cūd u kerem

242.Merhabā ey enbiyālar serveri

Merhabā ey ins ü cin peygamberi

243.Merhabā ey merkez-i nüh dā'ire

Ḥaḳ buyurmadı *feterdā sā'ire*

244.Saňa kılmıřdır *Le‘amrükle* asem

Merabā ey ma‘den-i luf u himem

[11^b]

245.Yā Resūlallāh Őefā‘at ıl bize

aresiz aldı ‘ināyet ıl bize

246.Bī-‘aded olsun Őalāt ile selām

Rūıña abābıña her Őub u Őām

Der-beyānı mi‘rāc -ı Hātemü’l-Enbiyā

Őallā ‘aleyhi hālīku’l-eŐyā

247.Nūr-ı Hāıñ dīnlegil mi‘rācını

Giymek istersin sa‘ādet tācını

---

244 Le‘amrükle asem : Li‘umrükle asem B

245 Yā Resūlallāh: Yā Resūlullāh B

248.Nice da‘vet oldu Allāha o nūr

Anı *Sübḥāne’l-lezī esrā* da gör

249.Kim ne ḥālet üzre o zāt-ı Resūl

Cān gibi geldiği yire gitdi ol

250.Zübde-i ‘ālemdir o nūr-ı vedūd

Zübde-i a‘lāya ider elbet şu‘ūd

251.Görme misen ki du‘ā-yı müstecāb

Ḥaḳḳa bir anda irer bī-ıztırāb

252.Ehl-i ‘irfān baḥr-i ‘ilme ḫaldılar

Her biri biñ dürlü gevher aldılar

253.Ḳıldılar aḥkām-ı şer‘ üzre beyān

Kim ne keyfiyyetle o faḥr-ı cihān

254.Vāşıl-ı baḥr-ı şuhūd oldu o nūr

Buldı bī-keyf ü kemiyyet ol ḫuzūr

255. udretul-lāha muāl olmaz ebed

Küfre irer kim bu avli ıla red

[12^a]

256. Nür-1 ‘aynım cān ulağıyla işit

Hük-m-i şer‘ üzre cenāb-1 Hāa git

257. Hāne-i hāş-1 cenāb-1 Ümmehān

Şübhe yo olmış idi bāğ-1 cinān

258. Anda idi çün o mahbüb-1 Hudā

Cennet-i a‘lā dimek olur sezā

259. Hulle ü tāc u Burā-ıla o şeb

Geldi Cebrāīl bā-şart-1 edeb

260. İbtidā virdi selām Rūhu‘l-emīn

Didi kim ey rameten li‘l-‘ālemīn

261.Ĥazret-i Allāh selām itdi saña

Didi yārim bu gice gelsün baña

262.Bir ola tā kim mürīd ile murād

Birliğim ikrār idenler ola şād

263.Her ne ĥalk itdimse der arz u semā

Cümlesi müştāķdır andan yaña

264.Cennet ü nīrānı seyrān eylesün

Cümleyi luţf-ıla ĥandān eylesün

265. O ĥudūma munţazırdır nüh felek

Şaf-zede teşrīfine cümle melek

266.Her taraf kerrūbiyān çekmiş ‘alem

Müjdeler yazmaķda levĥ üzre ķalem

267. Vecde gelmişdir anıñ-çün her burūc

Āh iderler kim ne vaqt eyler ‘urūc

[12^b]

268. Çün muqaddem ‘İsī-i Meryem gidüp

Hep semāvāt ehlini tebşīr idüb

269. Didi mi‘rāc idecekdir ol Hābīb

Ru’yeti size olur elbet naşīb

270. Ol sebebden āşumānda her ne var

O ıudūma muntazır leyl ü nehār

271. Bunları Cebrā’īl itdikde beyān

Didi o Peyğamber-i āhīr zamān

272. Merhabā ehlen ve sehlen cān-ı men

Ey beşīr-i hāzret-i cānān-ı men

273.Söyle tedbiriñ nedir yâ Cebrâ'îl

Çünki bu yolda baña seniñ delîl

274.Didi beyt içre iki rik'at namâz

Kıl edâ 'azm idelim ba'de'n-niyâz

275.Böyledir emr-i Hüdâvend-i laîf

Menziliñ evvel ola kuds-i şerîf

276.Didi kim yâ Cebrâ'îl nice idem

Böyle uzun yolları nice gidem

277.Didi Allâh saña gönderdi Burâk

Râkib ol gâyet yakın olur ırâk

278.Sen süvâr ol ben rikâbında hemân

Ṭay olur cümle zamân u hem mekân

279.Rākib oldu emr-i Hākla ol Resūl

Tutdılar uds-i Őerife toğrı yol

[13^a]

280.Őađ u Őola luş-ıla virdi selām

Enbiyā ervāhına oldu imām

281.Anda oldu bunca kim fetĥ-i fütūĥ

Sidreye pervāz kıldı muř-ı rūĥ

282.Sidrede ref^o oldu nice biñ ĥicāb

Leyki virdi anda Cebrā'ıl cevāb

283.Didi ey maĥbūb-ı müsteŐnā seni

Őanma kim terk eylerem ĥāŐā seni

284.Leyki pervāz eylesem ey nām-dār

Bundan artıķ perr ü bālim hep yanar

285.Saňa maḥşûş oldu o ḥalvet hemîn

Luţf kıl ey Raḥmeten li'l-‘âlemîn

286.Mihribāniñ ḥâfızınıñ Allâhdır

Ḳanda olsañ luţf-ı Ḥaḳ hem-râhdır

287.*Ḳābe Ḳavseyni ev ednâ'ya* ḳadem

Başdıgınca külli şey' olur 'adem

288.*Leyse lil-kevni sivâllâh fi's-şuhûd*

Zâhir olur saňa ey nûr-ı vedûd

289.Sidrede kaldı cenâb-ı Cebrâ'îl

Vaḥdet iline Ḥudâ açdı sebîl

290.Anda ref' oldu nice biñ biñ ḥicâb

Lâ vü illâdan açıldıḳda niḳâb

291.Et-tehıyyāt oꞗudı faħru'l-enām

Aña da luřf-ıla Hıağ virdi selām

[13^b]

292.Didi ey Peyđamber-i āđir-zamān

Saña mađşūş oldu bu vuşlat hemān

293.Her ne isterseñ saña i'tā idem

Lutfımı iđbārına inşā idem

294.Bāb-ı iđsanım saña mekşūfdır

Tā ezelden mađlabıñ melfūfdır

295.Sen hemān dil-đvāhıñı eyle beyān

Hep seniñdir āşikārā vü nihān

296.Ol Nebiyy-i muğterem kıldı niyāz

Eyledi ādāb ile izhār-ı rāz

297.Didi kim ey rahmet ü ihsānı bol

Ey ki şehler dergehinde cümle kul

298.İsterem ümmetlerim yâ Rabbeñâ

Anları mesrûr kııl her dü-serâ

299.‘Âciz ü bi-çârelerdir yâ İlâh

Dâimâ itdikleri cürm ü günâh

300.Didi kim ey ins ü cin peygamberi

Sensiñ esmâ-i şerîfim mazhârı

301.Kim beni tevḥîd seni taşdıķ ide

Ehl-i sünnet i‘tiķâdında gide

302.Ḥâṭır-ı pâkiñ için ey muḥterem

Anlara çok eylerem luṭf u kerem

303.Ümmetiñe şimdi ey fahr-ı cihān

İdeyim i'tā büyük bir armağān

[14^a]

304.Anlara bir tuhfe kim ey māh-rū

Cem' ide esrār-ı mi'rācı kamū

305.Luţf kı1 yā Rab deyü kıldı niyāz

Ümmete farz oldu bu beş vaqt namāz

306.Cami'-i cümle 'ibādetdir namāz

Qullara Haqdan 'ināyetdir namāz

307.Bu namāzı kim hużūr üzre kıla

Zevk-i mi'rāc n'idügin az çok bile

308.Sırr-ı mi'rācı beyān itmek muhāl

Cümleniñ olmış lisānı anda lāl

309. Anda olan bunca esrār-ı ‘azīm

Anı Allāh u Resūlidir ‘alīm

310. Gel namāz içre olan aḥvāle baḳ

Cismiñi pervāne tek o ŧem‘e yaḳ

311. Cümleden giçdiñ namāza baŧladıñ

Ḥazret-i Ḥaḳka niyāza baŧladıñ

312. Fātiḫā içre Ḥudāya üç ḫıṭāb

Eylediñ virdi saña ḫüsn-i cevāb

313. Eylediñ çünki münācāt u du‘ā

Didiler āmīn melā’ikler aña

314. Her rükünde Ḥaḳka tekbīr eylediñ

‘Acziñi Allāha taḳrir eylediñ

315. Bundan a‘lā var mı ‘ālemde maḳām

Eyleye Allāh ile bir ḳul kelām

[14^b]

316. Tıbbkı ādemdir namāzıñ şūreti

Sıdķ-ıla sa'y it giyen bu hıl'atı

317. Baķ elif olmuş kıyām dāldır rükū'

Mīm olur secde idince ba-ħuşū'

318. Ey muşallī ādemiyet şūretin

Sen geyindin ķadrini bil ni'metin

319. Sūret-i Ādemde ħaşr eyler Ĥudā

Kim namāzı Ĥaķ iķün etse edā

320. Bī-nihāye ni'mete nā'il olur

'Aķıbet Mevlāsına vāşıl olur

321. Geymeyen bu hıl'atı dūnyāda bil

Dār-ı 'uķbāda olur hor u zelīl

322. Hâk bilür Hâkka giden minhâcını

Hâk bilür keyfiyyet-i mi'râcını

323. Sen hemân Şiddîk-veş taşdîk idüb

Hükm-i şer'e her işiñ taṭbîk idüb

324. 'İbret üzre sen saña eyle nâzar

Bâk saña Allâh neler virmiş neler

325. Bunca ni'met kullara hâşıl kelâm

Hâtır-ı Peyğamber içündür temâm

326. Tâc-ı *Levlâk ü Le'amrük* taḥtını

Cümle 'âlemde sa'âdet raḥtını

327. Aña bahş itmiş cenâb-ı Kibriyâ

Aña olmışdır ḥitâbı *Ḳul kefâ*

[15^a]

328.Aña geldikde *Feterzā* āyeti

Ser-firāz oldu anıñ hep ümmeti

329.Eyledi mihmānını Bārī Hudā

Hāşılı envā‘-ı elṭāfa sezā

330.Yine o şems-i ḥaḳıḳat pertevi

Ṭoḡdı pür-nūr oldu bu dünyā evi

331.‘Āleme raḥmetdir ol zāt-ı Resūl

Raḥmet-āsā ḳıldı bir anda nüzūl

332.Rūşen itdikde yeri ol āfitāb

Gök didi *yā leyteni küntü türāb*

333.Tuḥfe-i nūr-ı salāt-ile müdām

Ravzasıñ pür-nūr ide Rabbü’l-enām

Münacât***

334.Eş-şalātü ve's-selām ey şādıķu'l-va'di'l-emīn

Eş-şalātü ve's-selām ey raḥmeten li'l-'ālemīn

335.Es-selām ey bā'is-i icād-ı her kevn ü mekân

Es-selām ey māye'-i seb'u semāvāt u zemīn

336.Es-selām ey maṭla'-ı nūr-i cenāb-ı kibriyā

Eş-şalātü ve's-selām ey şāhidi Ḥaḳḳa'l-yaḳīn

337.Es-selām ey 'andelīb-i baġ-ı vaḥdet es-selām

Es-selām ey ḥ'āce-i her evvelīn ü āḫirīn

338.Es-selām ey şems-i eflāk-i melāḥat es-selām

Es-selām ey ḥüsnine zerrāt olan her meh-cebīn

[15^b]

339.Es-selām ey şu‘le-baḥş-ı ‘ālem-i bezm-i elest

Es-selām anda sen oldıñ muḳtedā li’s-sācidīn

340.Es-selām ey maşdar-ı esrār-ı ḥikmet es-selām

Es-selām ey şer‘-i pāk-i ‘āleme ḥışn-ı ḥaşīn

341.Es-selām ey maṭla‘-ı nūr-ı hüdā sayende hep

Oldılar necm-i hidāyet cümle aşḥāb-ı güzīn

342.Es-selām ey cümle-i ḥalka mu’ahḥar mübtedā’

Es-selām ey muḥbir-i şādık şefī‘a’l-müznibīn

343.Eş-şalātü ves-selām ey ins-ü cin peygamberi

Es-selām ey server-i her enbiyā u mürselīn

344.Es-selām ey kişver-i ‘ilm-i İlāhī es-selām

Es-selām ey bābınıñ ḥuddāmı Cibrīl-i emīn

345.Es-selām ey şāhib-i şer‘-i şerīf-i enverī

Eş-şalātü ves-selām ey mūzıḥ-ı esār-ı dīn

346.Es-selām ey mecma‘-i şıdḳ u edeb ‘adl u seḥā

Es-selām ey mürşid-i ‘ālem imāmü’l-muttaḳīn

347.Es-selām ey ins ü cinne sünneti dārü’l-emān

Es-selām ey ‘ıṣḳ-ı pāk-i ‘āşıḳa ḥablü’l-metīn

348.Es-selām ey naḥl-i ṭübā ḳaddiniñ üftādesi

Es-selām ey ḥırmen-ı fazlında rızvān dāne-çīn

349.Es-selām ey feyziniñ muhtācı hep ehl-i bihişt

Feyziñi bulmaḳ için İdrīsi ṭutmuşlar rehīn

350.Es-selām ey baḥr-ı esrār-ı cenāb-ı kibriyā

Nāil-i esrār için Yūnus ḳılubdır erba‘īn

[16^a]

351. Es-selām ey Yūsufa ‘aks-i rūhı hālet-fezā

Es-selām ey bādi’-i dārū-yı Ya‘qūb-ı hazīn

352. Es-selām ey vaşfınıñ hayrānı Ḥassān es-selām

Vaşfını mümkün mi kılmak biz gibi ‘abd-i kemīn

353. Ya Rasūlallāh dahīlek el-emān u el-emān

Ümmet-i bī-çāregānındır iden āh u enīn

354. Es-selām ey dest-gīr-i zümre’-i üftādegān

Cümle düşkünden Ketencizāde düşkündür hemīn

355. Ya Ḥabīballāh kuşurım her gören hayf eyledi

Rahm idüp eyle şefā‘at ‘ibreten li’n-nāzırın

356. Cürm ü ‘ışyānım o deñlü ḥadden efzūn oldu kim

Belki biraz oldu terķīmde Kirāmen Kātibīn

357. 'İzz ü kadriñce şalât-ile selâm olsun saña

Eş-şalâtü ves-selâm ey şâdiķu'l-va'du'l-emîn

Ketebehu el-faķîr Hüseyin 'Avni min telâmîz-i Hâfîz Mehmed 'Âşım Efendi fî
Receb1324 sene (H.1906)

İLAVE***

Seniyy-i H̄azret-i H̄abībi'r-Raḥmān ve hem-nām-ı cenāb-ı peygamber-i z̄i-şān H̄ākān ibn-i H̄ākān şāhin-şāh-ı ciḥān

1. H̄ilāfet taḥtına hikmetle cālis

Sa'ādet hırķasın ķudretle lābis

2. H̄ilāfet lā-taḥaf bozuntusıdır

Emīn olşun Muḥāmmed H̄ān-ı ḥāmīs

Mu'allā cāy-gāh-ı maḥzar-ı elṭāfil-lāh (1332) kelimāt-ı ṭayyibesine muşādif ve ḥayr-ı reşādiye (1330)

Sene'-i māliyesine muvāfiķ bu İSTİRḤĀM ismiyle mevsūm Mevlūd-ı Nebi 'aleyhi's-şalatü ve's-selām Arzırūm Envār-ı Şarķī Maṭbağasında bi-mennihi te'ālā ṭab' ve temşil kılındı *"ve'l-mercū mimmen iṭṭala'a fīhi 'alā ḥalelin en yeruddehu ilā's-şavāb*

3. Ne 'ilmim var ne ā'mālim ne mālim

Ne ḥayr u ṭā'ata ḳaldı mecālim

*** İstirḥām adını taşıyan matbu (1332 h. = 1914) nüshasında var olan ve aynı adı taşıyan yazmaya da eklenen, Ketencizāde'nin kendisine ait olduğunu tahmin ettiğimiz notlar, ḳit'a ve beyitler.

4. İrişdi seksene ğafletle sâlim

‘Aceb rûz-ı cezâda nola hâlim

Sebeb-i rahmet ve bâ‘iş-i mağfiret olmak niyyet-i hâlişânesiyle ‘âcizâne bir eşer-i
ğayriyye biñ ‘acz ile taħrîr olındı Hâl-i pür-melâlime merhameten ihvân-ı dînden
bir ğayr-ı du’â niyâz iderem

5. Her kimiñ mağbûli olsa bu kitâb

Ğayr-ile olsun du’ası müstecâb

DİGER

6. Pâdişâha ğayr ile kılan du’â

‘İzzet ü ni‘met bula her dü-serâ

Allâhummenşurhü ve enşur ‘asâkirehü ve kün Allâhümme hâfızahü ve nâşıra

7. İlähî ‘aciziz iyle ‘inâyet

Hâbibiñden naşîb iyle şefâ‘at

8. ‘Aczden mâ-‘adâ elde nemiz var

İki ‘âlemde vir bize selâmet

DİGER

9. Bir adn̄ Mũntakimdir lĩk erħamsın gũneh-kāra

İlāhĩ çāresiz ‘ācizden aħz-ı intiķām olmaz

Turābu aķdāmũ’l-mesākĩn Erzĩrũm Cāmi‘-i Kebĩr imāmı ħādimũ’l-fuķarā Ketenci-
zāde Meħmed Rũşdı

SONUÇ

Bu çalışmamızda 19. yüzyıl şairlerinden Erzurumlu Ketencizâde Mehmed Rüşdi'nin Mevlid'ini bütün yönleriyle incelemeye çalıştık. Yapılan çalışma neticesinde sonuç olarak şunları söyleyebiliriz:

Ketencizâde'nin hayatı hakkında kaynaklarda çok sınırlı bilgi vardır. Ailesi tam olarak tanınmıyor. Bunun muhtemel sebeplerinden birisi, Ketencizâde'nin eserlerini de içeren arşivlerin, Rus işgalleri ve Ermeni mezalimi esnasında kaybolmasıdır. Diğer bir nedeni ise, Ketencizâde'nin mutasavvıf bir şair olmasından dolayı kendisinden çok bahsetmemiş olmasıdır.

Ketencizâde, Osmanlı Devleti'nin kritik bir döneminde yaşamış din âlimi ve müşrid bir mutasavvıftır. O, yaşadığı dönemin sıkıntılarına rağmen insanlara manevî açıdan yardımcı olmak için gayret sarf etmiş; bu çerçevede nükteli, didaktik ve halka hitap eden eserler ortaya koymuştur. İşte *İstirhâm* da bu gayretin ürünlerinden biridir. *İstirhâm* günümüzde diğer birçok mevlid gibi, *Vesiletü'n-necat'ın* gölgesinde kalmış ve gereken ilgiyi görememiştir. Oysa eser incelendiğinde hiç de basit olmayan bir üslup ve içeriğe sahip olduğu anlaşılmaktadır. Eserin, farklı kişiler tarafından istinsah edilmiş, basımının yapılmış olması, onun kendi döneminde ne kadar sevildiğine dair bir ipucu vermektedir.

Eseri güzel kılan unsurların başında, dili gelmektedir. Onun dili süsten ve yapmacılıktan uzak, sâde bir dildir. Uzun tamlamalar, halkın dilinde yaşamayan kelimeler eserde bulunmamaktadır. Kafiye konusunda ise gayet başarılıdır. Vezin kusurlarına çok fazla rastlanmamaktadır. Çünkü Ketencizâde, Erzurumlu Emrah gibi medrese eğitimi almış halk şairlerindedir. Eserde teşbih, istiare, tezat, telmih, tenasüp gibi edebi sanatlar sık sık kullanılmıştır. Sanat bakımından zengin sayılabilir.

Eserde,

Allāhı seven sevdiğini sevmeli cāndan

Sev sevdiğini Hazret-i Allāh ola hoşnūd

(28)

Kā'be-āsā batnına taş bağladı

Rūz u şeb zemzem mişāli ađladı

(114)

gibi başka hiçbir yerde rastlanamayacak güzellikte, orijinal beyitler bulunması, bu esrin hiç de basit bir eser olmadığını gösterir.

19. yüzyılda Türk İslam Edebiyatı alanındaki nadir ürünlerden olan bu eseri, bu dönemde yazılmış sayılı mevlidlerden biri olarak kabul edebiliriz.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Bakırcı Selami, **Mevlid, Doğuşu ve Gelişmesi**, Akademik Araştırmalar Yay., İstanbul, 2005.
- Banarlı Nihad Sâmî, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, MEB Yay., İstanbul, 1971.
- Bilgegil M. Kaya, **Edebiyat Bilgi ve Teorileri**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1980.
- Dilçin Cem, **Örneklerle Türk Şiir Bilgisi**, TDK Yay., Ankara, 1997.
- Elmalı Naci, **Erzurumlu Ketencizâde Mehmet Rüştü Efendi**, Elmalı Yay., Ankara, 1984.
- İpekten Haluk, **Eski Türk Edebiyatı/Nazım Şekilleri ve Aruz**, Dergah Yay., İstanbul, 2004.
- Kara Mustafa, **Tekkeler ve Zaviyeler**, Dergâh Yay., İstanbul, 1999.
- Kemikli Bilal, **Türk İslam Edebiyatı-Giriş**, Emin Yay., Bursa, 2010.
- Kemikli Bilal-
- Çetin Osman, **Mevlid ve Süleyman Çelebi**, TDV Yay., Ankara, 2010.
- Konukçu Enver, **Selçuklulardan Cumhuriyet'e Erzurum**, YÖK Matbaası, Ankara, 1992.
- Levend Agâh Sırrı, **Edebiyat Tarihi Dersleri**, Kanaat Kitabevi, İstanbul, 1941.
- Öztürk Nazif, **Türk Yenileşme ve Tarihi Çevresinde Vakıf Müessesesi**, TDV Yay., Ankara, 1995.

Selvi Haluk, **Milli Mücadelede Erzurum (1918-1923)** AAM Yay.,Ankara, 2000.

Şener H. İbrahim

- Yıldız Alim, **Türk İslam Edebiyatı**, Rağbet Yay., İstanbul, 2003.

Şentürk Ahmet A.-

Kartal Ahmet, **Eski Türk Edebiyatı Tarihi**, Dergâh Yay., İstanbul, 2004.

Tanpınar Ahmet H., **Beş Şehir**, Dergâh Yay., İstanbul, 1999.

Uzunçarşılı İsmail H., **Osmanlı Tarihi**, TTK yay., Ankara, 1983.

Makaleler

Akgün Tahsin, "Rusya'nın Tarihi Emelleri ve Erzurum", **Tarih Yolunda Erzurum Dergisi**, (Mart, 1959),sy.2, s.12.

Aksoy Hasan, "Türk Edebiyatında Mevlid", **DİA**, Ankara 2004, C.29, s.482-484.

Aksoy Hasan, "Türk Edebiyatında Mevlidler", **Türkler Ansiklopedisi**, C.11,s.758-751.

Demirci Mehmet, "Türkiye'nin Çağdaşlaşma Süresinde Tarikatlar", **Türkiye Günlüğü**, sy, 45, İst., 1997, s. 17.

Durmuş İsmail, "Arap Edebiyatında Mevlid", **DİA**, C.29, s.480.

Kara Mustafa, "Vefatının 110. Yılında Süleyman Senih Efendi", **Tasavvuf Dergisi**, sayı 25, İstanbul 2010, s.107-121.

- Revnakoğlu C.Server, “Erzurum Radyosunda Bir Konuşma”, **Tarih Yolunda Erzurum**, 3(13-14), Kasım 1962, s.29. [Erzurum Tarihini Tanıtma ve Araştırma Derneği Yayın organı olan *Tarih Yolunda Erzurum*’un Ahmet Fidan’ın koordinesiyle Erzurum 2011 projesi kapsamında tıpkıbasımı yapılmıştır (Ankara 2010). Derginin bu koleksiyonundan yararlanılmıştır.]
- Revnakoğlu C.Server, “Tarikatların Tarihine Toplu Bir Bakış XIII” **Tarih Dünyası** C. 2. sy.15, Nisan 1957, İst. 1954, s. 631.
- Ülken Hilmi Ziya, “Tanzimat’tan Sonra Fikir Hareketleri”, **Tanzimat I**, Maarif Vekaleti Yay., İstanbul, 1940.

Diğer Kaynaklar

- Devellioğlu Ferit, **Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat**, Aydın Kitabevi Yay., Ankara, 1990.
- Fidan Ahmet, Erzurum Tarihini Tanıtma ve Araştırma Derneği yayın organı olan **Tarih Yolunda Erzurum’un** Ahmet Fidan’ın koordinesiyle Erzurum 2011 projesi kapsamında tıpkıbasımı yapılmıştır (Ankara 2010). Derginin bu koleksiyonundan yararlanılmıştır.
- Ketencizâde, **Divan**, Naci Elmalı Koleksiyonu, Erzurum.
- Ketencizâde, **İstirham (Yazma Mevlid)**, Naci Elmalı Koleksiyonu, Erzurum.
- Ketencizâde, **İstirham (Matbu Mevlid)**, Naci Elmalı Koleksiyonu, Erzurum.

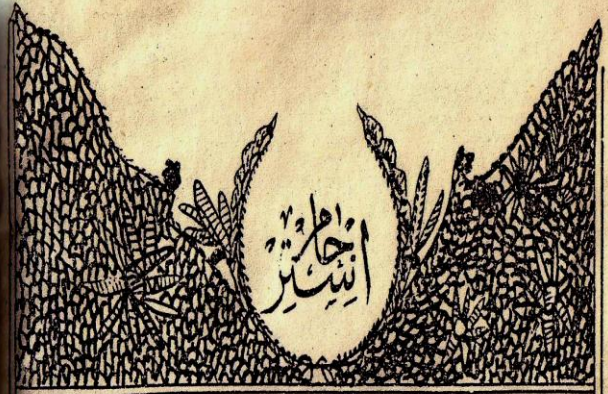

8
 ای منبع شفقت ابوینم سکا قریبان
 ذره نیجه نسبت اولنور شمس ضحی یه
 یوق حسن عمل بیک اجل کلمه حاضر
 شیطانینه نفس الدی بنی بو بیله آرایه
 بیلم بیده نیم نیجه اعداده اسپرم
 ای شاه جهان مرحت ایله اسراییه
 مخلوقده یوق بن کبی عاصی و پریشان
 احساننی مبدول بیورون بو بیله کداییه
 آسوده اولوب کورمییه هیچ محنت دارین
 ساینده ایر شمسین اودجی کوی رضایه
 وصفیک که سنیک جانه صفا روحه غدار
 عشاق تمیل ایده مز اوزکه غدایه
 نمیک که بلال اوقوز ایدی وقت سحرده
 عشقیله فلک کرده یانار دی و صدایه
 انجق سنی وصف ایتمک ایچون حضرت ایرد
 بن اکلا دیغم و یردی بو حالی شعرایه
 تا و یردی زبان ایلیمه منج شریفیک
 زوی قیله انعامنی قسیم بلغایه
 حسان کبی رشدی قولون عطف نکه ایت
 ساینده اوده مالک اولاحسین آدایه

9
 بوقلت عمر ایچره اود کلونکه ایندیتم
 یوز بیلکه بری صفایه بو ارض و سما یه
 نیک سکا امکنه بنی ایلدی مولانا حاشا که بنی اوغزاده الام و حفا یه
 بو نعمت عظمایه بد احضر تحفه * وار عمر می صرف ایلسه م از حمد و ثنایه
 هر دمده هزاران صلوات روحه اولسون * یارانینه احبابینه اصحاب صفایه
 اولسون دجی اولادینه احفاد نه جمله * هم جمعه جماعتنه هم آل عبا یه
 اوعینه نه واقع اولما بین صلاتین * البته اجابت اولاجقدن اودعایه
 بو عاجز و بیچاره پریشان و ضعیفه * سن صاحب و لجنه ایدر الله و قایه
 منکر یره صرف اولدی بونفیسینه عمر * اخذ ایده مدم سوکله لی دار فنا یه
 پنهان و عیان ایدیکر عصیان معلوم * تمکنی قصورم چکیم سمیت خفایه
 توحید ایدوب الهی سنی کیم ایلد نصیبی * امید ایده رم دوشیمه اوجاه غوایه
 بروکله اولاعشقیله معذور و مسلم * حاشا که عدور حنه اوره اولدله بنایه
 ای کرم عالی بکار حم ایتله فقیرم * محتاجیم بکرم اوزکه فقرایه
 رشدی قولنه عون و عنایت اولدیم * اولار رشدی قولنه عون و عنایه
 اولد کلوصلا نیله سلام اولاسکا کیم * عز و شرفک تک اکاده اولمایه غایه
 وجود انسان اون سکر بیک عالمه باقدست الهی سخنه کبری اولدین
 و بعضیسنه اشارت یازلدین و بسمله شریفیک بعض اسراری
 * بیانیته یازلدین بعضیسنه *

ابتداء غزليات في حرف الف

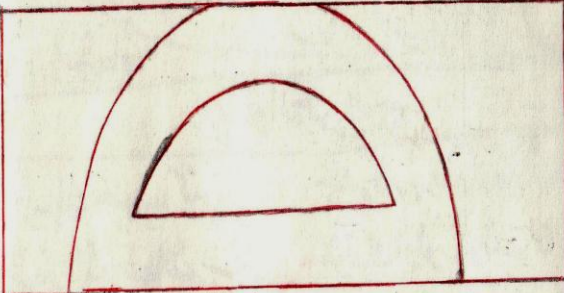
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مَوْلِدِ يَا كَبِيْبِ كَبِيْرِيَا هَزْدُو عَالَمِدَه شَفَاعَتِ اَيْسْتِيْنِ بَابِ وَالْاِيْ اَبُو الْقَاسِمِدَه بِيْلِ بَاعِيْثِ اِيْجَادِ هَزْ كَوْنُ وَمَكَانِ يَكِيْمِ اِنِيْ يِيْلِدِيْ سِيْلُوْرُ مَوْلَا سِيْنِي اَتُوْ اَلْاَشْيَا دِرْ اَوْ حِكْمِيْتِ مَضِدِيْ حَقِّ رِضَا سِيْكَ اِيْسْتِرَاسِيْكَ اِيْجَانِ رَدِّيْ رَدِّ مَقْبُوْلِيْ مَقْبُوْلِيْ دَانَا اِنِيْ خُوْشُوْ سُوْرَايْتِ حُدَا خُوْشُوْ سُوْرُوْلَه اِنِيْمِ اَعْظُوْرَايْمِ يَا كِيْدِرْ اِنَايْكَ	چَشِيْمِ دَارِيْنِهْ اَوْلُوْبِدِرْ نُوْتِيَا مَوْلِدِيْ اَوْ قُوْرَا اَوْ قُوْرُوْرْ دَارِيْمَا قِيْسْمِيْكَ اِيْعْطَا اِيْدِرْ اَللّٰهُ سَكَا اِنِيْ قِيْلِيْشِ خَالِقِ اَرْضِ وَسَمَا اَرَا نِيْمَازِ كَعْبَهْ دَهْ قِيْلَهْ سَمَا زَانِ سَبَبِ اَحْيَا قَبْرِ رِيْشِدِيْ اَكَا اِيْرْ يَا كِيْنَهْ اِنَايْكَ قِيْلِ اَقِيْفْكَ عِنْدِ مَوْلَا دَهْ عَزِيْرِيْمِ مُطْلَقَا اَوْ قُوْ دِيْكَ مَوْلِدِيْ صُبْحِ وَمَسَا طَقْسَانَايْكَ كَرَهْ اَوْ قُوْ قِيْلِ دُعَا
---	--

بِسْمِ اللَّهِ

هَزْدُو عَادَه اِبْتِدَا وَاِنْتِهَا جَمَلَهْ اَمْرَا صَنَهْ وِيْرِيْ اَللّٰهُ شِفَا هَمْ سَكَا مَفْطُوْحِ اَوْلُوْرْ اَبِ غِنَا كُوْرِيْنِهْ رُوِيْ جَفَا سُوْرَهْ قِيْضَا دِيْكَ لَهْ يُوْرُ سِيْكَ عَجْمِيْلَهْ قِيْلِمْ اَدَا رَبَّنَا يَا رَبَّنَا خُتِ الْمَسَا صَلِّ يَا رَبِّيْ عَلَيْ شَمْسِ الْهِنْدَا اَللّٰهُ دِيْنَهْ طُوْعِيْ دِيْلَا يِيْرْ مَسْعُوْدِ اِيْسِنَادِ صِيْحِيْجِيْلَهْ نُوْفُرْمَانِ بَرَهْ مَوْرُوْدِ اَللّٰهُ بَرِيْ هَرْدُوْرْ اَوْلُوْ مَكُوْرْدِيْ قِيْلِمَا مَبْعُوْدِ اَللّٰهُ دِيْنَهْ بَابِ رِضَا اَوْلِيْدِيْ مَسْعُوْدِ اَللّٰهُ سَكَا عَوْنِ اِيْلِيْهْ شَيْطَانِ اَوْلَهْ مَوْرُوْدِ عَالَمِدَهْ سُوْنِ اِيْتِيْدِيْ كِيْ عِيْسَا اَوْلَهْ مَقْفُوْدِ اَللّٰهُ دِيْكَ بُوْطَلِيْتِ عَفَايْتِ اَوْلَهْ نَابُوْدِ اَللّٰهُ اِيْلَهْ يَا اَوْلِ سُوْنِ اَعْيَا اَوْلَهْ مَوْرُوْدِ اَللّٰهُ سِيْلِ اِحْقِ اَوْ دَرِيْ جَانَسَا مَعْبُوْدِ طُوْبِيْ قِيْلِمَا مَقْصُوْرَهْ يُوْرِيْ سِيْلِ اَشْرُوْدِ	صَلِّ يَا رَبِّيْ عَلَيْ رُوْحِ الْوَجُوْدِ اَللّٰهُ دِيْنَهْ يِيْمِ اَكِيْمِ اَجِيْلَهْ عَجْمِيْلَهْ مَقْصُوْدِ اَللّٰهُ اِيْلِدِيْ اِيْشِيْكَ اَوْلَهْ خِيْرَا اَوْلُوْرْ اَبْتِ اَللّٰهُ دِيْنَهْ اَكْرَمِيْ عَشِيْقَهْ اَللّٰهُ اِيْجُوْنَايْ دِيْ اَللّٰهُ دِيْنَهْ فَتْحِ اَوْلُوْرْ اَبْوَابِ عِيْنَايْتِ اَللّٰهُ اِيْلَهْ اَوْلِ خَلُوْتِ وَجَلُوْتِهْ دَرْمَا دَمِ اَللّٰهُ دِيْسَهْ يَزْكُرَهْ اَكْرَمِيْ عَشِيْقَهْ اَدَمِ اَللّٰهُ دِيْنَهْ حَافِظِ طُوْحِ مَسْعُوْدِ رَا اَللّٰهُ اَللّٰهُ دِيْنَهْ رِيْ قَلْبِيْ يَا اَللّٰهُ سِيْوَا دَرِيْ اَللّٰهُ قَوْلَهْ اَرْحَمِ وَاَشْفَقِ دَرِيْجِهْ اِنَا دَهْ وَاَلِيْفَهْ بَرِيْ لِيْكَ شَاهِدَايْ كِيْ عَالَمِ
--	--

حشر و جمع اب فخر عالمه بزی ربنا یا ربنا تحت اللوا
صل یا ربی علی روح الوجود صل یا ربی علی شمس الهدا

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اللَّهُ دِينَهُ طَوْعًا وَعَدْوً لَا يَخْتَارُ مَسْعُودٌ	اللَّهُ دِينَهُمْ أَكْبَرُ لِحِيلِهِ عَجْبُهُ مَقْصُودٌ
إِسْنَادٌ صَحِيحٌ لَهُ بُوَيْرَانٌ بِهِ مَوْزُونٌ	اللَّهُ إِلَهٌ بَرِيذٌ لَهُ خَيْرٌ وَأَوْزَانٌ
اللَّهُ بَرِيذٌ هَرْمُزٌ لَوْ مَكْرَدٌ فِيهِ مَبْعُودٌ	اللَّهُ دِينٌ عَشِقَهُ اللَّهُ لِيُحْيِيَ أَيُّدِيكَ
اللَّهُ دِينَهُ بَارِيضًا أَوْلَادِي سُدُودٌ	اللَّهُ دِينَهُ فَخْرٌ أَوْلَادُهُ بَوَابُ عَنَابِتِ
اللَّهُ سَكَاوَنٌ إِلَيْهِ شَيْطَانٌ أَوْلَاهُ مَرْزُوقٌ	اللَّهُ إِلَهٌ أَوْلَادُهُ بَوَابُ عَنَابِتِ
عَالِمٌ بَوَابُ يَدِيكَ عَضِيانٌ أَوْلَاهُ مَقْصُودٌ	اللَّهُ دِينَهُ بَرَكَةٌ أَوْ عَشِقَهُ أَدَمٌ
اللَّهُ دِينَهُ بَوَابُ عَنَابِتِ أَوْلَاهُ نَابُودٌ	اللَّهُ دِينَهُ نَبِيٌّ حَافِظٌ وَحَالِي سِيدٌ لِلَّهِ
اللَّهُ إِلَهٌ بَارِئٌ بَوَابُ عَنَابِتِ أَوْلَاهُ مَرْزُوقٌ	اللَّهُ دِينَهُ رُكْبَانٌ بَوَابُ عَنَابِتِ سَوَارِدٌ

اللَّهُ قَوْلُهُ أَرْحَمُ وَأَشْفَقُ رُبَّهَا نَدَى	اللَّهُ إِلَهٌ لِيُحْيِيَ أَيُّدِيكَ عَضِيانٌ أَوْلَاهُ مَقْصُودٌ
اللَّهُ سَوْنٌ سَوْدِيكَ بِنِي سَوْمِي جَانِدَنْ	اللَّهُ دِينَهُ بَرَكَةٌ أَوْ عَشِقَهُ أَدَمٌ
حَلَقٌ لَيْدِي عِرْفَانِي حُجْرٌ خَوَجِي بِلَهٍ نَسِي	اللَّهُ دِينَهُ نَبِيٌّ حَافِظٌ وَحَالِي سِيدٌ لِلَّهِ
أَوْلَادُهُ نَابِي سِلْنِ سَيْلِي حَالِي	اللَّهُ دِينَهُ رُكْبَانٌ بَوَابُ عَنَابِتِ سَوَارِدٌ
حَقِيمٌ لِي وَصَافٍ أَوْلَادُهُ مَرِيضِي	
هَرْمُزِي كِه صِلَانِي لِه سَلَامٌ أَوْلَادُهُ	
أَوْلَادُهُ صِلَانِي لِه سَلَامٌ أَوْلَادُهُ	
حَاضِرٌ بَوَابُ عَنَابِتِ أَوْلَادُهُ بَوَابُ عَنَابِتِ	
أَهْلُهُ رُكْبَانٌ أَوْلَادُهُ رُكْبَانٌ شِفَاعَتِ	
أَوْلَادُهُ مَقْدَسٌ بِهِ مَجْلِسٌ أَوْلَادُهُ	
عَمُورٌ إِلَهٌ لِي حُجْرٌ خَوَجِي بِلَهٍ نَسِي	

اللَّهُ

نَعْمَةُ الرَّوحِ

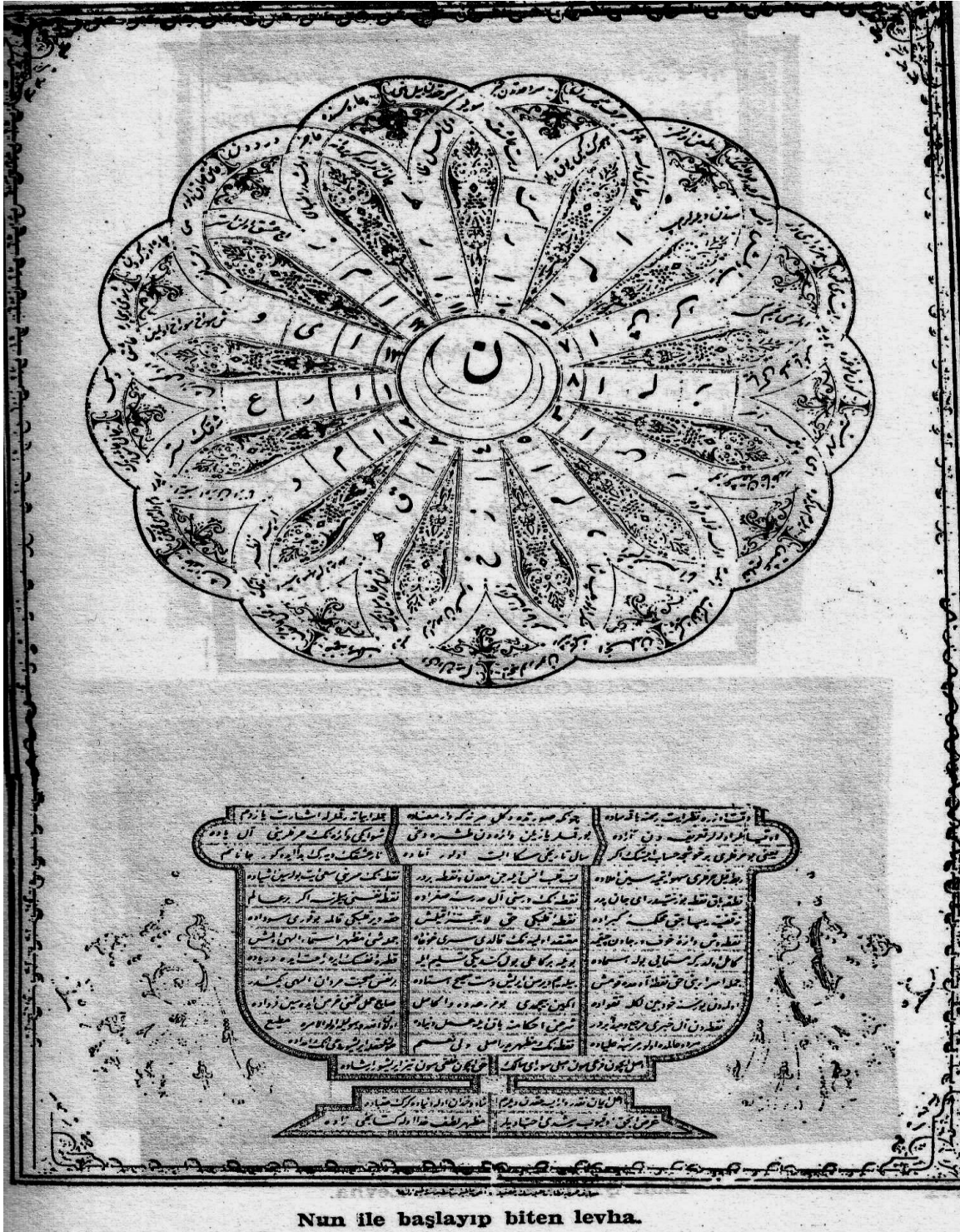
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اللَّهُ دِيَهْ لِي كِبْرُ اجْبِلِهْ عَجْبِهْ مَقْصُودُ   اللَّهُ دِيَهْ طَوْعُ عُدِي دِيَا نَبِي مَسْعُودُ
 اللَّهُ اِيْلَهْ بَرَايْشِكْرِهْ اَوْلَهْ خَيْرُ اَوْلِيَايْ   اِسْنَايْ صَحِيحِيْلَهْ بُوْفَهْمَانْ بَرَهْ مَوْرُودُ
 اللَّهُ دِيَهْ لِي عَشْقِيْلَهْ اَللّهُ اِيْمُجُونْ اِيْ دِيَا   اللَّهُ بَرِي هَرْدُوْمُكْرِدَنْ قِيْلَهْ مَبْعُودُ
 اللَّهُ دِيَهْ قَنَحْ اَوْلُوْرَايْ اَبْوَابِ عِنَايَتْ   اللَّهُ دِيَهْ بَابِ رِيضَا اَوْلَدِي سُدُو
 اللَّهُ اِيْلَهْ اَوْلْ خَلُوْتْ وَجَلُوْتَهْ دَعَاؤُ   اللَّهُ سَكَا عَوْنِ اَلِيْ شَيْطَانْ اَوْلَهْ مَرْوُ
 اللَّهُ دِيَهْ بَرُوْرَهْ اَكْرَعَشْقِيْلَهْ اَدَمُ   عَاكِدَهْ بُوْنْ اَبْتِدِي عِيصَايَا اَوْلَهْ مَقْصُودُ

اللَّهُ دِيَهْ

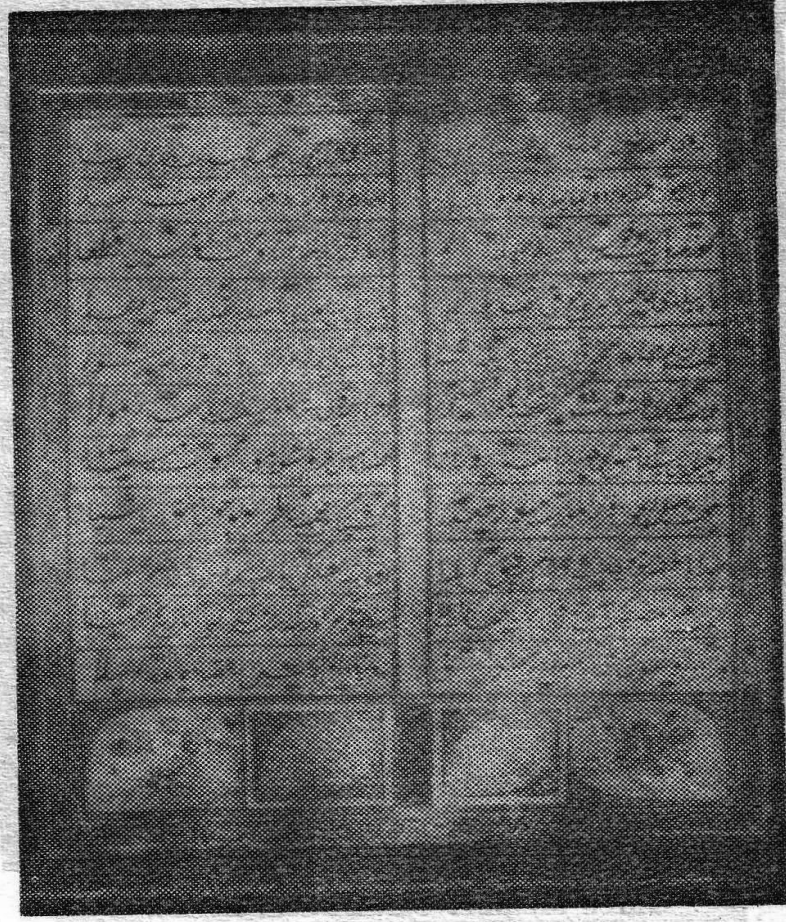
اللَّهُ دِيَهْ دِيَهْ حَافِظُ وَمَسِيْدُ اَللّهُ   اللَّهُ بِي كِي بُوْطَلَيْتْ عَقْلَيْتْ اَوْلَهْ نَابُوْرُ
 اللَّهُ دِيَهْ رِيَهْ رِيَهْ فَيْكِي اِيْلَهْ سِيُوْدُ   اللَّهُ اِيْلَهْ يَارَا اَوْلْ بُوْنْ اَعْبَادُ اَوْلَهْ مَطْرُودُ
 اللَّهُ قَوْلِيَهْ رَحْمُوْرَهْ اَشْفَقُ دُوْجِهَانُ   اللَّهُ اِيْلَهْ اَبِيْلْ اَوْرِيْ بِنْ سَكَا مَبْعُودُ
 وَرَلِيغِيَهْ بَرِي كِيَهْ شَاهِدِي اَبِي عَالَمُ   طُوْتْ قِيْلَهْ مَقْصُودَهْ بُوْرُكْ اَبِي اِيْمُجُونُ
 اللَّهُ سُوْنْ سُوْرُكِي سُوْمَلِي جَانْدُ   سُوْسُوْرُكِي حَضْرَتِي اَللّهُ اَوْلَهْ اَشْوُودُ
 خَلْقْ اَبْدِي عِرْفَانْ اِيْمُجُونْ حَرِي اِيْلَهْ   بُوْمَعْرِفَايْ خَوَاجَهْ سِيْدِي نَحْمُورُجُونُ
 اَوْلْ خَوَاجَهْ دِيَا نَبِي سِيْلِي خَلْدُ   اَوْلْ مَسِيْعْ عِرْفَانَهْ بِيُوْرُ اَحْمَدُ وَنَحْمُودُ
 حَقْ كِبْرِي وَصَافِي اَوْلَهْ خَايْمُ رَحْمِيْلُ   مُتَكَبِّرُ دِيَهْ اَبِي اِيْمُجُونْ اَوْلَهْ مَعْدُو
 هُرُوكِي كِيَهْ صِلَايْ سَلَامْ لِيْلَهْ اَوْلَهْ   حَقْدَنْ دِيَهْ بَرُوْمُ عُمَرِي اَوْلَهْ خَيْرُ اِيْلَهْ مَعْدُو
 اَوْلْ رِيَهْ صِلَايْ سَلَامْ لِيْلَهْ اَوْلَهْ   عِرْوَسْ قِيْلَهْ اَوْلَهْ اَوْلَهْ اَوْلَهْ مَعْدُو
 حَاضِرُ بُوْلَايْ دِيَهْ بُوْرُ رُوْقِي حَايَاتُ   جُوْنْ لِيْلَهْ قَدْرُ اَوْلَدِي رِيَهْ بُوْسْتُ مَعْدُو

EK V: Ketencizâde'nin hat eserlerinden örnekler¹.

Nun ile başlayıp biten levha.

¹ Bkz. Naci Elmalı, *Erzurumlu Ketencizâde Mehmet Rüştü Efendi*, Elmalı Yay., Ankara 1984, s.272-284.

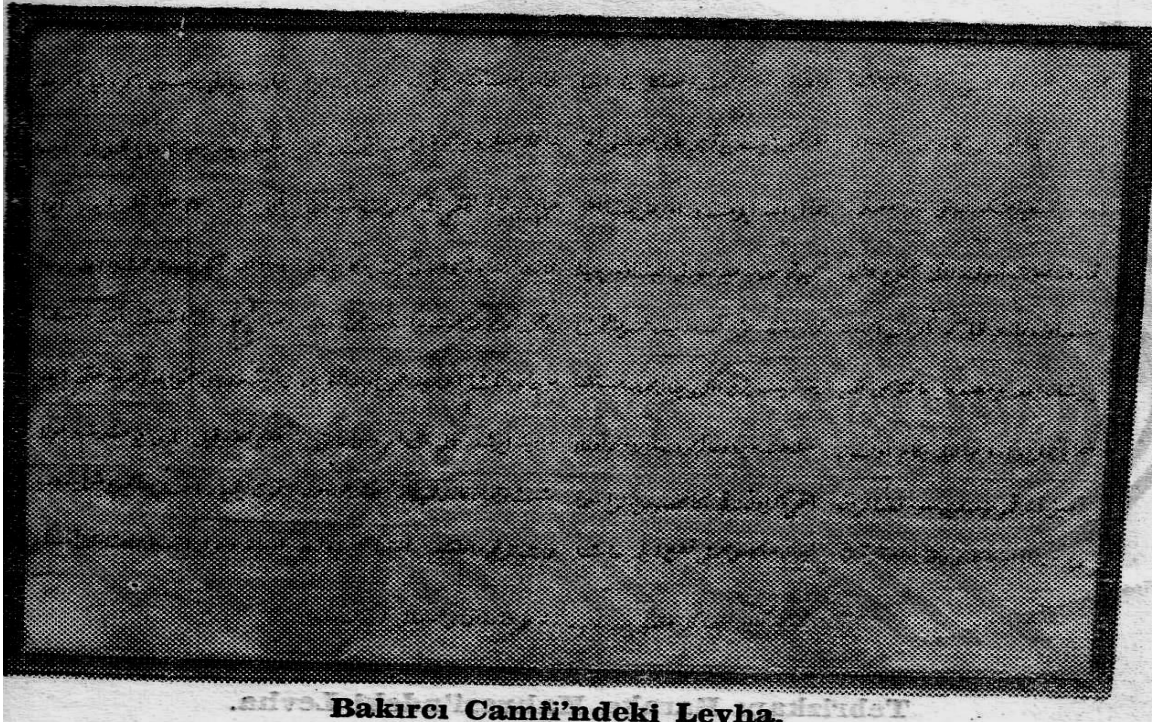
Narmanlı Mahallesiindeki Abdülhamit Bey Konağı'ndaki Levha

Tehrîzkapı Baraka Kahvesi'ndeki Levha.

اے کوکل زرعہ در آخرتہ بودینا ساچ عمل تخنی بوخ منی فی عقب
 نامہ بلامہ قہ یک حق ہستی یک ایلر کو مز میں نبجہ ذرا اولی صفت پیدا
 سعی لینو فرستہ فتح لہ تمہ عبتہ قیل عوتہ کوزہ ملالہ اولان مرا شین
 خیر ایلر ناک اگر کہ جہانہ ای جان ایو شورون ینہ مظاہرہ زینہ اس
 قطع اولو رشتہ اعمالی اولونجہ آدم لیک قطع اولیہ خیراتی وانلرا جہا
 جملدن قطع نظر باق بو مقام علی پدیوز بونجہ سنہ اولمش اولہ لی انشا
 عن مل پانسی سلطان ملک ایچونیکم قیلہ تو سعی بیکہ حق محمدیاشا
 ایویز اولو طغوز یلدر اولہ لی تو سعی رحمت حقلہ نہ یاد اولیور لرحالا
 اولمارم و حاتہنی شادایہ ضلاق جہان دیلم کھاغ جنان آنلرہ اولہ بن روا
 پیش ازین خراب املغیوز طو تو ایچک یا پدی حاج الخمین ماشما افشکجانا
 سعی مشکو اولو امذہنی مغفور ایچق پک کوزل ایلدی تعمیرینی زیر وباللا
 صاحب الخیر ایلر خدام و جماعتی مل اولر مظهر عفو کریم مسو لا
 دیدی بانیدہ ارہ تاغنی خیراتہ خیر ایلر شری اللمدن استرعط

Gürcü Mehmet Camii'ndeki Levha.

Bakirci Camii'ndeki Levha.

Eşref Efendi Tekkesi'ndeki Tokatlı İsmail Efendi'nin mezarının başkitabesi.

Cedid Camii'ndeki şirhindeki sözlerin Ketencizade'ye ait olduğu halı.